

БИЛТЕН

Виши суд у Крагујевцу
бр. 1/2025

БИЛТЕН - ВИШИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ

Бр. 1/2025

intermex
Software & Communications

INTERMEX, Izdavaštvo, softver i komunikacije
11000 BEOGRAD, Alekse Bačvanskog 6
Telefon/fax: (011) 369-22-90/91, 30-67-505
369-20-69, 26-52-365, 26-50-854
www.intermex.rs

ВИШИ СУД У КРАГУЈЕВЦУ

БИЛТЕН

**Крагујевац
бр. 1/2025**

БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ ВИШЕГ СУДА У КРАГУЈЕВЦУ

За Виши суд у Крагујевцу: Весна Миловановић, председник суда

Издавач: **Intermex**, Београд, Алексе Бачванског 6
За издавача: Љиљана Миланковић-Васовић, директор

Главни и одговорни уредник: судија Весна Миловановић

Заменик главног и одговорног уредника: за кривичну материју: судија Звездана Поповић
за грађанску материју: судија Оливера Павловић

Редакција: Јелена Ритопечки Перић, судија,
Ана Симић, судија,
Звездана Поповић, судија
Анђела Петровић, судија
Душан Бошковић, судијски помоћник,
Марија Величковић, судијски помоћник,
Кристина Радовић, судијски помоћник,
Теодора Ракићевић, судијски помоћник,
Ташана Димитријевић, судијски помоћник,
Бојан Милојевић, судијски помоћник,
Никола Миловановић, судијски помоћник,
Душан Штрбац, судијски помоћник,
Марија Радовановић, судијски помоћник,
Милена Станишић, судијски помоћник,

Дизајн корица: Мирјана Јовановић, систем администратор

Штампариа: "Cicero", Београд

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
34

БИЛТЕН судске праксе / Виши суд у Крагујевцу; главни и одговорни уредник Весна Миловановић. - Год. 1, бр. 1 (2020) . - Београд (Алексе Бачванског) : Intermex, 2020 - (Београд: "Cicero"). -24 см

Тромесечно

ISSN 2217-5199 = Билтен судске праксе

(Виши суд у Крагујевцу)

COBISS. SR-ID 182452748

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из ове публикације представља повреду ауторског права и кривично дело.

Коришћење делова текста из ове публикације дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача.

САДРЖАЈ

РЕФЕРАТИ

<i>Ана Симић</i> Ограничење права на имовину планским актима	7
<i>Звездана Поповић,</i> <i>Ташана Димитријевић, Светислав Бркушанин, Никола Миловановић</i> Злоупотреба друштвених мрежа у циљу извршења кривичног дела	32
<i>Јелена Ритопечки Перић</i> Насиље у породици.....	57
<i>Ташана Димитријевић</i> Условни отпуст	75

КРИВИЧНО ПРАВО..... 84

<i>МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО</i>	84
Забрана појединих осета притворенику.....	84
Кривично гоњење за кривично дело утаја из чл. 207. ст. 1 КЗ, у околностима када је имовина у својини грађана.....	85
Обавезна седница већа (члан 212 ЗКП)	87
Обавеза плаћања трошкова кривичног поступка.....	89
Ослобођење од плаћања трошкова кривичног поступка.....	91
Трошкови кривичног поступка.....	93
Трошкови настали поводом молбе за условни отпуст	96
Условни отпуст	97
Кривично дело насилничко понашање	98

ГРАЂАНСКО ПРАВО 102

<i>ИЗВРШНИ ПОСТУПАК</i>	102
Примена одредби чл. 74. с. 1. тач. 2. Закона о извршењу и обезбеђењу (чл. 74 ст. 1 тач. 2 ЗИО, као законски разлог за побијање решења о извршењу)	102

Правилна примена члана 368. Закона о парничном поступку, у вези са чл. 43. Закона о извршењу и обезбеђењу	103
Извршење на основу исте извршне исправе у више извршних поступака.....	105
Рок за подношење предлога за противизвршење и противизвршна исправа (чл. 115 ст. 1 тач. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу)	106
Решење о извршењу на основу извршне исправе као извршна исправа (чл. 41 ст. 1 тач. 1 ЗИО).....	107
Активна легитимација енергетски угроженог купца за подношење предлога за одређивање привремене мере (чл. 19, чл. 22 ст. 1 и ст. 2, чл. 20 ст. 1, чл. 8, чл. 21 ст. 3 и 6 Уредбе о енергетски угроженом купцу)....	110
Решење о извршењу на основу извршне исправе као извршна исправа (чл. 41 ст. 1 тач. 1 ЗИО).....	112
Рок за подношење предлога за противизвршење и противизвршна исправа (чл. 115 ст. 1 тач. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу)	114
Сразмера између висине обавезе извршног дужника и средства и вредности предмета извршења (чл. 56 ст. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу).....	115
<i>МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО</i>	118
Обавеза власника стана да плаћа рачуне за комуналне услуге за непокретност у којој не живи	118
Раскид уговора о путовању - члан 107. Закона о заштити потрошача	120
Неовлашћена потрошња електричне енергије чл. 204 ст. 1 тач. 1 Закона о енергетици	123
Пасивна легитимација код тужбе ради дуга насталог на основу уговора о продаји на рате путем административне забране	125

Активности руководиоца организационе јединице здравствене установе које немају карактер радњи злостављања у смислу Закона о спречавању злостављања.....	127
Пасивна легитимација у поступку утврђивања права коришћења.....	130
Приговор пасивне легитимације.....	131
Закон о правима пацијената – примена одредби чл. 11 и чл. 7 у вези чл. 231 ЗПП.....	133
<i>ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО</i>	136
Писмена форма као услов пуноважности споразума који су лица закључила члан 67 став 1 ЗОО	136
Ослобођење од одговорности имаоца опасне ствари	138
Ослобађање од плаћања судских такси	140
Право странке на правично задовољење – накнада материјалне штете	141
Накнада материјалне штете – савесност као битна чињеница при доношењу одлуке о основаности тужбеног захтева	144
Накнада материјалне штете и постојање узрочне везе и кривице као основа одговорности РС	146
<i>ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК</i>	150
Постојање правног интереса тужиоца за подношење тужбе за утврђење права на државину објекта и права коришћења на земљишту испод објекта и на земљишту које служи за редовну употребу објекта	150
<i>ВАНПАРНИЧНИ ПОСЛУПАК</i>	152
Начело поуздања у оставинском поступку	152
Деоба	154
Уклањање извора опасности	156
Одмеравање трошкова у поступку одређивања накнаде за експроприсану непокретност	157

<i>ПРОЦЕСНО ПРАВО</i>	160
Незаконито поступање	160
Поступање суда по предлогу за понављање поступка	162
Трошкови вештачења	164
Одбацивање тужбе	166
Накнада трошкова писаног налаза и мишења вештака који је приложен уз тужбу (чл. 153, 154 и 261 ЗПП)	168
Обавеза странке да надокнади трошкове поступка	169
Накнада трошкова парничног поступка (чл. 157. ст. 1. и чл. 167. ст. 3. и ст. 7. ЗПП)	171
Трошкови парничног поступка код тужбе ради побијања уговора услед повреде права прече куповине у случају када је уговор раскинут пре достављања тужбе туженима	172
Право на накнаду трошкова	174
Трошкови поступка код проценљивих спорова	175
Споразум о месној надлежности	177
<i>ЗАШТИТА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ</i>	178
Заштита права на суђење у разумном року	178
Новчано обештећење због утврђене повреде права насуђење у разумном року	179
Рок за покретање парничног поступка у вези накнаде имовинске штете	181
Право наследника на новчано обештећење због повреде права на суђење у разумном року	183
Примена чл. 7 ст. 1 и ст. 2 Закона о заштити права на суђење у разумном року (чл. 7. став 1. и став 2. Закона о заштити права на суђење у разумном року)....	186
<i>ПОРОДИЧНО ПРАВО</i>	188
Међународна надлежност у поступку ради поверавања и издржавања малолетног детета	188

РЕФЕРАТИ ВИШЕГ СУДА У КРАГУЈЕВЦУ

Ана Симић
судија Вишег суда у Крагујевцу,

ОГРАНИЧЕЊЕ ПРАВА НА ИМОВИНУ ПЛАНСКИМ АКТИМА

Предмет рада обухвата анализу актуелног питања у судској пракси: да ли је власницима, чије су непокретности планским актима предвиђене за површину јавне намене, повређено право на мирно уживање имовине непривођењем планских аката извесни временски период, као и питања које су то важне чињенице које би суд у том случају требало узети у обзир приликом оцене повреде права на мирно уживање имовине, те напослетку и питања основа исплате саме накнаде.

Увод

Доношење планских аката којим је предвиђено да делови приватних парцела постану површине јавне намене,¹ предмет је многих спорова пред редовним судовима, у којим поступцима власници чије су

¹ Одредбом члана 2. Закона о планирању и изградњи утврђено је значење израза „површина јавне намене“, тако што је овај појам дефинисан као простор одређен планским документом за уређење или изградњу објеката јавне намене или јавних површина за које је предвиђено утврђивање јавног интереса, у складу са посебним законом (улице, тргови, паркови и др.).

непокретности обухваћене таквим планским актима, тужбени захтев заснивају на створеној несигурности непривођењем планских аката у дужем временском периоду, а све како би им суд заштитио једно од основних људских права - право на мирно уживање имовине гарантовано како Протоколом бр. 1 тако и Уставом РС и исплатом потраживане накнаде отклонили насталу неизвесност. У овим поступцима видљиво је да очито долази до сукоба два права - приватног права власништва на непокретностима (право неприкосновености приватне својине) и заштите јавног интереса, произашлог из овлашћења јавне власти да доношењем планских докумената уноси промене, гради објекте јавне намене, али који планови нису приведени намени одређени временски период, због чега се не може сматрати да су власници лишени права својине. Управо је ово један од аргумената заступника јавне власти: да приватне парцеле предвиђене за површину јавне намене нису фактички приведене намени, да донети планови представљају планске документе а не акте фактичког заузећа, да доношењем истих тужиоци нису онемогућени да користе своје парцеле, односно да није донето на закону засновано решење о експропријацији, због чега сматрају да нису обвезници исплате накнаде, док су, са друге стране, плански акти подложни променама, те постоји могућност да ће исти у будућности бити измењени, услед чега не би постојала потреба за исплатом накнаде.

Из изложеног се види да је питање значајно како за самог имаоца приватне својине, тако и за читаво друштво, имајући у виду да су у складу са Законом о планирању и изградњи у локалним самоуправама донети бројни плански документи којима су предвиђене површина за уређење или изградњу објеката јавне односно површине јавне намене, који обухватају и делове приватних парцела, али који планови се не реализују, нити постоји извесност да ће исти бити реализовани у будућности.

Доношење и значај планских аката

Плански акти су просторни и урбанистички планови, који су од значаја за просторно планирање и уређење, поготово у садашњем времену „урбанистичког замаха“ и развоја економског и друштвеног

живота. Доношење истих представља неминовност зарад просперитета једне локалне заједнице, града, региона - улице се проширују, нове улице се граде, ничу објекти од јавног значаја и комунално инфраструктурни објекти.²

Процедура припреме, израде и доношења планских докумената (просторних и урбанистичких планова), дефинисана је Законом о планирању и изградњи,³ а у изради ових докумената примењују се и важећи прописи из различитих области. Као плански акти, чија је израда и доношење од јавног интереса за Републику Србију, овим Законом предвиђени су: **1) просторни планови** (Просторни план Републике Србије, Регионални просторни план, Просторни план јединице локалне самоуправе и Просторни план подручја посебне намене) и **2) урбанистички планови** (Генерални урбанистички план, План генералне регулације и План детаљне регулације).⁴

Просторни план Републике Србије основни је плански документ просторног планирања и развоја за читаву територију Републике Србије који има стратешко - развојну и општу регулаторну функцију и сви остали плански документи морају бити у складу са овим Планом.⁵ Регионални просторни план разрађује циљеве просторног уређења и доноси се уз уважавање специфичних потреба регионалних посебности и регионалног развоја.⁶ Просторни план јединице локалне

² Многе општине и градови интензивно раде на доношењу нових и изменама постојећих планских докумената.

³ Законом о планирању и изградњи („Сл. гласник РС“, бр. 72/09...62/23), као кровним законом, сагласно уставном овлашћењу да Република Србија уређује и обезбеђује организацију и коришћење простора (члан 97. тачка 12. Устава), као и овлашћења аутономне покрајине и општине из члана 183. и 190. Устава, уређују се, поред осталог, услови и начин уређења простора и одређено да су документи просторног и урбанистичког планирања, између осталих, плански документи, односно просторни и урбанистички планови.

⁴ Члан 10. и 11. Закона.

⁵ Сходно члану 16. и 35. Закона, овај План доноси Народна скупштина, на предлог Владе, која израђује Одлуку о изради плана на предлог министарства надлежног за послове просторног планирања.

⁶ Регионални просторни план доноси Влада, док за подручје аутономне покрајине и града Београда исте доноси скупштина аутономне покрајине односно скупштина града Београда. Вид. члан 35. Закона.

самоуправе доноси скупштина јединице локалне самоуправе за територију јединице локалне самоуправе и одређује смернице за развој делатности и намену површина на територији јединице локалне самоуправе. Просторни план подручја посебне намене доноси се за подручја која захтевају посебан режим организације, уређења, коришћења и заштите простора, пројекте од значаја за Републику Србију или за подручја одређена Просторним планом Републике Србије или другим просторним планом.

Што се тиче урбанистичких планова, то су, као што смо навели: 1) Генерални урбанистички план; 2) План генералне регулације и 3) План детаљне регулације.

Генерални урбанистички план (*ГУП*), као стратешки развојни план, доноси се за град, односно град Београд.⁷ План генералне регулације (*ПГР*) се обавезно доноси за насељено место које је седиште јединице локалне самоуправе⁸ и основни је план регулације који се директно спроводи применом правила уређења и грађења на целом обухвату планског документа. План детаљне регулације (*ПДР*) доноси се за делове насељеног места, уређење неформалних насеља, зоне урбане обнове, инфраструктурне коридоре и објекте и подручја за која је обавеза његове израде одређена претходно донетим планским документом.⁹

План генералне регулације и план детаљне регулације, између осталог, нарочито садрже: границе плана и обухват грађевинског подручја; поделу простора на посебне целине и зоне; претежну односно детаљну намену земљишта по зонама и целинама; регулационе и

⁷ Сходно члану 24. Закона Генерални урбанистички план, између осталог, садржи: границе плана и обухват грађевинског подручја; генерална урбанистичка решења са наменама површина које су претежно планиране у грађевинском подручју; генералне правце и коридоре за саобраћајну, енергетску, водопривредну, комуналну и другу инфраструктуру и друге елементе од значаја за даљу планску разраду урбанистичког плана.

⁸ Сходно члану 25. Закона може се донети и за друга насељена места на територији општине, односно града, односно града Београда, када је то предвиђено просторним планом јединице локалне самоуправе, као и за мреже објеката и површине јавне намене.

⁹ План детаљне регулације може се донети и када просторним, односно урбанистичким планом јединице локалне самоуправе његова израда није одређена, на основу одлуке надлежног органа.

грађевинске линије односно регулационе линије улица и јавних површина, попис парцела и опис локација за јавне површине, садржаје и објекте; правила уређења и правила грађења за целокупни обухват планског документа односно правила уређења и правила грађења по целинама и зонама и друге елементе значајне за спровођење плана.¹⁰

Плански документи се израђују по систему од вишег ка нижем, тако да плански документ нижег хијерархијског реда мора бити у складу са планским документом вишег хијерархијског реда, и у складу са њиховом садржином, изградња на непокретности предвиђеној за површину јавне намене, мора бити у складу са планским документима, кроз која су изражена одређена правила и урбанистичке потребе.

Право на мирно уживање имовине

Право на имовину је једно од основних људских права заштићених уставно-правним нормама и нормама међународних конвенција, чији је Република Србија потписник. Уставом Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006 и 115/2021) у члану 58. зајемчено је мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона и предвиђено да право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне. Законом се може ограничити начин коришћења имовине, а одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни, дозвољено је само у складу са законом. Протоколом број 1, уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, у члану 1. гарантује се заштита имовине и прописано је да свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине, да нико не може бити лишен своје имовине осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права, али да претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе за које сматра да су потребни

¹⁰ Вид. члан 26. и 28. Закона.

за регулисање коришћења имовине у складу са општим интересом. Из ових одредби, које гарантују неповредивост имовине и заштиту права на имовину, као једног од основних људских права, произилази овлашћење државе да се, у јавном интересу и у складу са законом, меша у имовинска права лица.

Иако члан 1. Протокола 1. Европске конвенције штити фундаментално право на мирно уживање имовине, у самом тексту ове одредбе није наведено шта је садржина тог права и који су принципи уживања права на имовину. У том погледу, као једини тумач Европске конвенције - Европски суд за људска права, основна начела ове повреде дефинисао је у предмету *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*,¹¹ констатујући да члан 1. Протокола 1. садржи три јасно дефинисана правила: **Прво правило** је опште природе и изражава принцип мирног уживања имовине (садржано је у првој реченици првог става - „Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање своје имовине“. Друго правило или „правило одузимања имовине“ говори о лишавању имовине (појављује се у другој реченици и гарантује да „Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.¹² Треће правило признаје да држава има право да контролише коришћење имовине у складу са општим интересом, путем спровођења закона које сматра неопходним за ову сврху.¹³ Наведена правила не важе одвојено, свако за себе, већ су међусобно повезана, тј. друго и треће правило се односе на посебне облике ометања права на мирно уживање имовине

¹¹ Представка бр. 7151/75; 7152/75, пресуда од 23. септембра 1982. године. У овом предмету Европски суд је по први пут разјаснио да се чланом 1. Протокола 1. штити право на неометано уживање имовине.

¹² У смислу овог правила се често помиње и можда најрепрезентативнији пример фактичке експропријације - *Paramichalopoulos and Others v. Greece*, представка бр. 14556/89, пресуда од 31. октобра 1982. године.

¹³ Наведена три правила Европски суд је формулисао у предмету *James and others v. The United Kingdom*, представка бр. 8793/79, пресуда од 21. фебруара 1986. године, који делимично репродукује анализу коју је дао Суд у пресуди *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*.

„и стога их треба тумачити у светлости општег начела израженог у првом правилу“.¹⁴

Дакле, **прво правило**,¹⁵ садржано у првој реченици првог става члана 1. Протокола 1. представља опште начело мирног уживања имовине и примењује у свим ситуацијама када је дошло до мешања државе у имовину физичких или правних лица, а такви захвати државе се не могу окарактерисати као лишење односно контрола коришћења имовине.¹⁶

Европски суд је, у случају *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* прихватио наводе да дозвола за експропријацију није утицала на право власника да користе своју имовину и њоме располажу, али је ипак нашао да је она у пракси знатно смањивала могућност вршења овог права и да је утицала на саму суштину права својине, јер је омогућавала градским властима да спроведу закониту експропријацију кад год то сматрају сврсисходним, услед чега је право подносилаца представке постало несигурно. У случајевима *Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal* и *Elia S.r.l. v. Italy*, утврдио је да није дошло до *de facto* експропријације и лишавања подносилаца њихове имовине, али је оценио да је доношењем аката јавне власти којима је утврђен јавни интерес за изградњу резервата и усвајањем урбанистичког плана којим је била предвиђена градња парка, уз забрану грађења на том земљишту, дошло до мешања/ограничења права подносилаца на мирно уживање имовине које је проистекло из смањене могућности располагања имовином током дугог временског периода услед

¹⁴ Поред пресуде *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* и *James and others v. The United Kingdom*, вид. нпр. *The Holy Monasteries v. Greece* представка бр. 13092/87; 13984/88 од 09. децембра 1994. године.

¹⁵ Док друго и треће правило произилазе из самог текста одредбе, прво правило је чисто судска конструкција. Вид. Jonathan Griffiths, *Constitutionalising or harmonising? The Court of Justice, the right to property and European copyright law*, 2013, стр. 7.

¹⁶ Овакву ситуацију можемо уочити у поменутом предмету *Sporrong and Lönnroth v. Sweden, Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal*, представка бр. 15777/89, пресуда од 16. септембра 1996. године) и *Elia S.r.l. v. Italy*, представка бр. 37710/97, пресуда од 2. августа 2001. године.

непривођења земљишта намени (13 и 26 година), а што је за последицу имало несигурност подносилаца у погледу тога шта ће бити са њиховом имовином.

Иако је чланом 1. Протокола 1. Европске конвенције заштићено право на мирно уживање имовине, потребно је указати да није свако мешање државе у нечије право на имовину супротно Конвенцији, односно да концепт заштите права на мирно уживање имовине по овом члану не предвиђа апсолутну и неприкосновену заштиту од сваког могућег мешања државе у имовинска права лица. Држава, у одређеним околностима, може вршити захвате у имовину појединаца које не представљају кршење члана 1. Протокола 1.

Међутим, интереси појединца који су погођени мером којом се крши право на имовину треба да буду уравнотежени са интересима опште јавности.¹⁷ Мешање не сме да представља претеран или непропорционалан терет за појединца, односно појединац не може да сноси прекомерно оптерећење због остваривања јавног интереса. Приликом процене да ли је задовољен захтев пропорционалности, Европски суд, између осталог, разматра да ли је у конкретном случају постојала могућност досуђивања накнаде, као и доступност других правних средстава.¹⁸ Дакле, право на имовину није апсолутно право, што указује и Уставни суд,¹⁹ што значи да се, под одређеним условима, држава може мешати у право на имовину доношењем просторних и урбанистичких планова.

¹⁷ Правична равнотежа између јавног и приватног интереса не постоји ако је појединац био принуђен да поднесе превелики терет. С тим што је наведено да држава, у појединим случајевима, ужива одређену слободу процене у погледу висине накнаде Вид. *James and others v. The United Kingdom*, (1986) и *Lithgow and others v. The United Kingdom*, представке бр. 9006/80... 9405/81, пресуда од 8. јула 1986. године.

¹⁸ Вид. нпр. *Paramichalopoulos and Others v. Greece*, представка бр. 14556/89, пресуда од 31. октобра 1982. године.

¹⁹ Уж-4694/2013 од 14.04.2016. године, Уж-10824/2013 од 23.12.2015. године, Уж-3262/2014 од 05.11.2015. године, Уж-3738/2013 од 08.10.2015. године и Уж-6650/2012 од 07.05.2015. године.

Ограничење права на мирно уживање планским актима

Плански акти, као кључни инструменти у процесу управљања простором „жива су ствар“ која се развија са локалном самоуправом и играју важну улогу у обликовању урбаних средина у складу са јавним интересима и потребама заједнице, управо јер садрже детаљне смернице, регулативе и политике које се директно примењују на одређено подручје.

Имајући у виду претходно наведену садржину просторног плана јединице локалне самоуправе, генералног урбанистичког плана, плана генералне регулације и плана детаљне регулације, као и чињеницу да су саставни делови и урбанистичких планова и просторног плана јединице локалне самоуправе: *правила уређења и правила грађења*,²⁰ која између осталог садрже: врсту и намену објеката који се могу градити у појединачним зонама, односно класу и намену објеката чија је изградња забрањена у тим зонама; услове за парцелацију, препарцелацију и формирање грађевинске парцеле, као и минималну и максималну површину грађевинске парцеле; услове за изградњу других објеката на истој грађевинској парцели и др., можемо закључити да плански акти, који играју кључну улогу у усмеравању развоја простора и који садрже ограничења која утичу на грађевинске активности на одређеној локацији, могу створити неизвесност непривођењем намени због којих су донети у дужем временском периоду.

Ова неизвесност може да расте са дугим периодом непривођења планских аката. Неизвесност на коју се власници непокретности у судским поступцима позивају углавном се огледа у наводима о промени намене земљишта, ограничења грађевинских активности, смањене вредности непокретности, финансијски трошкови (с обзиром да се доношењем планских аката може захтевати од власника непокретности да предузму одређене радње како би се ускладили са

²⁰ Члан 20, 24, 26, 28. и 29. Закона о планирању и изградњи.

новим захтевима планских аката), те несигурност у вези са будућим плановима.

Дакле, полазећи од садржине и природе самих планских аката, њима се може ограничити право власника на коришћење непокретности, о чему говори и одлука Савезног уставног суда У.169/95 од 13.03.1996. године, у којој је изражен став да „детаљни урбанистички планови и други плански акти *могу* представљати основ за одузимање или ограничење права својине“. Да плански акти могу ограничити право имовине, указују и пресуде Врховног касационог суда Рев 3087/2021 од 08.06.2022. године, Рев 5505/2022 од 08.06.2022. године и пресуде Врховног суда Рев 17881/2022 од 29.03.2023. године и Рев 12841//2022 од 11.05.2023. године и др. (нпр. у пресуди Врховног касационог суда Рев 3087/2021 од 08.06.2022. године заузето је становиште да “доношењем наведених планских аката (као и касније донетих планских аката), којим су предметне парцеле предвиђене за изградњу градског гробља, тужилац није лишена имовине, али је, услед непривођења земљишта намени, у дужем временском периоду (од 2006. године), онемогућена да у пуном обиму остварује своја својинска овлашћења на предметном земљишту”, док је у пресуди Врховног касационог суда Рев 1256/2022 од 05.10.2022. године констатовано: “у односу на земљиште тужиоца које је доношењем наведених планских аката предвиђено за јавне саобраћајнице и изградњу основне школе, тужилац није лишена имовине, али је, услед непривођења земљишта намени, у дужем временском периоду (од 2008. године) онемогућен да у пуном обиму остварује своја својинска овлашћења на предметном земљишту, што представља повреду права на мирно уживање имовине у смислу члана 58 став 1 Устава РС.”

У том случају, слично као у предметима *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, *Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal* и *Elia S.r.l. v. Italy*,

радило би се повреди *првог правила* - права на мирно уживање имовине, које настаје када земљиште није фактички приведено намени²¹ односно када није „одузето“, али које је доношењем планског акта стављено у изглед неизвесност имаоца непокретности о даљем вршењу права над њим јер је одређеним актом то предвиђено као јавна својина. Дакле, планским актима се може ограничити право коришћења и располагања непокретности, с тим што се у сваком конкретном случају, утврђивањем битних чињеница, треба утврдити да ли је тужиоцу заиста и повређено право на мирно уживање имовине, уз напуштање становишта да је тужиоцу то право по аутоматизму повређено самим доношењем плана и да се накнада има исплатити по тржишној вредности земљишта.

Дакле, доношење планских аката се не сматра директним одузимањем имовине, већ се истим могу ограничити права власника имовине, с обзиром да могу утицати на начин коришћења имовине, али не доводе до потпуног одузимања власничких права.

У погледу неизвесности, потребно је указати да власници непокретности не могу у поступку пред судом тужбеним захтевом тражити да се одређени плански акт стави ван снаге или да се у одређеном делу измени, имајући у виду да суд за то није надлежан, као што није надлежан ни да испитује законитост доношења планског акта (да ли је плански акт усвојен на законит начин у складу са важећим законом, у поступку прописаном за доношење планских аката) нити међусобну усклађеност планских аката. Исто тако, ни Уставни суд, по иницијативама за утврђивање неуставности и незаконитости планских аката, није надлежан да одлучује о конкретним урбанистичким и грађевинским решењима која чине садржај планског акта, односно да цени садржај урбанистичко техничких решења усвојених у планском акту, ни међусобну усклађеност садржаја урбанистичко техничких решења

²¹ Земљиште приведено урбанистичкој намени је земљиште на коме је у складу са законом изграђен објекат и који је уписан у евиденцију катастра непокретности, чл. 2. Закона о планирању и изградњи.

усвојених у планским актима различите правне снаге.²² Одређене јединице локалне самоуправе су, мимо поступка који је Законом прописан за доношење и измену планских докумената, својим одлукама мењали планске акте, због чега је Уставни суд у неколико одлука констатовао да скупштина јединице локалне самоуправе плански документ који је на снази не може мењати тако што ће својим одлукама поједине његове делове стављати ван снаге, већ мора спровести поступак који је Законом прописан за доношење плана.²³

Утврђивање ограничења права на мирно уживање

У почетку, многи судови нису препознали суштину тужбених захтева, те ни устаљену праксу Европског суда за људска права, већ су, или одбијали тужбене захтеве са образложењем да непокретности тужилаца нису приведене намени, односно да нису фактички експроприсане, без упуштања у испитивање основаности тврдње смањене могућности коришћења земљишта или су, у другим случајевима, усвајали тужбене захтеве самом чињеницом да су плански акти донети и да нису приведени намени и накнаду досуђивали у висини тржишне вредности непокретности.²⁴

Што се тиче првог случаја, сматрамо да ако се тужбени захтев темељи *искључиво* на наводима о *одузимању имовине*, да су такви захтеви неосновани, јер до одузимања није ни дошло, односно тужиоци нису фактички лишени своје имовине нити овлашћења која чине садржину права својине, с обзиром да донетим планским актом нису

²² Видети нпр. решења Уставног суда ИУо-875/2010 од 24.02.2011. године и ИУо-862/2010 од 08.09.2011. године, као и закључке Уставног суда ИУо 74/2019 од 22.10.2020, ИУз-84/2013 од 11.06.2013. године и ИУо-808/2012 од 24.06.2014. године.

²³ Вид. одлуке Уставног суда ИУо-277/2015 од 05.07.2018. године и ИУо-39/2020 од 24.02.2022. године.

²⁴ Чак и у вредности грађевинског земљишта у случајевима када је земљиште по намени пољопривредно, иако промена намене пољопривредног у грађевинско земљиште не утиче на својинска овлашћења власника земљишта у погледу његовог држања, коришћења и располагања, када нису предузете било какве фактичке радње на спорном земљишту у циљу његовог привођења намени. Напротив, власник пољопривредног земљишта коме је промењена намена може и даље да га користи за пољопривредну производњу до његовог привођења планираној намени, односно док се на овом земљишту не започне са изградњом. Вид. решење Уставног суда ИУз-316/2009 од 29.03.2012. године.

спречени да је држе, користе је и њоме располажу у границама одређеним законом (члан 3. став 1. Закона о основама својинскоправних односа).²⁵ Када нису предузете било какве фактичке радње на земљишту у циљу његовог привођења намени „још увек није дошло до одузимања тј. лишавања имовине изградњом објекта *pro bono publico*“.²⁶ Врховни суд је, у поступку у којем је тужбени захтев темељен на наводима о одузимању права својине навео: “за промену облика својине из приватне у јавну и исплату тражене новчане накнаде у висини тржишне вредности земљишта као за одузето право својине, није довољно само да је оно планским актима јединице локалне самоуправе одређено за јавну површину, већ је нужно да је земљиште и одузето и да се користи као јавна површина, чиме би власник био онемогућен да на њему остварује власничка права у пуном обиму, што овде није случај”.²⁷

Што се тиче тужбених захтева који се, поред навода о одузимању имовине, темеље и на наводима о смањеној могућности располагања непокретностима, суд мора оценити и тврдње тужиоца да ли се, на основу приложених доказа, може утврдити да му је повређено право на мирно уживање имовине због смањене могућности коришћења земљишта услед непривођења намени планских докумената, утврђујући стварну могућност коришћења непокретности и дужни су да при постојању таквих навода примене стандарде садржане у одлукама Европског суда за људска права (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, *Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal* и *Elia S.r.l. v. Italy*), у

²⁵ Није свако ограничење права на непокретностима, па и ако је учињено од стране државе, фактичка експропријација. Вид. пресуду Врховног касационог суда Рев 1556/2022 од 16.06.2022. године, у којој је наведено: „С обзиром да поступак експропријације није спроведен, а није извршена фактичка експропријација привођењем предметне парцеле намени предвиђеној планским актом, то иста није постала средство у јавној својини. Тужиоци нису доказали да је извршена законска или фактичка експропријација што представља основ за новчану накнаду“.

²⁶ Одлуке Уставног суда Уж-4376/2016 од 05.04.2018. године и Уж-4021/2021 од 30.11.2023. године.

²⁷ Пресуда Врховног суда Рев 22192/2022 од 06.09.2023. године.

вези са повредом права из члана 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију.²⁸ У вези са наведеним, Уставни суд подсећа да се мешање у право на имовину не односи само на лишавање имовине, већ и на ограничење права на мирно коришћење имовине до ког је дошло због смањене могућности располагања земљиштем услед дугогодишњег непривођења намени.

Наводима о стварној немогућност коришћења непокретности, суд би нарочито требало да посвети пажњу у случајевима када је непокретност делимично приведена намени одређеној планским документом. На ово указује и Врховни суд у својим одлукама: „доношењем Плана детаљне регулације и Плана генералне регулације простора ... којим је предметна парцела предвиђена за јавну саобраћајну површину ... и да је она у природи својим највећим делом ушла у састав те улице односно јавне површине, то следи да је тужиља делимично лишена имовине, али то не значи да тужиља нема право на накнаду за целу парцелу, јер је доношењем Плана детаљне регулације и Плана генералне регулације дошло до мешања односно до ограничења права тужиље на мирно уживање имовине, које је проистекло из мање могућности располагања имовином која није заузета ..., што тиче на саму суштину права својине ... услед чега је право власника постало несигурно, са којих разлога је тужени обвезник исплате накнаде за целу парцелу, а не само за део парцеле који је фактички заузет”.²⁹ У тим случајевима потребно је сагледати да ли привођење дела парцеле намени утиче на коришћење преосталог дела парцеле тужиоца: „... имајући у виду да је наведеним планским актима јавне власти одређено да на преосталом делу парцеле, који није изузет и који је и даље у државини тужиоца, није предвиђена градња објеката породичног становања, што значи да

²⁸ “У ситуацији када тужиоци нису лишени имовинског права на спорној парцели фактичком изградњом улице, суд је био дужан да цени основаност њиховог захтева заснованог и на тврдњи да том парцелом не могу да располажу и да на њој граде објекте, те да им је повређено право на имовину због смањене могућности коришћења земљишта услед његовог дугогодишњег привођења намени”. Вид. одлуку Уставног суда Уж 4376/2016 од 05.04.2018. године и решења Врховног касационог суда Рев 338/2019 од 06.06.2019. године и Рев 5159/2021 од 29.09.2022. године.

²⁹ Пресуда Врховног касационог суда Рев 81/2021 од 25.05.2022. године.

је тужиоцу ограничено право располагања на делу парцеле који је остао у његовој државини, другостепени суд је био у обавези да цени ове жалбене наводе тужиоца и од каквог су они утицаја на основаност његовог права на накнаду и за овај део парцеле, с обзиром на смањену могућност коришћења овог дела парцеле због његовог дугогодишњег привођења намени”.³⁰ У другом случају, Врховни касациони суд наводи да „околност да спорне парцеле нису све и у целој површини искоришћене за предвиђену намену, није од утицаја на право тужиље да тражи накнаду за целу површину парцела, јер је радњама туженог онемогућена да своје парцеле користи, на њима гради и врши друга својинска овлашћења”.³¹

Са друге стране, у великом броју спорова, у којима су тужиоци истицали да им је, услед непривођења намени планских аката, повређено право на мирно уживање због смањене могућности коришћења земљишта, судови су тужиоцима, који фактички нису лишени своје имовине, досуђивали потпуну накнаду, у висини тржишне вредности непокретности, са образложењем да су донета планска документа смањила могућност тужилаца да се њоме располаже у дужем временском периоду у којем земљиште није приведено планској намени, да је такво мешање несразмерно, те да тужиоци, услед изостанка накнаде, несигурности свог положаја и непостојања делотворних правних средстава, трпе прекомерни терет, позивајући се на став Европског суда за људска права изражен у одлукама *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, *Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal* и *Elia S.r.l. v. Italy*.

Судови су овакве одлуке, по оцени аутора, доносили без утврђивања битних чињеница за одлучивање о основу тужбеног захтева, *a priori* заузимајући становиште да је повреда права на мирно уживање имовине настала самим доношењем и непривођењем намени планских докумената, због чега им је досуђивана накнада у висини тржишне вредности непокретности, док су неки судови чак, било

³⁰ Решење Врховног касационог суда Рев 4946/2020 од 24.02.2021. године.

³¹ Вид. решење Врховног касационог суда Рев 8937/2021 од 23.03.2022. године.

по тужби било по противтужби, утврђивали и право јавне својине и у бити извршили експропријацију непокретности у својини тужиоца, преуевши на себе надлежност Владе да утврди јавни интерес за експропријацију и органа управе да одлуче о експропријацији.

Става смо да се повреда права на мирно уживање имовине не може утврдити (нити накнада досудити у висини тржишне вредности непокретности) само из разлога постојања и непривођења намени донетих планских аката, без свеобухватне анализе чињеничне грађе у сваком конкретном случају. Наиме, постојање планског документа којим је предвиђено да се на непокретностима у приватној својини гради објекат јавне намене односно да је иста предвиђена за површину јавне намене, представља тек услов за утврђење јавног интереса за експропријацију у смислу члана 20. став 1. и 4. Закона о експропријацији, али то не значи да ће се плански акти реализовати тј. да ће нужно и доћи до његове реализације.³² Дакле, парцеле обухваћене планским актима нису самим њиховим доношењем, по аутоматизму, прешле у јавну својину, с обзиром да нису приведене намени одређеној планским актом нити је донето решење о одузимању непокретности, па плански акт који није фактички спроведен не може ни бити основ стицања права јавне својине туженог.

Иако неспровођење планских аката у дужем временском периоду, уз изостанак њихове поновне оцене у разумним интервалима након доношења, може повредити право на њено мирно уживање власника чија је непокретност обухваћена планским актом и предвиђена за површину јавне намене, суд ипак треба **у сваком конкретном случају** утврдити **да ли је власнику непокретности заиста и повређено право на имовину непривођењем тог акта**, па тек накнадно одлучити и коју накнаду треба исплатити, сходно наводима о штети

³² Наиме, постојање планског акта ствара и претпоставку постојања јавног интереса да се на одређеном земљишту гради пут, инфраструктурни или други објекат, али то не значи да се искључиво у том случају може сматрати да јавни интерес постоји. Вид. пресуде Врховног касационог суда Рев 81/2021 од 25.05.2022. године и Рев 338/2019 од 06.06.2019. године, пресуду Врховног суда Рев 12841 /2022 од 11.05.2023. година, решења Врховног касационог суда Рев 4946/2020 од 24.02.2021. године и Рев 5159/2021 од 29.09.2022. године, као и одлуке Уставног суда Уж-4376/2016 од 05.04.2018. године и Уж-10824/2013 од 23.12.2015. године.

коју трпи непривођењем планских аката, у складу са наводима у погледу садржине ограничења и понуђеним доказима. Следствено изложеном, тужиоцу се не може а priori досудити накнада у висини тржишне вредности непокретности, без утврђивања свих чињеница с обзиром да се таква накнада досуђује само власнику који је лишен своје имовине, што у конкретном није случај.

Питање да ли је власнику у таквом случају повређено право на мирно уживање имовине и да ли му за то припада право на накнаду и у којој висини процењује се у зависности од околности сваког конкретног случаја. Постојање повреде, као и висину штете коју евентуално трпи због ограничења права на мирно уживање имовине, доказује тужилац у складу са правилом из члана 231. ЗПП. Ово значи да тужилац мора да пружи релевантне доказе који подржавају његову тврдњу да су плански акти резултирали ограничењем његовог права на имовину и дужан да своје тврдње у погледу обима и висине у овом поступку и докаже, јер се судска одлука не може се заснивати на претпоставкама већ на са сигурношћу утврђеним чињеницама из којих недвосмислено произилази основаност тужбеног захтева.

Сагледавајући специфичне околности сваког конкретног случаја, навешћемо нека одлучна питања на која је потребно одговорити у току поступка:

Када је тужилац стекао право својине на непокретности, пре или након доношења планског документа? Ако је тужилац стекао право својине након доношења планског акта, онда нема право на потраживану накнаду, с обзиром да је неизвесност на коју се позива и темељи тужбени захтев, постојала у тренутку куповине, а куповином исте на такву неизвесност је пристао. Нпр. да ли је неизвесност у погледу коришћења, грађења или продаје, на коју се тужилац позива, настала у тренутку када је тужилац већ био власник или касније, након стицања исте, односно да ли је тужиоцу објективно могло бити познато да су стечене непокретности обухваћене планским документом биле предвиђене за површину јавне намене у моменту куповине. С обзиром на време стицања права својине, једино власник у тренутку доношења планског акта, као и његови универзални сукцесори, би

могао да се позива на ову повреду, при чему је ирелевантно да ли је пре стицања непокретности тужилац био у заблуди у погледу постојања планског акта.³³

Како је тужилац раније користио земљиште и у чему се огледа промена? Потребно је утврдити на који начин су непокретности коришћене до и након доношења планског акта (укључујући изградњу, пољопривредне активности или друге видове коришћења), да ли доношење истог заиста онемогућава тужиоца да непокретности држи и да се њима користи као што се раније користио, као и да ли је дошло до забране или ограничења коришћења земљишта која су уведена планским актима, те да ли је промена у коришћењу земљишта нанела тужиоцу штету или га ограничила у његовим правима или интересима. Ако се власник непокретности није уопште користио непокретностима обухваћеним планским актом, што својом вољом што услед незаинтересованости или одсутности, то ће тешко доказати да трпи несигурност у вези са неизвесношћу привођења планских аката.

Да ли се тужилац раније обраћао надлежном органу ради измене планског документа? Од значаја може бити и чињеница да ли је тужилац неизвесност на коју се позива покушао да отклони обраћањем надлежном органу за урбанизам ради измене планског документа односно стављању ван снаге планског документа у делу обихвата његове непокретности, које су биле околности и разлози за такво обраћање, какав је резултат тог обраћања, да ли је тужилац са надлежним органима остварио неку комуникацију у вези са проблемом или неизвесношћу која је настала као резултат планских докумената, као и да ли су пре или у току поступка од стране надлежног органа предузети неки кораци или мере у односу на измену планског документа или стављања истог ван снаге.

³³ Ово битно питање поставља и Врховни касациони суд у пресуди Рев 1269/2020 од 07.04.2021. године. Слично, о куповини непокретности у предмету фактичке експропријације видети пресуду Врховног касационог суда Рев 2150/2019 од 18.06.2020. године.

Да ли се тужилац раније обраћао надлежном органу за издавање грађевинске дозволе? Потребно је утврдити да ли се тужилац, ако се позива на немогућност градње, икада раније обраћао надлежном органу са захтевом за издавање дозволе за градњу (да ли је поднет захтев за издавање дозволе односно да ли је претходно комуницирао са надлежним органима у вези са издавањем грађевинске дозволе, који су наведени разлози за подношење захтева за издавање грађевинске дозволе, како је надлежни орган одговорио на захтев за издавање грађевинске дозволе, да ли је дозвола издата или одбијена, и који су били разлози за такву одлуку), да ли је на земљишту тужилоца пре доношења планског акта била дозвољена градња, под којим условима и уколико јесте, да ли је тужилац тада показао заинтересованост и намеру за изградњу објекта на парцелама у обухвату планског документа.³⁴ Потребно је указати да забрана градње која проистиче из планског акта свакако утиче на тржишну вредност земљишта, али власници непокретности планским актима нису спречени да своје непокретности држе, да их користе и да њима располажу, што су три атрибута права својине.

Да ли је тужилац раније покушавао да прода непокретности? Ако се тужилац позива на немогућност продаје непокретности обухваћене планским актом, са наводима да су купци одустајали од куповине или да је купопродајна вредност непокретности значајно опала, потребно је утврдити да ли је тужилац раније покушавао да прода непокретност (ако јесте, које су биле околности и исходи тих покушаја, да ли постоје докази који потврђује да је тужилац покушао да прода непокретности у претходном периоду), да ли су заиста потенцијални купци или инвеститори одустајали од градње на његовом земљишту односно купопродаје након сазнања да је на истом забрањена градња, као по којој цени је нудио предметне непокретности на продају односно колика му је цена понуђена, све како би се утврдило да ли је због постојња планског акта заиста и дошло до умањења тржишне

³⁴ Вид. решење Врховног касационог суда Рев 5159/2021 од 29.09.2022. године.

купопродајне цене ових катастарских парцела, а ради оцене основа за тражену накнаду штете.³⁵

Да ли је доношењем планског акта тужилац онемогућен или ограничен у обављању неке делатности? Потребно је утврдити да да ли је тужилац услед непривођења намени планског документа онемогућен или ограничен у обављању раније обављане делатности (о којој делатности је реч, које су околности и последице те онемогућености или ограничења, које конкретне мере у планском акту спречавају или ограничавају тужиоца у обављању одређене делатности) и да ли је смањење прихода од обављања делатности заиста последица доношења односно непривођења намени планских аката.

Да ли се остатак непокретности може користити на дотадашњи начин и према намени какву је раније имала? У случају да се тужилац позива на мању могућност располагања делом непокретности која није приведена намени, потребно је утврдити да ли се остатак предметне некретнине може користити на дотадашњи начин и према намени какву је имала пре доношења планског акта, те да ли, нпр. постоји могућност формирања грађевинске парцеле чијом би се парцелацијом ипак стекла могућност несметаног коришћења односно градње на преосталом делу непокретности. Неопходно је да се најпре тачно идентификује непокретност која је предмет заузимања од стране јавне власти (фактички експроприсана), а која је у власништву тужиоца, да се утврди обим заузећа и да ли је тим и таквим заузећем од стране јавне власти онемогућен у вршењу својинских овлашћења и коришћењу у преосталом делу непокретности, односно да ли апсолутно не постоји могућност коришћења преосталог дела.³⁶

У поступку треба сагледати и чињеницу да ли су тужиоци доставили доказе да су органу јавне власти, након доношења планског акта, поднели предлог за експропријацију парцеле на којој су

³⁵ Вид. решења Врховног касационог суда Рев 2957/2020 од 07.04.2021. године и Рев 5159/2021 од 29.09.2022. године.

³⁶ Вид. решење Врховног касационог суда Рев 8937/2021 од 23.03.2022. године.

власници, или се обраћао са предлогом да надлежна општинска односно градска управа поднесе захтев Влади за утврђење јавног интереса, да ли је можда тужилац био у могућности да у поступку доношења планског документа (рани јавни увид уз чл. 45а Закона о планирању и изградњи) изнесе примедбе које износи у поступку (и тиме омогућио доносиоцу евентуалну правовремену реакцију у смислу прихватања примедбе тужиоца) и др. питања од значаја за одлучивање о тужбеном захтеву.

Следствено тужбеним наводима о повреди права на мирно уживање имовине и понуђене доказне грађе, комбинација одговора на ова питања може пружити основу за оцену тврдње власника да су његова права на имовину повређена доношењем односно непривођењем планских аката.

Следом наведеног, закључка смо да се мешање јавне власти у имовинска права власника доношењем планских аката не може, само по себи, сматрати повредом права на мирно уживање имовине уколико се, на основу свеобухватне процене чињеница у поступку не утврди да је спорно мешање заиста нарушило правичну равнотежу између јавног и приватног интереса. Основаност захтева за накнаду штете и њена висина се морају утврђивати у сваком поједином предмету, нарочито имајући у виду наведене околности,³⁷ док сама чињеница да се непокретности не приводе намени предвиђеној планским актом не може представљати довољну чињеницу да се тужиоцу досуди накнада штете у висини тржишне вредности непокретности, која се иначе досуђује за експроприсану непокретност, већ иста зависи од специфичних околности сваког случаја.

У неким случајевима накнада због ограничења права на имовину доношењем планских аката може бити исплаћена у висини тржишне вредности непокретности. Ово се обично дешава када су плански акти резултирали потпуним ограничењем права власника на

³⁷ При чему није искључено ни да суд, уколико на основу изведених доказа не може са сигурношћу да утврди тачан износ новчане накнаде висину новчаног износа да одреди по слободној оцени, на основу члана 232. ЗПП.

коришћење његове имовине, односно када је власник потпуно онемогућен да користи своју имовину на начин на који је планирао.³⁸ У пресуди Рев 17881/2022 од 29.03.2023. године, у ком је утврђено да је тужила поднела захтев за измену дела генералног урбанистичког плана везано за подручје где се налази њена парцела али да њеном захтеву није удовољено већ је донет и нови плански акт након њеног обраћања, наведено је да је “тужила 19 година ограничена и онемогућена у вршењу својих својинских овлашћења на предметној парцели с обзиром да је на њој забрањена градња објеката. Својинска ограничења тужиле се огледају у неизвесности тужиле јер у сваком моменту град може да приведе намену предметне парцеле али то још увек није учинио. Предметна парцела на тржишту је неконкурентна јер купци нису заинтересовани да купе земљиште које је намењено за јавну површину, те право својине на тој парцели практично губи своју суштину у одређеном делу, због чега тужила не може да адекватно располаже својом имовином због ограничења која у пракси постоје”. У пресуди Рев 5505/2022 од 08.06.2022. године утврђено је да “ тужила није у могућности да предметну парцелу прода јер су заинтересовани купци одустали од куповине због чињенице да је предметна парцела предвиђена за јавну намену, као и да је својина тужиле на предметној парцели ограничена пошто на њој није могућа градња јер је она планским документима цела планирана за јавну намену, а да је у оваквој ситуацији, тужени у могућности да спроведе експропријацију кад год то сматра сврсисходним, услед чега право својине тужиле постаје несигурно”. У пресуди Рев 12841/2022 од 11.05.2023. године, у којем је утврђено да према Информацији о локацији спорна парцела представља већ издвојену парцелу планирану у потпуности за површине јавне намене и да је локалитет око парцеле већ делимично опремљен уличним инсталацијама водовода и канализације и електроенергетским и гасним инсталацијама и

³⁸ Пресуде Врховног касационог суда Рев 3087/2021 од 08.06.2022. године, Рев 5505/2022 од 08.06.2022. године и пресуде Врховног суда Рев 17881/2022 од 29.03.2023. године и Рев 12841/2022 од 11.05.2023. године.

уличном мрежом електронских комуникација, **Врховни суд је констатовао да је** дошло “до мешања, односно ограничења права тужиоца на мирно уживање имовине које је проистекло из мање могућности располагања имовином током дугог временског периода, а што је за последицу имало несигурност тужиоца у погледу тога шта ће бити са његовом имовином...”.

Ипак, потребно је напоменути да је исплата накнаде у висини тржишне вредности непокретности обично резервисана за “екстремне ситуације” у којима је власник потпуно онемогућен да користи своју имовину због непривођења планских аката односно да непривођење планског акта право својине на тој парцели практично губи своју суштину и да је тужилац онемогућен у вршењу својих својинских овлашћења на предметној парцели. У другим ситуацијама, када су ограничења мање рестриктивна или када власник може и даље користити своју имовину на одређени начин, накнада се треба одредити на основу разматрања свих околности конкретног случаја.

Закључак

Плански акти, као акти просторног и урбанистичког планирања, као кључни инструменти у процесу управљања простором и усмеравања развоја простора, који својом садржином ограничења која утичу на могућност располагања непокретностима и грађевинске активности на одређеној локацији, **могу** непривођењем утврђеној намени, у дужем временском периоду, створити неизвесност код власника непокретности и повредити право на имовину тих власника гарантовано чланом 58. Устава Републике Србије и чланом 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода. Иако непривођење планских аката може створити неизвесност у погледу располагања имовином, која може да расте са дугим периодом непривођења, само доношење планских аката се ипак не сматра директним одузимањем имовине, већ се истим могу ограничити права власника имовине. У погледу тужбених захтева да је смањена могућност коришћења земљишта услед непривођења намени планских докумената, суд је дужан да, у сваком конкретном

случају, у складу са тврдњама тужиоца и понуђеним доказима, утврди стварну могућност коришћења и располагања тим непокретностима и дужан је да при постојању таквих навода примене и стандарде садржане у одлукама Европског суда за људска права (*Sporrong and Lönnroth v. Sweden, Matos e Silva, Lda., and Others v. Portugal и Elia S.r.l. v. Italy*), у вези са повредом права из члана 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Неспровођење планских аката у дужем временском периоду, уз изостанак њихове поновне оцене у разумним интервалима након доношења, може повредити право на њено мирно уживање власника чија је непокретност обухваћена планским актом и предвиђена за површину јавне намене, али суд треба у сваком конкретном случају утврдити да ли је власнику непокретности заиста и повређено право на имовину непривођењем тог акта, па тек накнадно одлучити и коју накнаду треба исплатити, сходно наводима о штети коју трпи непривођењем планских аката, у складу са наводима у погледу садржине ограничења и понуђеним доказима. Следствено томе, иако се у изузетним случајевима може досудити и тзв. „потпуна накнада”, судови треба да напусте становиште да је тужиоцима повређено право на мирно уживање имовине и да им се накнада треба досудити у висини тржишне вредности непокретности, само из разлога доношења и непривођења намени донетих планских аката, без свеобухватне анализе чињеничне грађе у сваком конкретном случају и без утврђивања свих чињеница, с обзиром да се таква накнада досуђује само власнику који је лишен своје имовине, што у конкретном није случај. Питање да ли је власнику у таквом случају повређено право на мирно уживање имовине и да ли му за то припада право на накнаду и у којој висини процењује се у зависности од околности сваког конкретног случаја.

Са вансудског аспекта, код чињенице је процес израде, доношења и спровођења намени планских аката сложен и захтеван, а плански акти важан инструмент за регулисање урбанистичког развоја и очување јавних интереса, одрживи развој и урбанистичко планирање, њиховим непривођењем у дужем временском периоду могу се

ограничити права власника имовине утицањем на коришћење односно располагање непокретностима, због чега је, у погледу смањења такве неизвесности, важно да процес доношења планских аката буде транспарентан и инклузиван како би се у процесу планирања простора боље разумеле потребе и бриге власника непокретности и тиме осигурала заштита права имовине. Потребно је да се, у том процесу, побољшају и ојачају механизми за заштиту интереса власника непокретности, уз активно учешће и консултације доносилаца планских аката са власницима непокретности, како би се информисали о плановима за развој њиховог подручја и пружила прилика да изразе своје ставове и бриге у вези са постојећим или будућим урбанистичким решењима, као и да се плански акти редовно ревидирају и ажурирају како би одражавали стварне потребе и приоритете заједнице и осигурала њихова релевантност, ефикасност и прилагодљивост променама у складу са урбанистичким потребама и приоритетима заједнице.

Судија
Ана Симић

са судијским помоћником
Бојаном Милојевићем

Звездана Поповић

судија Вишег суда у Крагујевцу

Ташана Димитријевић,

Светислав Бркушанин

Никола Миловановић

судијски помоћници

ЗЛОУПОТРЕБА ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА У ЦИЉУ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА

У савременом свету, број интернет корисника вртоглаво расте, о чему сведоче годишња истраживања Републичког завода за статистику Републике Србије, из којих произлази да се број корисника информационо – комуникационих технологија удвостручио за претходних десет година (у 2011. години тај број износи око 40%, а у 2023. године 82,3%). Можемо само претпоставити да је проценат знатно већи, будући да је поменуто истраживање обављено са испитаницима старости од 16. до 74. године, а сведоци смо изузетне популарности друштвених мрежа и интернета код лица млађих од 16. година.

Тик – ток (engl. Tik – Tok), Фејсбук (engl. Facebook), Инстаграм (engl. Instagram), Јутјуб (engl. Youtube), Мејл (engl. gmail, yahoo, ...) представљају само неке од најпопуларнијих друштвених мрежа у свету, које према истраживањима која се спроводе, користи од неколико стотина милиона до 2.23 милијарди корисника¹, свакодневно објављујући различите садржаје, у виду фотографија, видео записа, личних ставова и размишљања, чинећи тај садржај, најчешће, доступним неограниченом броју других корисника.

¹ Податак преузет са „arbona.rs”

Осим тога, у нашој земљи се велики број веб сајтова, попут „Купујем продајем“, „Лимунда“ и сличних, користе за онлајн (engl. online) трговину и то тако што продавац, простом регистрацијом (уношењем имена и презимена, броја телефона, мејл адресе...) огласи продају неког производа и/или услуге, са сликама производа, ценом или без ње, док потенцијални купци, претражују наведене сајтове у циљу проналажења адекватних производа и/или услуга, у циљу куповине и задовољења потрошачких потреба.

Посматрајући наведено са аспекта глобалног напретка, могао би се извести закључак да је 21. век донео низ иновација које олакшавају комуникацију, стварају могућност запослења (рад од куће), у свему олакшавају живот становништва, те тиме и да је иновативност покретачка снага, која је увек кроз историју резултирала напретком.

Међутим, са аспекта кривичног права, поставља се питање да ли је то баш тако?

Поред бројних корисних ствари којима је коришћење интернета, друштвених мрежа, веб сајтова, неспорно допринело у правцу даљег развоја цивилизације, још једна чињеница се показује као неспорна, а то је злоупотреба друштвених мрежа, интернета и осталих онлајн (engl. online) сајтова, у циљу извршења различитих кривичних дела, која се гоне како по приватној тужби, тако и по службеној дужности, док се као пасивни субјекти појављују и пунолетна и малолетна лица.

Кривична дела против части и угледа:

Чланом 170. ставом 1. Кривичног законика децидно је прописано да ко увреди другог казниће се новчаном казном од двадесет до сто дневних износа или новчаном казном до четрдесет хиљада до двеста хиљада динара, док је ставом 2. истог члана прописано да ако је дело из става 1. овог члана учињено путем штампе, радија, телевизије или сличних средстава на јавном скупу, учинилац ће се казнити новчаном казном од осамдесет до двестачетрдесет дневних износа

или новчаном казном од стопедесет хиљада до четрестопедесет хиљада динара.²

Следствено томе, за постојање увреде неопходно је да је изјава омаловажавања сазната од некога, док је као критеријум за правни стандард омаловажавања, прихваћен објективни критеријум, односно ирелевантно је како је то схваћено од стране лица коме је изјава упућена, а меродавна је процена са аспекта постојећих обичајних, моралних и других норми у одређеној средини.³ Са друге стране, тежи облик увреде постоји уколико је она учињена путем штампе или других средстава јавног информисања, услед чега друштвене мреже, а најчешће Фејсбук (eng. Facebook), представљају погодна средство за извршење овог кривичног дела.

Кроз кратку анализу судске праксе може се приказати резиме чињеница изведених из појединих кривичних поступака, који су вођени по приватној тужби због извршеног кривичног дела увреда, учињене управо путем поменуте друштвене мреже.

Правноснажно окончан кривични поступак који је вођен у предмету Основног суда у Аранђеловцу К-235/22, против окривљеног М. Ј. због кривичног дела увреда из члана 170 став 2 у вези става 1 Кривичног законика.⁴

Анализом поступка који се водио у поменутом предмету, утврђено је да је окривљени М. Ј. оглашен кривим због кривичног дела увреда из члана 170 став 2 у вези става 1 Кривичног законика, и осуђен на новчану казну у одређеном износу од 50.000,00 динара. Истом пресудом приватни тужилац М. В. је ради остваривања имовинскоправног захтева, упућен на парнични поступак.

Наиме, окривљени је наведено кривично дело извршио са умишљајем, тако што је путем друштвене мреже Фејсбук (engl. Facebook) коментаришући објаву Л. П. (сведока у предмету) упутио приватном тужиоцу речи које су увредљивог карактера (да је исти „лоповчина“)

² Кривични законик Републике Србије

³ Коментар Кривичног законика, десето допуњено издање, Зоран Стојановић

⁴ Из пресуде Вишег суда у Крагујевцу Кж1-15/24 од 29.01.2024. године

и исте као такве представљају изјаву омаловажавања приватног тужиоца, као и да је у садржину предметног коментара могао имати увид неодређени број лица, при чему из исказа сведока Ј. произлази да су чак и њега контактирала нека лица, желећи да сазнају о чему се ради и због чега је овакав текст окривљени написао. Спорни коментар, од стране првостепеног и другостепеног суда оцењен је као увредљив по својој садржини, имајући у виду да је увредљивим речима повређен углед и достојанство приватног тужиоца, како по општим схватањима средине, тако и по општим моралним схватањима друштва, те написане речи да је приватни тужилац „лоповчина“ које је окривљени упутио са умишљајем, путем друштвене мреже представљају увреду и то њен квалификовани, односно тежи облик.

Правноснажно окончан кривични поступак који је вођен у предмету Основног суда у Зрењанину К-131/19, против окривљеног А. А. Због продуженог кривичног дела увреда из члана 170 став 2 у вези става 1 Кривичног законика у вези члана 61 Кривичног законика, за које дело је осуђен на новчану казну у износу од 100.000,00 динара.

Наиме, окривљени је наведено кривично дело извршио са умишљајем и у продуженом трајању, тако што је у периоду од 14.01.2019. године до 22.01.2019. године, путем друштвене мреже Фејсбук (engl. Facebook), постављао слике приватног тужиоца Б.Б. са славе код В.В. постављајући видео клип у коме говори о његовој фирми и члановима његове породице, уз објављивање више снимака сопствених коментара негативне конотације који су се односили на приватног тужиоца.⁵ Наведена пресуда потврђена је пресудом Вишег суда у Зрењанину Кж1-131/19 од 17.03.2022. године, док је захтев за заштиту законитости браниоца окривљеног А. А. поднет против правноснажних пресуда, у односу на битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку, одбијен као неоснован, док је у преосталом делу одбачен и то пресудом Врховног касационог суда Кзз 143/2023 од 22.02.2023. године.

⁵ Из пресуде Врховног касационог суда Кзз-143/2023 од 22.02.2023. године

Правноснажно окончан кривични поступак који је вођен у предмету Основног суда у Нишу К-446/21, против окривљене А. А. због кривичног дела увреда из члана 170 став 2 у вези става 1 Кривичног законик, за које дело је осуђена на новчану казну у износу од 75.000,00 динара.

Наиме, окривљена је наведено дело учинила са умишљајем, на тај начин што је путем друштвене мреже Фејсбук (engl. Facebook), претходно ангажовала приватног тужиоца, керамичара, те незадовољна његовим начином пословања, упозорила кориснике ове друштвене мреже да је исти преварант, који јој је узео новац и не жели да га врати⁶, те тиме, изнела речи које су по својој садржини увредљивог карактера, због чега је дошло до повреде угледа и достојанство приватног тужиоца. Окривљена је у својој одбрани навела да се њене тврдње заснивају на личном искуству и односе се на начин пословања приватног тужиоца, а не на његову личност, као и да је наведену објаву поделила на свом приватном профилу, тако да иста није била доступна неограниченом броју лица. Међутим, став првостепеног и другостепеног суда, био је такав да овако дата одбрана окривљене није прихваћена, већ да су се у радњама окривљене стекли сви субјективни и објективни елементи кривичног дела увреда из члана 170 став 2 у вези става 1 Кривичног законика, односно њен квалификовани облик.

Анализирајући поменуте одлуке, може се уочити специфичност ових кривичних поступака, која се огледа у томе да је управо злоупотребом најпопуларније друштвене мреже у свету, од стране окривљених, дошло до извршења кривичног дела увреда и то тако што су речи, односно објаве, увредљиве садржине упућене приватним тужоцима на тај начин да исте буду сазнате не само од стране приватних тужилаца, већ и од стране неодређеног броја лица, такође корисника ове друштвене мреже, од којих ће можда одређени број њих убудуће довести у питање интегритет и личност приватних тужилаца, услед

⁶ Из пресуде Врховног касационог суда Кзз-1068/2022 од 11.10.2022. године

чега би се евентуално поштравање кривичне санкције за учињено, имало сматрати пожељним, а у циљу генералне превенције.

Поред наведеног, чињеница је да је нарочито међу адолесцентима од изузетног значаја мишљење корисника друштвених мрежа о њиховој личности, изгледу и слично, а која се огледа у бројности пратилаца, „лајкова“ (engl. like), те се може поставити питање до којих све последица би речи увредљиве садржине довеле код особа чији психофизички развој није достигао ниво интелектуалне зрелости да би се са таквим омаловажавајућим и увредљивим текстовима и објавама лакше изборили, будући да такав садржај обично покреће и читав низ негативних коментара од стране других корисника, те тиме долази до отварања „Пандорине кутије“, а оштећени због једног „обичног коментара“ увредљиве садржине постаје жртва „дигиталног“ насиља.

На жалост, студија из априла 2020. године, спроведена од стране Националног центра за здравствену статистику, открила је да је самоубиство други водећи узрок смрти деце и младих старости од десет до 34. године. Иако ова студија не наводи директно узрок ових самоубистава, може се претпоставити да потенцијални разлог може бити и малтретирање путем интернета. Све је дакле отпочело „безазленим“ коментарисањем нечије објаве да је оштећени „лоповчина“, нискоморална особа и слично, али може довести до таквих последица које се никако не могу отклонити новчаном казном од осамдесет до двеста четрдесет дневних износа или новчаном казном од сто педесет хиљада до четресто педесет хиљада динара, а нарочито узимајући у обзир да оштећени, поред задржавања статуса „жртве“, може постати и окривљени, сматрајући да једино кривичним делом може повратити раније и/или стећи бољи „статус“ на друштвеним мрежама.

Чланом 172 став 1 Кривичног законика предвиђено је да ко износи или проноси из личног или породичног живота неког лица што може шкодити његовој части и угледу, казниће се новчаном казном или казном затвора до шест месеци. Ставом 2. истог члана, предвиђено је да ако је дело из став 1. овог члана учињено путем штампе, радија, телевизије или сличних средстава или на јавном скупу, учинилац ће се казнити новчаном казном или казном затвора до једне године, док је

ставом 3. истог члана прописано да ако је оно што се износи или проноси довело или могло довести до тешких последица за оштећеног, учинилац ће се казнити затвором до три године.

Правилно тумачење цитиране законске норме, указује на неопходност испуњености неколико услова, да би се уопште могло говорити о постојању овог кривичног дела. Као први услов који мора постојати, одређено је да се мора радити о тврђењу које се односи на лични или породични живот неког лица, док је истинитост или неистинитост онога што се износи или проноси у потпуности ирелевантна, али је важно да оно што се износи или проноси по својој садржини такво да је подобно да се повреди част или углед лица из чијег се личног или породичног живота нешто износи или проноси.

Кривично дело увреда и изношење личних и породичних прилика имају неколико заједничких карактеристика, а то је да се кривично гоњење за оба кривична дела предузима по приватној тужби, која се мора поднети у тачно Законом за то одређеним роковима, за оба дела предвиђене су новчане казне и казне затвора, због чега и припадају истој групи кривичних дела, односно кривична дела против части и угледа. Међутим, кроз кратку анализу судске праксе приказале се још једна заједничка карактеристика, а то је да се злоупотребом интернета могу остварити сви битни елементи ових кривичних дела и то у њиховом квалификованом, односно тежем облику.

Кроз кратку анализу судске праксе може се приказати резиме чињеница изведених из појединих кривичних поступака, који су вођени по приватној тужби због извршеног кривичног дела изношење личних и породичних прилика, учињеног управо путем друштвене мреже.

Правноснажно окончан кривични поступак у предмету Основног суда у Крагујевцу К-930/19 од 05.08.2021. године, против окривљеног А.А. због кога је исти оглашен кривим и осуђен на новчану казну у одређеном износу од 30.000,00 динара. Наведена пресуда потврђена је пресудом Вишег суда у Крагујевцу Кж1-52/22 од 21.07.2022. године.

Наиме, окривљени је на друштвеној мрежи „Фејсбук“ (engl. Facebook) емитовао видео запис у коме приватну тужиљу карактерише као неморалном у ласцивном смислу, потом да је иста вршила преварне радње широм Србије, односно у Новом Пазару, Крушевцу и у Крагујевцу, уз чињеницу да је бивши муж приватну тужиљу „лешио од батина“,⁷ као и изношење података из личног и породичног живота приватне тужиље које су такве природе да је у интересу приватне тужиље било да не буду познате другим људима, посебно у делу који се односи на однос приватне тужиље са децом и бившим супругом.

Одбрана окривљеног је претежно била усмерена ка непостојању намере да се приватној тужиљи нанесе штета, као ни нарушавање части и угледа, већ је окривљени у складу са одредбом члана 172 став 4 Законика о кривичном поступку вршио своју службену дужност председника „Удружења за...“ (чији оснивач и заменик председника удружења је била и тужиља) и тиме одбранио право удружења и заштитио оправдане интересе не само удружења, него и породица које заступа удружење. Ово из разлога што је тужиља водила „медијски рат“ против удружења окривљеног, те својим поступцима наносила штету удружењу, услед чега је управни одбор овластио окривљеног да упозна јавност са оваквим подривачким понашањем тужиље. Уз наведено, окривљени је тврдио да није рекао да је тужиља неморална, већ да је непоуздан сарадник, у смислу да је склапала пријатељства са људима који су непријатељи удружења. Међутим, овако дата одбрана окривљеног није прихваћена, будући да је став првостепеног и другостепеног суда био да су се у радњама окривљеног стекли сви елементи кривичног дела изношење личних и породичних прилика и то у свом квалификованом облику, будући да су радње извршења предузете путем друштвене мреже „Фејсбук“ (engl. Facebook).

Посматрајући наведени случај, може се поставити питање које су то тешке последице за оштећеног, које могу настати, како би се остварио најтежи облик овог кривичног дела.

⁷ Из пресуде Вишег суда у Крагујевцу Кж1-52/22 од 21.07.2022. године

У једном примеру из праксе, наведено је да је окривљени објавио број телефона приватне тужиље на некој од популарних друштвених мрежа, уз кратак опис да се иста бави пружањем сексуалних услуга за одређену новчану накнаду. Због оваквог поступања окривљеног, приватна тужиља је од стране директорке банке у којој је запослена, била обавештена да овакви инциденти нарушавају углед те установе и да уколико не уклони овакав садржај, послодавац ће бити приморан да приватној тужиљи уручи решење о престанку радног односа. Посматрајући наведени случај, могло би се говорити о најтежем облику кривичног дела изношење личних и породичних прилика, будући да је оно што је изнето могло довести до тешких последица по оштећену, односно, поред нарушавања части и угледа приватне тужиље, иста је могла у конкретном случају остати без посла и личних прихода.

Истраживања показују да су жене чешће изложене онлајн (engl. online) насиљу⁸, међутим, у последњих неколико година можемо уочити да се често у улози жртава појављују деца и тинејџери, те се тако из средстава јавног информисања може сазнати да је недавно младић из Краљева себи одузео живот, након што је неколико дана био изложен интернет насиљу и лажним оптужбама, потом у 2021. години позната „инфлуенсерка“ (engl. influence) одузела је себи живот јер је била изложена дугогодишњем интернет насиљу, младић из Бања Луке себи је одузео живот, само два дана након што су његове слике објављене на друштвеној мрежи, са увредљивом конотацијом,... Читав је низ трагичних догађаја, уско повезаним са друштвеним мрежама и објавама негативне, увредљиве, омаловажавајуће конотације.

Поставља се питање на који начин можемо спречити настанак оваквих појава у друштву?

Пођимо од претпоставке да је, пре свега, неопходно подићи свест становништва о последицама које могу наступити за оштећеног уколико решимо да 20 секунди нашег живота утрошимо у циљу објављивања коментара, фотографија, видео записа о неком лицу, које су

⁸ Из чланка BBC NEWS

по својој садржини такве, да се у најмању руку, повређују част и углед тог лица, али и могућност наступања најтежих последица, као у случају младића из Краљева, познате „инфуенсерке“, младића из Бања Луке и свих оних који су због наших 20 секунди сматрали да су им животи потпуно упропашћени.

Надаље, пооштравањем санкција због нарушавања части и угледа неког лица, засигурно би дошло до смањења броја кривичних дела увреде и изношење личних и породичних прилика, а посебно пооштравањем санкције уско повезаним са „сајбер“ насиљем, те можда и изменом законске регулативе, а све у циљу спречавања потенцијалних учиниоца у вршењу ових кривичних дела, односно предузимањем таквих мера, којима би се засигурно спречио настанак штетних последица по појединце, али и друштво.

Злоупотреба друштвених мрежа у циљу извршења кривичног дела, подразумева да је друштвена мрежа искоришћена на начин да се таквим њеним коришћењем остварују обележја неког кривичног дела које је прописано Кривичним закоником. Кривична дела која могу бити учињена (зло)употребом друштвених мрежа, ограничена су својом природом. Наиме, по природи ствари, то не могу бити кривична дела која у свом бићу подразумевају радњу нечињења, односно, вољног пропуштања. Даље, у пракси, најчешћа кривична дела извршена путем друштвених мрежа су тзв. вербална кривична дела, као што су кривично дело угрожавања сигурности из чл. 138 КЗ или кривично дело увреда из чл. 170 КЗ, али је списак кривичних дела која се потенцијално могу извршити употребом неке друштвене мреже је веома широк.

Најчешће су у питању кривична дела високотехнолошког криминала, која треба разликовати од кривичних дела против безбедности рачунарских података, која су прописана у глави двадесет седмој Кривичног законика. Дакле, у питању су кривична дела која подразумевају коришћење рачунарских система, али развојем технологије, ова кривична дела не морају нужно бити извршена коришћењем рачунара у ужем смислу (РС или лаптоп...), већ иста могу бити извршена путем било ког уређаја који има приступ интернету (паметни

телефон, таблет, паметни сат...), што је веома битно приликом одређивања судске надлежности.

Одредбом чл. 2 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, прописано је између осталог да високотехнолошки криминал у смислу овог закона представља вршење кривичних дела код којих се као објекат или средство извршења кривичних дела јављају рачунари, рачунарски системи, рачунарске мреже, рачунарски подаци као и њихови производи у материјалном или електронском облику.

Одредбом чл. 4 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, прописано је између осталог да је за поступање у предметима кривичних дела из чл. 3 истог закона, надлежно Више јавно тужилаштво у Београду, за територију Републике Србије.

Одредбом чл. 10 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, прописано је између осталог да је за поступање у предметима кривичних дела из чл. 3 овог закона надлежан Виши суд у Београду, за територију Републике Србије.

Међутим, када су у питању кривична дела учињена злоупотребом друштвених мрежа, судска пракса поводом стварне надлежности није јединствена и мењана је током времена. Тако смо имали пример да је бранилац окривљеног у жалби побијао првостепену пресуду Основног суда у Горњем Милановцу, указивањем да је пресуду донео стварно ненадлежан суд, с обзиром да је кривично дело извршено коришћењем рачунара те да је с обзиром на одредбе Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала у конкретној кривичнооправној ствари био надлежан Виши суд у Београду. У конкретном случају, пресудом Вишег суда у Чачку Кж 106/2015 од 20.07.2015. године, одбијена је жалба браниоца као неоснована и утврђено је да када је окривљени упуту претње оштећеном користећи тзв. друштвене мреже (фејсбук) да се ради о

кривичном делу угрожавање сигурности ит чл. 138 ст. 1 Кривичног законика за које је надлежан основни суд а не Виши суд у Београду.

Из образложења:

У жалби се истиче да је у овој кривичноправној ствари окривљенима стављено на терет извршење кривичног дела угрожавања сигурности из чл. 138. ст. 1. КЗ-а, па како се као средство извршења користио рачунар, односно рачунарска мрежа то је у смислу чл. 10, у вези са чл. 3. Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, према наводима жалбе, у овој кривичној ствари надлежан Виши суд у Београду, па је доношењем ожалбене пресуде од стране Основног суда у Чачку учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из чл. 438. ст. 1. т. 3 ЗКП.

Ови жалбени наводи се не могу прихватити као основани, јер иако је окривљени поруке, којима је претио оштећеном као тужиоцу, слао преко свог корисничког профила на кориснички профил оштећеног у конкретном случају, то се радње за које је утврђено да су их предузели окривљени не могу сматрати кривичним делима високотехнолошког криминала у смислу цитираног закона јер су рачунар и рачунарска мрежа у конкретним ситуацијама коришћени на уобичајени начин, за писање порука на друштвеној мрежи, који начин не захтева посебно поступање или информатичко знање.

(Пресуда Основног суда у Г. Милановцу, К 19/14 од 12. 5. 2015. и Пресуда Вишег суда у Чачку, Кж 106/15 од 20. 7. 2015)

Затим, имамо пример праксе Врховног касационог суда, који је одлучивајући о месној надлежности, посредно изразио и став о стварној надлежности суда у случају извршења кривичног дела коришћењем друштвене мреже:

Месно је надлежан, по правилу, суд на чијем подручју је кривично дело извршено или покушано, али се приватна кривична тужба може поднети и суду на чијем подручју окривљени има пребивалиште.

Из образложења:

Приватном тужбом ЂЂ, окривљеним лицима стављено је на терет извршење кривичног дела увреда из члана 170. став 2. у вези

става 1. КЗ и кривичног дела нарушавање пословног угледа и кредитне способности из члана 239. став 1. КЗ.

Основни суд у Новом Саду поднео је Врховном касационом суду предлог за решавање сукоба надлежности К 1319/19 од 6. 9. 2019. године, са образложењем да је приватном кривичном тужбом приватне тужиље ЂЂ, окривљенима АА, ББ, ВВ, ГГ, ДД и НН лицима стављено на терет да су извршили предметна кривична дела путем друштвене мреже "Инстаграм", те да су радње које су претходиле извршењу кривичних дела извршене у салону приватне тужиље у ..., да је првоокривљена долазила у салон приватне тужиље након чега је незадовољна третманом упућивала увреде са друштвене мреже "Инстаграм" и наводила своје пратиоце да исто чине, као и да првоокривљена има пребивалиште у ..., а да је приватна тужиља приватну тужбу поднела Трећем основном суду у Београду, због чега је за поступање у овој кривично правној ствари, по налажењу Основног суда у Новом Саду, надлежан Трећи основни суд у Београду.

Врховни касациони суд је нашао да је за поступање предметној кривично правној ствари стварно и месно надлежан Трећи основни суд у Београду.

Одредбом члана 23. став 1. ЗКП-а прописано је да је месно надлежан по правилу суд на чијем подручју је кривично дело извршено или покушано, а ставом 2. наведеног члана прописано је да се приватна кривична тужба може поднети и суду на чијем подручју окривљени има пребивалиште.

У конкретном случају према наводима приватне кривичне тужбе окривљена је преко друштвене мреже "Инстаграм" упућивала увреде и позивала пратиоце - остале окривљене да то исто чине, првоокривљена АА има пребивалиште у ..., а приватна тужиља ЂЂ је приватну кривичну тужбу поднела Трећем основном суду у Београду.

Имајући у виду да би код кривичних дела против части и угледа учињених путем писама односно друштвених мрежа, састављених на подручју једног суда и евентуално упућених на подручје другог суда месно била надлежна оба суда, а од њих онај који први

започне поступак, те да у конкретном случају поступак није започет, а приватна тужила је приватну тужбу поднела суду надлежном по месту пребивалишта првоокривљене, по налажењу Врховног касационог суда, а у складу са одредбом члана 23. став 1. и 2. ЗКП-а, за поступање у овој кривично правној ствари месно је надлежан Трећи основни суд у Београду.

(Решење Врховног касационог суда, Кс. 55/19 од 8. 10. 2019)

Дакле у конкретном примеру, Врховни касациони суд је посредно изразио став да кривично дело увреда из чл. 170 ст. 2 у вези ст. 1 Кривичног законика, извршено путем друштвене мреже „Инстаграм“ не представља кривично дело у смислу чл. 3 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала.

Такође, за потребе овог питања указујемо и на пример из праксе Апелационог суда у Београду, који је у својој пресуди заузео став да без обзира на уређај који се користи да би се извршио приступ интернету, а тиме и друштвеној мрежи, када је то у вези извршења кривичног дела, вођење кривичног поступка је у искључивој надлежности Вишег суда у Београду:

С обзиром на то да друштвена мрежа функционише искључиво путем интернета, а да интернет представља систем међусобно повезаних рачунарских мрежа, за кривично дело угрожавање сигурности које је извршено постављањем објава и коментара на таквој мрежи стварно је надлежан Виши суд у Београду, независно од тога са ког електронског уређаја је интернету приступљено.

Из образложења:

Жалбом браниоца окривљеног побија се првостепена пресуда због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 438. став 1. тачка 2. ЗКП, тако што се истиче да је за оба кривична дела стварно надлежан основни суд, јер кривично дело из тачке 1 пресуде није кривично дело из области високотехнолошког криминала, с обзиром да је окривљени за писање порука на друштвеној мрежи "СС" користио мобилни телефон, а не рачунар, па да није било места примени

члана 3. став 3. Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, јер је одредбом члана 2. став 1. овог закона регулисано да високотехнолошки криминал представља вршење кривичних дела код којих се као објекат или средство извршења јављају рачунари, рачунарски системи, рачунарске мреже, рачунарски подаци, као и њихови производи.

По мишљењу Апелационог суда у Београду, неосновано се жалбом браниоца окривљеног првостепена пресуда побија због наведене апсолутно битне повреде одредаба кривичног поступка, тако што се истиче да је исту донео стварно ненадлежан суд, имајући у виду чињеницу да је окривљени кривично дело угрожаваће сигурности из члана 138. став 3. у вези става 1 КЗ извршио постављањем више објава и коментара претеће садржине упућених оштећеном на друштвеној мрежи "СС", која функционише искључиво путем интернета, који представља систем међусобно повезаних рачунарских мрежа, при чему је ирелевантно са ког електронског уређаја се интернету приступа. Имајући у виду наведено, по мишљењу Апелационог суда у Београду, Виши суд у Београду је, сходно одредби члана 10. став 1. у вези члана 3. тачка 3. у вези члана 2 Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, стварно надлежан за поступање у предметној кривичноправној ствари.

(Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж1 По3 35/20 од 16. 7. 2021)

Нека од кривичних дела, која нису тако честа у пракси, а чије извршење је умногоме „олакшано“ појавом друштвених мрежа су нпр. кривично дело неовлашћено објављивање и приказивање туђег списка, портрета и снимка из чл. 145 Кривичног законика, а које спада у групу кривичних дела против слободе и права човека и грађанина. Основни облик овог кривичног дела прописује: Ко објави или прикаже спис, портрет, фотографију, филм или фонограм личног карактера без пристанка лица које је спис саставило или на кога се спис односи, односно без пристанка лица које је приказано на портрету, фотографији или филму или чији је глас снимљен на фонограму или без пристанка лица

чије се пристанака по закону тражи и тиме осетно задре у лични живот тог лица, казниће се новчаном казном или затвором до две године.

У питању је кривично дело за које се кривично гоњење покреће приватном тужбом, а радња подразумева да се одређени садржај личног карактера учини доступним јавности, при чему мора да буде остварена последица, односно да се таквим чињењем осетно задре у лични живот оштећеног, што представља фактичко питање. Имајући у виду природу и биће наведеног кривичног дела, очигледно је да је његово извршење у великој мери олакшано појавом друштвених мрежа. Код овог кривичног дела, које није често у судској пракси, врло је важно утврдити да оштећени није дао свој пристанак и да објављивање таквог садржаја, према објективним друштвеним мерилима, испуњава законом прописан стандард „осетног задирања у лични живот“. Међутим, највећи проблем који се може појавити у пракси, можда није утврђивање претходно наведених чињеница, већ нешто друго, а то је проналажење и доказивање да је управо окривљени извршио ово кривично дело. Ово најпре из разлога, што је терет доказивања на приватном тужиоцу, који реално, нема ресурсе и могућности који стоје на располагању јавном тужиоцу у кривичном поступку, а с друге стране, имамо масовну појаву тзв. лажних профила на друштвеним мрежама, затим, сакривање IP адресе са које је послата информација, утврђивање да баш тај окривљени користи лажни профил или дотичну IP адресу и низ других проблема који се у пракси могу појавити приликом субјективизације извршиоца. Такође, један од већих проблема који се може појавити у пракси је и потпуни изостанак непосредних или директних доказа који повезују окривљеног са кривичним делом, будући да целокупно извршење кривичног дела може да се састоји од неколико једноставних корака који окривљени предузме на рачунару или паметном телефону, без сведока или писаног трага, односно физички неодређено удаљен од оштећеног или било ког другог лица, што у значајној мери може да отежа доказивање његове кривице за извршено кривично дело.

Још једно кривично дело које вреди поменути у смислу злоупотребе друштвених мрежа, јесте кривично дело неовлашћено прислушкивање и снимање и неовлашћено фотографисање из чл. 143 и чл. 144 Кривичног законика. Одредбом чл. 143 Кривичног законика прописано је да ко посебним уређајима неовлашћено прислушкује или снима разговор, изјаву или какво саопштење који му нису намењени, казниће се новчаном казном или затвором од три месеца до три године. Дакле, за остваривање елемената бића овог кривичног дела, довољно је да окривљени нпр. садржину разговора сачини неовлашћено, односно без пристанка или упознавања оштећеног, што је у светлу друштвених мрежа, веома једноставно остварити.

Даље, одредбом чл. 144 Кривичног законика, прописано је да ко неовлашћено начини фотографски, филмски, видео или други снимак лица и тиме осетно задре у његов лични живот или ко такав снимак преда или показује трећем лицу или му на други начин омогући да се са њим упозна, казниће се новчаном казном или затвором до једне године. Из законског описа кривичног дела, примећује се да је радња извршења алтернативно постављена, тако да се исто може извршити тако што ће окривљени путем друштвених мрежа „на други начин“ омогућити трећем лицу да се упозна са садржајем или материјалом који је неовлашћено сачињен и тиме оствари законски стандард „осетног задирања у лични живот оштећеног“. Оваква појава је сама по себи проблематична, јер се суштина већине данас популарних друштвених мрежа управо своди на наведену активност, а то је тзв. качење односно објављивање и шеровање туђих слика, снимака, садржаја, па је из мноштва тога, тешко издвојити радњу којом би се остварио наведени законски стандард, поред остваривања осталих елемената бића овог кривичног дела. Такође, неретко се дешава и да су најпопуларнији управо садржаји који су начињени неовлашћено, односно, тајно и без знања лица које је предмет таквог садржаја.

И поред чињенице да је слобода мишљења и изражавања загарантована бројним правним актима међународног карактера и то пре свега Универзалном декларацијом о људским правима и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода,

наведено право би се у случају неограниченог коришћења могло злоупотребити, са веома озбиљним последицама како за појединца тако и за ширу друштвену заједницу, те је нужно да иста прате одређена ограничења. Таква ограничења постоје у законодавствима свих држава али и у оквиру самих аката којима се утврђује право на слободу мишљења и изражавања. Како би се избегла злоупотреба права мишљења и изражавања Кривични законик Републике Србије предвиђа бројна кривична дела, којима се штите различити заштитни објекти, где је у савремено доба могућност коришћења друштвених мрежа довела до још већег протока информација па самим тим и додатне могућности да се кривична дела врше и на овај начин.

Питање права слободe мишљења и изражавања није везано само за аспект његовог неограниченог коришћења, већ можда и више са становишта његовог ограничавања и злоупотребе. Са тим у вези, нераскидиво су везане и потреба ограничавања и санкције, које морају бити прописане законом, а све у виљу заштите највиших друштвених вредности и институација система.

С овим у вези посебно је битно питање преношења вести, које су засноване на неистинитом садржају и могу донети низ штетних последица по појединца и друштвену заједницу у целости. Кривични законик Републике Србије у члану 343, управо у овом правцу предвиђа кривично дело Изазивање панике и нереда.

Биће овог кривичног дела предвиђа изношење или преношење лажних вести или тврђења чиме се изазива паника или теже нарушавање јавног реда и мира или осујећује или знатније омете спровођење одлука и мера државних органа или организација која врше јавна овлашћења, због чега ће се извршилац казнити затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

Квалификовани облик овог кривичног дела предвиђа да ово кривично дело може бити извршено путем средстава јавног информисања или сличних средстава или на јавном скупу, па ће се учинилац казнити казном затвора од шест месеци до пет година затвора.

Основни облик кривичног дела представља изношење лажних вести што подразумева саопштавање информација другим лицима као својих сопствених, док преношење представља само њихов пренос од лица од кога су потекле или лица која их такође преносе. За постојање овог кривичног дела у основном облику поред постојања чињенице да су вести или тврдње лажне, потребно је да изазову и одређену последицу. Последица се заснива на паници или тежем нарушавању јавног реда или мира или осујећењу или значајнијем ометању спровођења одлука или мера државних органа или организација која врши јавна овлашћења.

Што се тиче основног облика овог кривичног дела, а имајући у виду биће кривичног дела, искључена је могућност да се ово кривично дело изврши путем друштвених мрежа јер је та могућност предвиђена његовим тежим обликом. Најчешће се радња извршења овог кривичног дела манифестује у виду лажних дојава о бомби установама или јавним просторима у којима борави велики број људи. У пракси обично је реч о тржним центрима, јавним службама, правосудним органима, школама или представничким телима. С тим у вези, преношење лажних вести се најчешће заснива на лажној вести о постојању експлозивних направа што доводи до панике, а затим и евакуације свих лица која бораве о таквим просторима. На исти начин, веома често се омета или спречава спровођења одлука и активности државних органа и организација која врше јавна овлашћења, тиме што се њихове радње одлажу, а што је посебно битно, последице могу бити веома тешке у околностима када су службене радње скопчане са роковима или предузимању одређене радње прети застарелост. Што се тиче јавних простора, овакве и сличне изјаве, којима се преносе лажне вести могу довести до комешања, отежане евакуације и стампеда, што у крајњем исходу најчешће производи страх али неретко и телесне повреде па у крајњем случају чак и смртни исход код присутних лица.

У пракси, питање овог кривичног дела и начин његовог извршења веома често може бити повезано са питањем одређивања при-

твору лицу које је извршило ово кривично дело. У наведеним случајевима притвор се најчешће одређује из законских разлога прописаних одредбом чл. 211 ст. 1 тач. 3 Законика о кривичном поступку, јер постоје особите околности које указују да ће извршилац у кратком временском периоду поновити кривично дело мада се никако не могу искључити и основи предвиђени тачкама 1 и 2 истог става и члана. У највећем броју случајева учиниоци овог кривичног дела врше кривично дело у продуженом трајању, с обзиром да предузимају већи број радњи извршења, при чему показују дрскост, безобзирност и упорност, где се радње извршења најчешће предузимају у континуитету где се уз садејство осталих околности указује да ће боравком на слободи у кратком временском периоду поновити кривично дело. Дрскост и безобзирност учиниоца је најчешће везане за изразиту бахатост учиниоца и истицање својих потреба испред потреба других и поштовања устаљених правила, док се пак упорност односи на истрајност учиниоца да осујети рад државних органа или организација која врше јавна овлашћења најчешће како не би предузели неку службену радњу односно да изазову панику или нарушавање јавног реда или мира.

Када се посматра начин извршења, неупечатљивији начин извршења основног облика овог кривичног дела је телефонским путем.

Квалификовани облик овог кривичног дела предвиђа изазивање панике и нереда путем средстава јавног информисања или сличних средстава односно на јавном скупу.

Биће овог кривичног дела показује да је тежи облик кривичног дела из чл. 343 ст. 2 КЗ посебно подобан за извршење путем друштвених мрежа, нарочито јер законска одредба указује да се кривично дело може извршити путем средстава јавног информисања или сличног средства. С тим у вези, под сличним средством свакако се могу сматрати друштвене мреже.

У пракси су веома чести овакви случајеви, а јавности су свакако најпознатији примери извршења овог кривичног дела за време поплава у Обреновцу и током пандемије вируса COVID-19. Ванредно

стање у Србији за време пандемије овог вируса било је праћено бројним мерама и то најпре мером забране кретања, па су грађани већину својих мишљења и страхова почели да деле на друштвеним мрежама. У том периоду, постојала је повећана могућност да дође и до вршења кривичних дела од којих је свакако најкарактеристичније управо кривично дело изазивања панике и нереда путем друштвених мрежа.

Код извршења овог кривичног дела посебно су битна питања умишљаја учиниоца у односу на нетачност информације која се преноси, односно да се кривично дело може извршити само са умишљајем, који треба да обухвата и свест о томе да оно што се износи или преноси представља лажну вест или лажна тврђења. Осим тога, као битна околност се намеће и питање броја лица којима је намењена изјава (коментар), те објективна могућност да се датим изјавама изазове паника или неред.

За време трајања кривичног поступка потребно је да се изведу докази и утврде чињенице о неистинитости спорне тврдње окривљеног и покушају да се код грађана изазове паника. Изнета тврдња мора бити праћена доказима, те у том правцу мора бити доказано да је тврдња истакнута на друштвеним мрежама истинита или не, да буде прецизна у односу на оно што се односи. Поред тога, мора се имати у виду и могућност да изнета изјава може по својој садржини да буде подобна да створи панику. Када окривљени напише конкретни коментар, мора бити доказано да је њиме хтео да изазове панику. С тим у вези нужно је да буде утврђена намера да се код грађана ствара осећај незадовољства, револта или неодобравања према државним органима или њиховом одлукама и мерама. Такође је потребно утврдити да ли је до изазивања панике или нереда, или тежег нарушавања јавног реда или мира заиста и дошло и у чему су се ове последице састојале.

Злоупотреба друштвених мрежа посебно је погодна за извршење кривичног дела изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости. Ово кривично дело усмерено је против равноправности народа, националних мањина, цркава и верских заједница, као једне од кључних вредности у данашњим мултикултуралним и верски разноликим државама. Ово питање је под посебном лупом јавности из

разлога што су ове вредности доказ развијености и демократичности једног друштва али и као последица немилих догађаја у прошлости који су за своје узроке имали управо националну, расну или верску различитост заједница које су живеле на једном простору.

Колико је ово питање значајно најбоље говори и чињеница да су ове вредности загарантоване Уставом Републике, где је чланом 49 прописано да је забрањено свако изазивање и подстицање расне, националне и верске мржње, па се на ову забрану надовезује и кривичноправна заштита, где је чланом 317 Кривичног законика прописано да ко изазива или распирује националну, расну или верску мржњу или нетрпељивост међу народима или етничким заједницама које живе у Србији, казниће се затвором у трајању од шест месеци до пет година.

Код извршења овог кривичног дела извршилац мора свесно уз директни или евентуални умишљај да изазива и распирује мржњу и нетрпељивост међу лицима која припадају различитим народима или етничким заједницама, као и да то чини на основу њихове националне расне или верске припадности.

Изазивање представља стварање мржње тамо где она претходно није постојала, а распиривање додатно продубљивање већ нарушених односа. Оваквим радњама извршења утиче се на емоције, тиме што се појачава став или осећање према неком народу или етничкој заједници. За постојање кривичног дела није неопходно да је радња извршења довела до мржње или нетрпељивости, или да је радња распиривања повећала интензитет постојеће мржње или нетрпељивости, тако да се не тражи наступање последице у том правцу. У конкретном случају довољно је да се радњама може изазвати таква последица, а што се на основу свих чињеница утврђује у сваком конкретном поступку.⁹ Изазивање мржње, у смислу овог кривичног дела, састоји се у стварању до тада непостојеће мржње тако што се пре свега, утиче на емоције, а делимично и на интелект, при чему мржња подразумева спремност да се некоме нанесе зло и она је психолошка

⁹ Решење Врховног суда Србије Кжм 88/2009 од 08.06.2009. године.

основа за појаву конфликтних ситуација, док је нетрпељивост блажег интензитета и значи нетолеранцију.¹⁰

Тежи облик овог кривичног дела предвиђен је у ставу другом истог члана па се у односу на први став разликује у односу на средство и начин извршења. Ово дело постоји и када је дело извршено принудом, злостављањем, угрожавањем сигурности, излагањем порузи националних, етничких или верских симбола, оштећењем туђих ствари, скрнављањем споменика, спомен обележја или гробова за која је предвиђена казна затвора у трајању од једне до осам година.

На крају, Кривични законик Републике Србије предвиђа и најтежи облику у ставу трећем, где се кривично дело врши злупотребом положаја или с обзиром на последице до којих је дошло у виду нерада, насиља или друге тешке последице за заједнички живот народа, националних мањима или етничких група које живе у Србије, па је за ово дело предвиђена казна затвора у трајању од једне до осам година у односу на став први односно две до десет година у односу на став други.

У пракси, имајући у виду чињеницу да је Република Србија прилично етнички разнолика, те да у њој живи велики број националних мањима, које према незваничним подацима чине између 15-20% укупног становништва, ствара се додатна могућност да дође до вршења овог кривичног дела.

Везано за ово кривично дело, посебно је питање да ли је потребно да буде извршено према више лица, или је довољно да буде извршено само према једном, где судска пракса показује да је довољно да буде извршено само према једном лицу, ако се таквим радњама може створити или продубити мржња према различитим националностима, верама или расама.¹¹ Ова околност ствара додатну могућност вршења овог кривичног дела путем друштвених мрежа, јер је довољно да извршилац своју националну, расну или верску мржњу или нетрпељивост усмери

¹⁰ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1-1028/19 од 05.11.2019. године.

¹¹ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1 829/14 од 19.08.2014. године.

према једном лицу, тим пре што се на друштвеним мрежама врши комуникација већег броја лица, где се на основу само појединих података, који су обично јавни (име, презиме, пребивалиште) ствара једноставну могућност да овакво дело и буде извршено.

Посебно битни примери судске праксе показују, да је потребно да мотив буде искључиво међунационални контекст, те да је умишљај усмерен у том првацу, па је постојање приватних односно личних анимозитета недовољно да би постојало ово кривично дело.¹² Пример овакве одлуке осликава се у случају када је окривљени извршио напад на џамију, тако што је запалио гуме испред исте, гађао је каменицама само из разлога што се налазио у личном конфлику са неколико припадника исламске заједнице, због чега неће постојати његова одговорност за кривично дело изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости, јер овакав напад није био усмерен на целокупну исламску популацију, већ само на њене појединце.¹³

Конкретно извршење овог кривичног дела у пракси је подједнако везано како за неодговорне појединце тако и за различите организације. Када се посматра природа ових организација то су обично навијачке групе или организације које су склоне десничарским идејама и циљевима. У том смислу неретки су случајеви да се на њиховим интернет страницама или профилима друштвених мрежа појављују бројни документи и објаве (прогласи) који су усмерени према групама лица које они означавају непријатељима односно претњом по виталне националне интересе. С тим вези, познати су примери из ближе прошлости када је Уставни суд Републике Србије забрањивао рад оваквих удружења или организације, имајући у виду да је њихово деловање било усмерено на кршење људских и мањинских права.

Као што се из претходно изнетог закључује, најосетљивији проблеми који се могу јавити код злоупотребе друштвених мрежа у

¹² Пресуда Вишег суда у Београду К-794/13 од 13.11.2013. године

¹³ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1-6923/12 од 15.01.2013. године

циљу извршења кривичног дела су, по ставу аутора, откривање извршиоца, посредност доказа и с тим у вези флексибилност суда код прихватања и оцене доказа.

Извршење кривичног дела путем друштвених мрежа не захтева посебну припрему или значајне ресурсе, већ је довољно имати приступ рачунару или паметном телефону и интернету. Извршилац кривичног дела може исто извршити са било ког места у свету, или направити привид да је дело извршено на одређеном месту, а у ствари је извршилац деловао на потпуно другом месту. То ствара извесну дозу анонимности извршиоцу, нарочито ако пођемо од тога да приступ друштвеној мрежи подразумева креирање профила, који може бити очигледно лажан или по својим општим карактеристикама бити прави профил лица које стоји иза њега. Такође, претходно наведено остаје у домену почетне претпоставке, јер увек може доћи до злоупотребе података на интернету (приступ туђим подацима односно уређају којим се даље врши приступ на друштвеној мрежи итд...). Оно што остаје јесте да се прибаве електронски подаци (IP Адресе и сл.) који би одређено лице ставили иза профила који је употребљен за извршење одређеног кривичног дела, што може бити веома тешко, с обзиром да таквим подацима располажу субјекти који су изван јурисдикције домаћег права (Instagram, Facebook, TikTok...). Због наведеног, највећи број доказа у кривичном поступку представљају посредни докази, што даље изискује и флексибиност суда приликом заснивања одлуке на истима.

Јелена Ритопечки Перић
судија

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ

Правна природа и спорна питања

Прошло је више од двадест година од када је кривично дело насиље у породици уведено у Кривични законик. Рекло би се довољно времена да се утиче на свест како појединца, тако и друштва уопште о неприхватљивости једног понашања. Међутим, сведочимо времену пораста тензије, агресије, мржње и нетрпљивости, што кулминира у односима према најближима - члановима породице. Због тога се поставља питање шта смо учинили, да ли је то довољно и на крају где грешимо.

Одговор на питање шта смо учинили садржан је у томе да је кривично дело насиље у породици уведено као кривично дело Изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 10/2002 од 1. марта 2002. године) још 2002. године, под чл.118а, а доношењем Кривичног законика („Службени гласник РС“ бр.85/2005), постаје кривично дело прописано чл.194 Кривичног законика. У међувремену написано је мноштво радова на ову тему, донесен велики број пресуда којима се судска пракса постепено градила, а у примени је и Закон о спречавању насиља у породици („Службени гласник РС“, бр. 94/2016, 10/2023 (други закон)), с циљем превенирања и промптог реаговања на спречавање појединачних аката насиља у породици, док су чини се до појединости разрађени елементи бића кривичног дела насиље у породици, као и његових тежих облика, како би се заштитила породица, за коју смо учили да представља основ сваког друштва. Међутим и поред наведеног, улази се у једну парадоксалну ситуацију у којој се и даље боримо са страхом,

ћутањем, одобравањем и у вези са тим порастом насиља у породици, те је тема као ова нажалост и даље актуелна.

Кривично дело насиље у породици сврстано је у групу кривичних дела против брака и породице. Ту наилазимо на први парадокс јер уколико је породица по дефиницији сигурно место, дом и уточиште, на које свака особа има право, поставља се питање да ли је могуће да је неопходна интервенција државе да породицу штити изнутра и да ли је тај скуп људи у заједници живота, породица, уколико један члан породице чини зло другом члану. Међутим, како право треба да прати живот, а животне околности показују да се често дешавају наведена понашања која није могуће решити у унутар породичним односима, држава је морала да заштити и чланове породице једне од других. Према законској дефиницији садржаној у чл.194 ст.1 Кривичног законика, кривично дело насиље у породици чини онај ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот и тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, те ће се казнити затвором од три месеца до три године. У ставу 2 истог члана, предвиђен је тежи облик овог кривичног дела који постоји када је при извршењу дела из става 1 овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши и прописано је да ће се учинилац казнити затвором од шест месеци до пет година. Ставом 3 истог члана прописано је да уколико је услед дела из ст.1 и 2 овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година. Најтежи облик овог кривичног дела прописан је ставом 4 наведеног члана и предвиђа наступање смрти члана породице као последицу услед дела из ст.1 и 2 овог члана, где закон прописује казну затвора од пет до петнаест година, а уколико је члан породице малолетно лице, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година. Ставом 5 истог члана, прописана је казна затвора од три месеца до три године и новчана казна за лице које прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона којим се уређују породични односи.

Из садржине цитираног законског члана произилази да је радња кривичног дела насиље у породици постављена алтернативно и огледа се у примени насиља, претњи нападом на живот и тело или дрском или безобзирном понашању. У пракси се поставило питање да ли је довољно да учинилац изврши једну од ових алтернативно постављених радњи кривичног дела или насиље треба да се врши у континуитету и каква претња треба да постоји да би се сматрало да је иста подобна да се њоме угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице. Кроз примену наведене норме, усталила се пракса да је довољно да радња буде само једном предузета. Међутим ово дело је само по себи специфично због тога што се појединачни акт насиља ретко кад пријављује, тако да се по природи ствари насиље дешава најчешће у континуитету. Ипак, Врховни касациони суд је у одлуци Кзз-696/21 од 06.07.2021. године, навео: „Радња извршења предметног кривичног дела, која је дакле дефинисана последицом, одређена је трајним глаголом, па се, у смислу одредбе члана 112. став 30. КЗ, сматра да је дело учињено, ако је радња извршена једном или више пута. Сходно томе, окривљени је супротно наводима захтева, на начин описан у изреци првостепене пресуде, која је потврђена другостепеном пресудом, радњама извршеним у једном догађају дана 05.03.2016. године (у присуству родитеља оштећене почео да прича да оштећена хоће да добије посао преко кревета, те је оштећену ухватио једном руком за главу, а са другом руком јој задао више удараца у пределу врата и потиљка главе, те након што је оштећена ушла у купатило, ушао је и окривљени у купатило и псовао јој мајку и говорио „да су је је...ли ББ и ВВ“) чиме је угрозио спокојство, телесни интегритет и душевно стање члана своје породице и то своје тадашње супруге оштећене ГГ, са којом има заједничко малолетно дете, остварио сва законска обележја како објективна тако и субјективна кривичног дела из члана 194. став 1. КЗ“.

Када се говори о томе каква претња треба да буде, заузет је став да се ради о квалификованој претњи, те из једне одлуке произилази да претња коју је окривљени критичном приликом упутио оштећеној је била озбиљна и стварна и као таква објективно подобна да

доведе до угрожавања спокојства члана породице, до чега је у конкретном случају и дошло, а имајући у виду конкретне околности догађаја описаног у изреци пресуде (након што је чуо оштећену да негодује да он управља возилом и вози своју децу ВВ и малолетног ГГ, сматрајући да је у алкохолисаном стању, те да је рекла да ће позвати полицију уколико их буде у таквом стању возио, истој упутио речи увреде и претње: „сада ћу да те стуцам, мајке ти га у пи..у набијем, пи..а ти матерна, ти си луда!“) – Пресуда Врховног касационог суда Кзз-430/23 од 09.05.2023. године.

Пасивни субјект овог кривичног дела је члан породице, а сам Кривични законик је у члану 112. тачка 28. КЗ прописао да се чланом породице сматрају: супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храњеник. Члановима породице сматрају се и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству. У пресуди Врховног касационог суда Кзз 349/2022 од 19.04.2022. године, наведено је: „Из списка предмета произилази да је оштећена ББ у браку са сином окривљене, дакле супруга сина окривљене, односно да јој је окривљена предак супружника у правој линији крвног сродства, те се окривљена и оштећена узајамно у смислу члана 112. тачка 28. Кривичног законика сматрају чланом породице у смислу цитиране законске одредбе. Врховни касациони суд налази да се у радњама окривљене описане у изреци првостепене пресуде стичу сва законска обележја кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ, јер је оштећена, као супруга сина окривљене, члан породице окривљене, због чега су супротни наводи браниоца којима указује на учињену повреду кривичног закона из члана 439. тачка 1) ЗКП оцењени као неосновани.“

У теорији и пракси се поставило и питање да ли треба шире схватати дефиницију ко се има сматрати чланом породице, односно треба ли применити законску дефиницију садржану у Породичном

закону чл.197 ст.3 тач. 5 у којем се под члановима породице сматрају и лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству. Међутим, већински део ових мишљења не оправдава тако прешироку дефиницију члана породице, јер би се тиме дошло у ситуацију да се доказује и постојање емотивне, односно сексуалне везе, што би у пракси у кривичноправном смислу, подразумевало значајне тешкоће.

Када се говори о пасивном субјекту кривичног дела у пракси се поставило као спорно и питање да ли се, уколико је дело извршено према више чланова породице, ради о једном кривичном делу насиље у породици, с обзиром на то да је објекат заштите породица, или о више кривичних дела насиље у породици, учињених према сваком члану породице. Полазећи од чињенице да је чланом 8 Европске конвенције о људским правима, као базичном документу за поштовање људских права и слобода, прописано да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке, аналогно се може закључити да се не може повредити кривични закон, уколико се учинилац након спроведеног правилног и законитог поступка огласи кривим за више кривичних дела насиље у породици учињених према сваком од чланова породице, јер је пасивни субјект овог кривичног дела сваки члан породице, који као такав има право на заштиту својих основних права. Тако је у пресуди Врховног касационог суда Кзз-577/20 од 01.07.2020. године, наведено: „Имајући у виду да кривично дело насиље у породици из члана 194. КЗ представља кривично дело које је управљено према личности, те имајући при томе у виду да из чињеничног описа кривичног дела утврђеног у изреци правноснажне пресуде произилази да је у конкретном случају окривљени у два временски одвојена догађаја предузео одвојене радње извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ према два различита пасивна субјекта и то према своја два малолетна сина - оштећенима АА и ББ, а чији начин предузимања не указује на природно јединство дела, то се у конкретном случају,

по оцени овога суда, не може радити о једном кривичном делу насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ како то неосновано у поднетом захтеву истиче бранилац окривљеног, већ о два кривична дела насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ, а како је суд правилно правно квалификовао радње окривљеног.“ Исто тако у пресуди Врховног касационог суда Кзз-1464/21 од 26.01.2021. године, оцењени су као неосновани наводи браниоца окривљеног у делу у којем указује на повреду кривичног закона из члана 439. тачка 2) ЗКП, истицањем да је суд огласивши кривим окривљеног да је једном вербалном радњом која гласи „Закопаћу ја твоју мајку, глава има да јој буде у рерни, завршићу шта сам започео“ извршио два кривична дела и то кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ у односу на малолетну оштећену АА и кривично дело насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ у односу на оштећену ББ и да је применио закон који се у конкретном случају не може применити. Наиме, по ставу браниоца, како је првостепени суд у изреци пресуде изоставио радњу претње окривљеног малолетној оштећеној АА „Закопаћу ја тебе“ која је окривљеном била стављена на терет оптужним актом јавног тужиоца, то стога не постоји радња извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ, при чему у конкретном случају нема идеалног стицаја, већ постоји природно јединство дела пошто се ради о једном догађају и само једној вербалној радњи окривљеног“, а из којег разлога су наводи браниоца оцењени неоснованим.

Последица овог кривичног дела се у зависности од облика кривичног дела огледа у угрожавању спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана своје породице, тешкој телесној повреди или тешком нарушавању здравља члана породице и смрти члана породице. У пракси је најспорније питање било како ценити да ли је члану породице угрожено спокојство или душевно стање, с обзиром на то да се ради о трајном глаголском облику и да ли ту угроженост треба посматрати са објективног становишта или субјек-

тивног становишта жртве. Начелни став је да се наступање последице овог кривичног дела мора ценити у сваком конкретном случају и то пре свега са објективног становишта имајући у виду све околности конкретног догађаја, с тим што се не сме занемарити ни субјективни осећај жртве, нарочито у ситуацијама у којима жртва истиче да осећа страх, да се плаши, иако то можда у објективном смислу не делује тако, нарочито у случајевима континуираног, односно претходно пријављиваног насиља. У пресуди Врховног касационог суда ВКС Кзз 22/23 од 09.02.2023. године, стоји да: „у изреци побијане првостепене пресуде, наведено је да је окривљени АА, дана 30.11.2018. године, у ..., претњом да ће напасти на живот и тело, дрским и безобзирним понашањем, применом насиља, угрозио спокојство и телесни интегритет члана своје породице-бивше супруге ББ, са којом има дете, тако што је оштећеној у преподневним часовима послао поруке претеће садржине у којима јој је говорио да ће је уништити, да је мртва за њега и да ће видети за један сат, те да ће најebати, да би потом, у послеподневним часовима, дошао до стана оштећене и када му је оштећена отворила врата, оштећену одмах ухватио за врат и вукао по целом стану, ударао, пролазећи кроз дневну собу, спаваћу собу и кухињу, због чега је оштећена гурала окривљеног од себе и вриштала, да би је у једном моменту пустио и изашао из стана. По налажењу Врховног касационог суда, у описаним радњама окривљеног АА, стичу се сва субјективна и објективна обележја кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ. У конкретном случају, у изреци наведене пресуде, описана је и последица кривичног дела-угрожавање спокојства и телесног интегритета оштећене ББ, која је проузрокована радњама извршења које је окривљени предузео на претходно описан начин. Према томе, последица је наступила - поновљеном применом насиља према оштећеној и то како физичког, тако и психичког-упућивањем претњи, те дрским и безобзирним понашањем којим је повређен не само телесни интегритет оштећене, већ и њена психичка стабилност, што све представља последицу радњи окривљеног, како је и описано у првостепеној пресуди.“

У чл.194 ст.5 Кривичног законика прописан је посебан облик овог кривичног дела које учини лице које прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона којим се уређују породични односи. Наведене мере прописане су чл.198 Породичног закона и одређују се против члана породице који врши насиље и истим се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице и то су: издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности; издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности; забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености; забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице и забрана даљег узнемиравања члана породице. Наведене мере заштите од насиља у породици могу трајати највише годину дана, док се време проведено у притвору као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем урачунава у време трајања мере заштите од насиља у породици. Ради се дакле о посебном кривичном делу насиље у породици јер се врши радњама потпуно другачијим од радњи којима се извршава неки од облика кривичног дела из члана 194. ст. 1-4. КЗ, без обзира на време када је извршено и постоји због обезбеђивања санкције за кршење мере заштите од насиља у породици прописаних Породичним законом, а услед чега не може чинити конструкцију продуженог кривичног дела са кривичним делом и з чл.194 ст.1-4 КЗ (сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз 164/2019 од 27.2.2019. године, утврђена на седници Кривичног одељења од 02.12.2019. године).

Законодавни оквир видимо да постоји, али се поставља питање да ли смо довољно учинили у борби против насиља у породици, имајући у виду пораст вршења ових кривичних дела у односи на друга кривична дела. У одговору на ово питање, треба поћи од тога да је круцијална ствар код спречавања нежељеног облика понашања, као што је насиље уопште, а самим тим и насиље у породици, превенција насиља, која превасходно подразумева процену ризика. У пресуди

Европског суда за људска права Осман против Уједињеног Краљевства, дате су смернице за процену ризика, тзв. “Османов тест”, који држава треба да прати, како би заштита против насиља била делотворна. Иако овај конкретан случај није везан за насиље у породици, исти је пружио основ за одлучивање на који начин треба процењивати да ли је држава учинила довољно да би се насиље спречило. Постоји потреба да се као судије, управо због начина размишљања, упознамо са овим случајем.

Наиме, подносиоци представке су госпођа Муклије Осман и њен син Ахмет Осман, британски држављани, чијег је супруга и оца убио господин Пол Паџет Луис, учитељ другог подносиоца, који је у истом догађају ранио и другог подносиоца, који је тада је имао 14 година. Учитељ Пол је према свом ученику Ахмету показивао непримерену приврженост, коју је још 1986. године приметио директор школе, али је цео случај добио на значају тек почетком марта 1987. године, када је Ахмет у разговору са замеником директора школе рекао да га је господин Луис фотографисао, давао му новац и пратио га кући. О наведеним сазнањима је обавештена полиција, али даље ништа није предузимано, јер су се и полиција и школска управа задовољиле сазнањем да између господина Луиса и Ахмета није било односа сексуалне природе. У току поступка премештаја Ахмета у другу школу, по захтеву његове мајке, откривено је да је из школе украден Ахметов досије заједно са списима о дисциплинским прекршајима особља школе. Такође су у околини школе осванули графити сексуалних конотација који су се односили на Ахмета, али је господин Луис негирао било какву умешаност у наведено. Априла 1987. године, учитељ Пол Паџет Луис мења име у Пол Ахмет Јилдирим Осман, а касније се открило да ни његово прво име није заиста било његово, већ име које је преузео као успомену на ђака којег је раније подучавао. У вези са овим сазнањима директор школе је поново обавестио полицију, с тим што је остало спорно шта им је од информација предочио. Током јуна 1987. године, господина Паџета Луиса је три пута прегледао психијатар Лондонске школске управе, који га је прогласио привремено неспособним за рад, иако није утврдио да

исти пати од било каквих душевних сметњи. Лондонска школска управа је у истом месецу суспендовала учитеља и покренула истрагу о његовом непрофесионалном понашању према другом подносиоцу, која је окончана на тај начин да је господину Паџет Луису изречен укор и исти се након тога запослио у две друге школе. У периоду од маја до октобра 1987. године извршено је више напада на породични дом и имовину породице Осман и сваки од тих напада је пријављен полицији. Господин Паџет Луис испитан је у полицији тек након што је у децембру 1987. године скривио саобраћајну незгоду, на тај начин што је својим аутом ударио комби у којем се налазио школски друг Ахмета Османа, на којег је Луис био љубоморан због његовог односа са Ахметом, а због чега га је и раније узнемиравао. Лондонска школска управа је обавила разговор са господином Луисом и то на његову иницијативу, када је изјавио да се осећа аутодеструктивно, да за своје проблеме криви заменика директора школе у којој је претходно радио и да је размишљао о “Hungenfordu“ (што је догађај масовног убиства, на чијем је крају убица сам себи одузео живот). О садржају разговора обавештена је полиција, која је предузела мере да заштити заменика директора школе, а 17. децембра 1987. године, полиција је ушла у дом господина Луиса како би га ухапсила због сумње да је начинио штету на имовини породице Осман, али истог нису затекли кући јер је у то време био на настави. Преко Лондонске школске управе, наложено му је да се јави полицији, али се он више није појавио на послу, већ је два месеца изнајмљеним аутомобилима путовао по Енглеској. Дана 7. марта 1988. године, господин Луис је са украденим сачмаром отишао до куће породице Осман, пуцао и убио господина Алија Османа, Ахметовог оца и тешко ранио Ахмета, након чега је отишао до куће заменика директора школе, истог ранио и убио му сина. У кривичном поступку је признао кривично дело и осуђен је за двоструко убиство извршеном у стању смањене урачунљивости, након чега је смештен у психијатријску болницу без временског ограничења. Подносиоци захтева су против полиције покренули грађанску парницу за накнаду штете због њиховог пропуста да примене дужну пажњу, с обзиром на чињеницу да полиција није предузела конкретне мере против господина Луиса пре марта 1988.

године. Њихову тужбу је у коначном одбацио Жалбени суд, позивајући се на преседан „Hill 2“, према којем није могуће тужити полицију због њиховог пропуста да примене дужну пажњу у спровођењу истрага и сузбијању злочина. Обраћајући се Европском суду за људска права, подносиоци су навели да је Уједињено Краљевство пропустило да заштити њихово право на живот и пружи им заштиту од узнемиравања, сходно чл.2 и чл.8 Конвенције, те да им је уједно било ускраћено и право на приступ суду и делотворно правно средство којим би заштитили своја права.

Разматрајући да ли је дошло до кршења чл.2 Конвенције, Европски суд за људска права (paragraf 116 Case of Osman v. The United Kingdom, predstavka br.87/1997/871/1083, judgment Strasbourg, 28 October 1998.) је пошао од тога да полицијски посао у савременим друштвима подразумева потешкоће, од непредвидивости људског понашања и од чињенице да се оперативне одлуке доносе узимајући у обзир приоритет и расположиве ресурсе, услед чега се та обавеза мора тумачити на начин да се националним властима не намеће немогућ и прекоморен тест. Због тога свака тврдња о постојању ризика по нечији живот, неће активирати обавезу државе за предузимање оперативних мера како би се спречила материјализација предметног ризика. У вези са наведеним је сачињен “Осман тест” чија примена подразумева да у ситуацијама које изискују заштиту појединаца у смислу чл. 2 и чл.3 Конвенције, надлежна тела треба да предузму превентивне оперативне мере ако постоји стваран и непосредан ризик за живот појединца или појединаца, а власти знају или морају знати за криминалне радње треће стране, при чему се од надлежних тела очекује предузимање мера за које се рационалним расуђивањем може очекивати да ће се њима избећи тај стваран и непосредан ризик по живот појединца. Дакле, Османов тест се заснива на одговору на питање: „Да ли је држава предузела све разумне кораке да заштити појединца од штете за коју је знала или требало да зна?”

У конкретном случају Европски суд за људска права је нашао да није било повреде чл.2 и чл.8 Конвенције и поред чињенице да је полиција била обавештена о непромереном односу између господина

Луиса и подносиоца Ахмета Османа, јер се с обзиром на све околности случаја није могло утврдити да су се власти УК у било којој позицији нашле у ситуацији да су знале или морале знати да су животи породице Осман стварно и непосредно угрожени од учиниоца господина Луиса (ништа није указивало да има односа сексуалне конотације, случајеви крађе докумената из школе и поверљивих графита, као и напад на имовину породице Осман се објективно није могао повезати са господином Луисом, истог је три пута прегледао психијатар који није нашао сметње, допуштено му је да поново ради у школи, намера да неког убије никада није била усмерена према породици Осман, већ првенствено према заменику директора школе, а случај са саобраћајном незгодом је усмерен на лице са којим је други подносилац имао добре односе због љубоморе). Суд је заузео становиште да се сви ти инциденти нису могли разумно третирати као претња по чланове породице Осман и поред ирационалних поступања господина Луиса. Европски суд је нашао да у конкретним околностима овог предмета полицијским властима се не може замерити што су ценили значај презумпције невиности господина Луиса и рестриктивно користили своја овлашћења за предузимање полицијских радњи (хапшење, претрес и одузимање предмета) јер им је недостајао разуман стандард сумње да наведена овлашћења користе.

Османов тест је касније примењен много пута како би се утврдило да ли је држава предузела делотворне мере ради заштите живота појединаца, па и у случајевима насиља у породици и сам тест је временом проширен. Тако је у случају Курт против Аустрије (*predstavka br.62903/15, judgment Strasbourg, 4 July 2015.*), Европски суд за људска права изразио став да самостална и одговорна процена ризика значи да се власти не смеју ослањати искучиво на жртвину перцепцију ризика, већ је морају допунити властитом проценом, прикупљањем и анализом информација о свим релевантним чиниоцима. Свеобухватна процена ризика подразумева коришћење стандардизованих, међународно признатих алата развијених на бази криминолошких истраживања и најбољих пракси држава у случајевима породичног насиља. Према пракси Европског суда ти показатељи су

чињенице да је жртва поднела захтев за развод или прекинула везу, претходни акти насиља, психичке сметње починиоца насиља, претходно изречене мере, зависност, незапосленост, претње одузимањем заједничке деце, сексуално насиље, претње жртви убиством, као и њеној деци, претње самоубиством, присилно и контролишуће понашање (види пресуде Европског суда за људска права Опуз против Турске, Телице против Грузије).

Због чега је примена начела процене ризика од значаја? Управо због чињенице да је насиље у породици један свеобухватан и сложен проблем, који се мора посматрати на један шири начин, уз уважавање свих чињеница које се суштински своде на процену ризика. Сматрам да је неопходно да када као судије имамо пред собом кривични предмет за насиље у породици, морамо до те мере бити „отвореног ума“ да проблем сагледамо из више различитих аспеката. Томе у прилог говори и даља разрада Османовог теста кроз праксу Европског суда за људска права, јер уколико говоримо о томе да је суштина решавања проблема сагледавање свих околности у светлу одговора на питање да ли држава предузела све разумне кораке да заштити појединца од штете за коју је знала или требало да зна, то значи да ми као судије морамо бити свесни чињенице да смо само једна карика у ланцу поступања институција којима је дато овлашћење да спрече и санкционишу насиље. Практично, то значи да се не сме дозволити да се читав предмет заснива на исказу жртве, већ суд у тренутку одлучивања мора пред собом да има све чињенице и околности које су у конкретном случају узроковале проблем, због чега је дошло до ескалације насиља и које су мере неопходно потребне да се насиље заустави, да се жртва заштити уз уважавање претпоставке невиности и стриктно поштовање начела *in dubio pro teo*, што свакако није једноставан задатак, али је корак ка суштинском долажењу до решења и законите и првенствено правичне одлуке. Ка том правцу иде и судска пракса заузета у неколико последњих одлука Врховног касационог суда у смислу обскрбљености једног случаја доказима, те у одлуци овог суда Кзз-172/22 од 26.04.2022. године стоји да: “ По налажењу овог суда, извештај Центра за социјални рад сачињен је од стране

овлашћене институције коју оснива Република Србија, Аутономна покрајина Војводина - Центар за социјални рад Града Новог Сада и стручног тима у саставу ББ и ВВ, у складу са одредбама Породичног закона и Правилника о организацији и нормативима и стандардима рада Центра за социјални рад, који сам по себи, нити по начину прибављања није у супротности са Закоником о кривичном поступку. При томе, овај извештај сачињен је у поступку заштите од насиља ГГ и њених шесторо малолетне деце и интервенције у оквиру Тима за спречавање насиља у породици и пружању подршке жртвама насиља Центра за социјални рад Града Новог Сада, а сам налаз је рађен на основу анализе постојеће документације у досијеу, обављених разговора са супружником и са децом, са сваким понаособ, опсервацијом истих, стручне процене тимских и супервизијских консултација. Такође, наведени извештај урађен је и на основу службене белешке од 23.03.2019. године, коју је сачинио дежурни радник Центра за социјални рад ББ, која је дана 22.03.2019. године, као дежурни радник Центра за социјални рад Града Новог Сада интервенисала по позиву ПС ... по пријави сумње на насиље над малолетном ДД и ЂЂ, обзиром да се полицији обратила Основна школа „ЕЕ“ из ..., јер се малолетна ЂЂ поверила учитељици ЖЖ да су сестра и она изложене насиљу од стране оца. Имајући у виду да је предметни извештај Центра за социјални рад сачињен од стране стручног лица и у свему према правилима струке и представља исправу издату од стране надлежног државног органа у законом прописаној процедури, која је у смислу члана 2. став 1. тачка 2б) ЗКП подобна да се користи у кривичном поступку, то наведени доказ не представља незаконит доказ у смислу навода захтева за заштиту законитости, посебно имајући у виду да управо из напред цитиране одредбе Закона о спречавању насиља у породици (члан 7.), произилазе овлашћења у погледу сачињавања извештаја овог органа као мишљења у поступку процене ризика непосредне опасности од насиља у породици.”

Важно је истаћи да је Република Србија једна од првих земаља потписница Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама, тзв. Истанбулске конвенције, донете у Истанбулу

дана 11.05.2011. године, коју је Република Србија потписала дана 4. априла 2012. године, а ратификовала је 21. новембра 2013. године и иста је ступила на снагу 1. августа 2014. године. Ради се о Међународном споразуму који на један опсежан начин прописује правила у циљу спречавања и борбе против насиља над женама и јачање родне равноправности. Као инструмент праћења спровођења Конвенције међу државама потписницима, формирана је експертска група ГРЕВИО, коју представља независно експертско тело и Комитет страна - политичко тело које се састоји од званичних представника страна Конвенције. Република Србија је свој први извештај о спровођењу Конвенције добила 29.11.2019. године. У овом извештају обрађени су сви аспекти поступања по Конвенцији, а део извештаја односи се и на одговор правосуђа на решавање насиља у породици. Из извештаја произилази да је Гревико група препознала потребу за строжим одговором кривичног правосуђа на већину видова насиља над женама, да су евидентне потешкоће у примени закона којима је санкционисано насиље и то “због упорног недостатка разумевања озбиљности ових видова насиља, њихове тривијализације у медијима и јавном дискурсу”, а да су осуђујуће пресуде за већину видова насиља над женама изузетно ниске, што због ниског степена пријављивања насиља, до недостатака упуштања како изградити случај, односно прикупити неопходне доказе. Код осуђујућих пресуда примећено је да се углавном изричу условне осуде, те да се пун опсег санкција ретко примењује.

Суштина овог рада огледа се у одговору на питање где као карика у ланцу грешимо у систему спречавања насиља у породици и због чега заштита није делотворна. При томе желим да нагласим да је циљ одговора на ово питање да потакну на размишљање и развој свести, односно да свако од нас постави себи питање шта је оно што могу да учиним, а да дам свој лични допринос у борби против насиља у породици.

Сматрам да решавање сваког проблема захтева конкретизацију случаја, односно сагледавање једног кривичног дела кроз чињенице и околности везане за тај случај. То подразумева располагање

са подацима о свим учесницима конкретног односа, раније поступање државних органа и то Центра за социјални рад, полиције и тужилаштва, у циљу адекватне процене ризика управо за тај случај. Предмет за кривично дело насиље у породици пред суд мора доћи обскрбљен садржајем неопходно потребним за утврђивање чињеничног стања, што захтева суштинску координацију и сардању свих органа, а не само декларативну кроз формално образовање тимова за борбу против насиља у породици. Конкретно, суд у највећем броју случајева током кривичног поступка не располаже информацијама да ли су окривљеном раније изрицане хитне мере и колико пута, јер се чињенично бави конкретним догађајем. Само изрицање хитних мера више пута према једном лицу, показује се неделотворним, јер уколико једном лицу буде изречена нека од хитних мера по Закону о спречавању насиља у породици, а затим дође до поновљеног случаја, где се истом лицу поново изрекне хитна мера, јасно се може закључити да прва хитна мера није дала резултат и да је заштита сама по себи неделотворна, те се мора реаговати делотворнијим системом заштите, услед чега је важно да суд приликом одлучивања има податке о раније изреченим хитним мерама, у светлу понашања учиниоца.

Као проблем појављује се и неразумевање оштећеног односно жртве насиља, које се огледа кроз више аспеката. Пре свега одлуке се најчешће доносе на бази понашања жртве кроз кривични поступак, да ли је жртва ускратила сведочење, да ли је променила свој исказ, начин на који се визуелно приказује (дошла је сређена, нашминкана, не изгледа као жртва, ромкиња је), без сагледавања реалних узрока зашто је дошло до наведеног догађаја и какве последице има на жртву (страх, испитивање више пута током поступка у присуству окривљеног, недостатак финансијских средстава, злоупотреба психоактивних супстанци, трговина људима и сл.). У том смислу треба настојати да се жртва насиља изузетно испитује у кривичном поступку и да јој се у складу са чл.103 Законика о кривичном поступку одреди статус посебно осетљивог сведока. У вези са наведеним, из поменутог ГРЕВИО извештаја, произилази да је статистичком анализом пријављених случајева насиља утврђено да је само 2%

кривичних пријава за насиље било лажно, што указује да у проблем не треба ући са предрасудама да је вођење кривичног поступка последица нерашчићених рачуна између чланова породице. То се може постићи једино свесрдном анализом сваког појединачног случаја уз располагање са што је могуће више доказа, ради доношења правилне и законите одлуке. Поседовање довољног броја квалитетних чињеница и околности значајно је како за жртву, тако и за самог евентуалног учиниоца овог кривичног дела, да би се уз поштовање свих кривичноправних начела донела одлука која је у складу са законом и која највише одговора истинском стању ствари.

Казнена политика значајан је фактор у решавању овог проблема. Пракса је да се у највећем броју случајева учиниоцима кривичног дела насиље у породици, а који дело изврше по први пут изриче мера упозорења – условна осуда. Стоји чињеница да условне осуде спадају у тзв. “блаже” кривичне санкције, али наведене санкције, уколико су адекватно одмерене, могу у свему остварити своју сврху уз већ прописан систем праћења током времена проверавања. Наиме, права је реткост да се уз условну осуду учинилац “стави” под заштитни надзор у смислу чл.72 Кривичног законика и да му се одреди нека од посебних обавеза као што је обавеза посећивања одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима, што би свакако допринело смањењу стопе насиља у породици и омогућило држави да прати у систему једну породицу код које се појавио проблем, како у смислу решавања истог, тако и у смислу њене заштите. Мишљења сам да би требало и поштрити казнену политику на тај начин да се одређују казне чија ће сврха бити да делују одвраћајуће на евентуалне учиниоце кривичних дела и које ће пре свега деловати превентивно. При томе не желим да се поштравање казнене политике доживљава као потреба да се формирају “преки судови” који ће при свакој пријави насиља лишавати људе основних људских права, већ желим да укажем на неопходност да се нешто промени како би смо сви живели у безбеднијем окружењу.

Закључак је да решавање једног проблема подразумева његово познавање и детаљну анализу, сарадњу, координацију, сагледавање

и разумевање, које је лишено предрасуда (узрасних, полних, статусних, расних и сл.), како би се изнашле најбоље могуће мере и дошло до најцелисходнијег решења. Уколико проблем насиља уопште, а тиме и насиља у породици, поставимо кроз систем једначине са више непознатих, решавањем сваке појединачне непознате, доћи ћемо до коначног резултата. Још је Хегел рекао да су право и математика најкомплексније науке, због тога што математика има само једно решење, а право само једну истину. У коначном, да бисмо до истине дошли, а што је и инспирација и суштина овог текста, проблему морамо приступити савесно, искрено и без предрасуда, уз уважавање чињеница сваког конкретног случаја и тада можемо бити задовољни да је наша улога у друштву испуњена.

Ташана Димитријевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу

УСЛОВНИ ОТПУСТ

Условни отпуст представља један од, вероватно, најзначајнијих и најпопуларнијих правних института за осуђена лица, будући да применом овог правног механизма који, уз претходну испуњеност потребних услова, доводи до неизвршавања преосталог дела казне, те самим тим и до могућности превременог отпуштања осуђеника.

Условно отпуштање осуђеника, првенствено, подразумева испуњеност одређених законом прописаних услова и то на првом месту формалног, односно да је подносилац молбе издржао две трећине изречене казне затвора, коју чињеницу је најлакше утврдити. Међутим, други, субјективни услов, тиче се владања осуђеног за време издржавања казне затвора, односно како наш законодавац дефинише одредбом члана 46 Кривичног законика ..., ако се у току издржавања казне затвора тако поправио да се са основом може очекивати да ће се на слободи добро владати, а нарочито да до истека времена за које је изречена казна затвора не учини ново кривично дело“.

С обзиром на изнето, поставља се питање да ли се наш законодавац определио за обавезни или факултативни условни отпуст. Дакле, уколико узмемо у обзир одредбу члана 46 Кривичног законика, којом је прописано да осуђеног који је издржао две трећине казне затвора суд ће условно отпустити са издржавања казне затвора, ако се у току издржавања казне затвора тако поправио да се са основом може очекивати да ће се на слободи добро владати, а нарочито да до истека времена за које је изречена казна затвора не учини ново кривично дело, можемо закључити да је у нашој земљи, за сада, условни отпуст факултативног карактера, што указује да се овај институт може, али и не мора применити, о чему одлуку доноси надлежан суд.

Међутим, оно што врло често браниоци осуђених указују на рочишту поводом одлучивања о молби за условни отпуст, као и изјављеној жалби (уколико веће одбије молбу као неосновану) јесте управо први део реченице цитираног члана у коме се користи глагол „ће“, односно суд ће условно отпустити, дакле у обавези је да примени институт условног отпуста, али уколико се сагледа и други део реченице цитираног члана, то јасно указује да се приликом одлучивања мора једнако ценити и други услов, а то је само владање осуђеног за време издржавања казне, од чега заправо, у претежном делу и зависи исход овог поступка.

Код таквог стања ствари, приликом одлучивања о поднетој молби, потребно је да казнено – поправни завод у коме осуђени издржава казну достави детаљан и свеобухватни извештај о владању осуђеног за време издржавања казне затвора, заједно са својим образложеним мишљењем да ли је примена овог института у конкретном случају оправдана.

Наведени извештај о владању мора бити тако сачињен да веродостојно прикаже личност осуђеног, његово владање у пеналним условима и уопштено његов лични развој у позитивном или негативном смислу у току издржавања казне, будући да управо овај извештај указује на испуњеност другог услова, а то је да ли се осуђени за време боравка у завода поправио.

Поставља се питање шта је то што извештај о владању мора да садржи?

Пре свега, поред примене Кривичног законика и Законика о кривичном поступку, треба споменути и Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чије одредбе заправо регулишу поступање стручног тима завода са осуђеницима од момента ступања на издржавање казне затвора, па све до самог истека казне затвора и то у смислу психолошке експлорације осуђеног, процене степена ризика, разврставање у одговарајућу третманску групу и остало.

Наиме, приликом ступања на издржавање казне затвора осуђеном се, на основу упитника, одређује степен ризика вероватноће од поновног вршења кривичних дела и одређује третманска група у којој ће осуђени отпочети издржавање казне затвора на коју је осуђен, а самим тим и утврђује програм поступања. Сходно утврђеном степену ризика, који иначе може бити низак, средњи или висок, осуђеник се разврстава у отворено одељење завода (третманску групу А1 или А2), полуотворено одељење завода (третманску групу Б1 или Б2) или затворено одељење завода (третманску групу В1 или В2). Могућност напредовања осуђених лица или, са друге стране назадовања, уско је везана са њиховим владањем и уопштено реализацијом утврђеног програма поступања.

Програм поступања обухвата низ индивидуалних циљева које стручни тим процени да је могуће ревидирати код осуђеног за време издржавања казне затвора, а најчешће се тиче унапређења социјално прихватљивог понашања, одржавање апстиненције од психоактивних супстанци, одржавање радних навика, правилно коришћење додељених права и погодности, слободног времена и слично. Дакле, кроз утврђени програм поступања и његову (не)успешну реализацију стручни тим завода даје своју оцену да ли се одређено лице у току издржавања казне затвора заиста поправило, те у складу са тим, да ли наведено лице може напредовати у третманске групе са већим степеном проширених права и погодности, или пак, бити накнадно разврстано у третманску групу са мањим степеном проширених права и погодности, а на крају и да ли ово лице уопште заслужује да буде условно отпуштено.

Проширена права и погодности из члана 129 Закона о извршењу кривичних санкција и то проширено право на пријем пакета, број посета, круг лица који могу посетити осуђеног, пријем посета без надзора у просторијама за посете, пријем посета у посебним просторијама, пријем посета изван завода, на погоднији смештај, слободан излазак у град, посета породици и сродницима о викенду и празницима, наградно одсуство из завода до седам дана у току године и коришћење годишњег одмора изван завода, додељују се осуђеном

који се посебно добро влада и залаже и остварује напредак у донетом програму поступања.

Следствено томе и број додељених права и погодности је известан параметар који указује на владање осуђеног лица у току издржавања казне затвора.

Међутим, оно што је заиста спорно у самој пракси јесте чињеница да ли се, иницијално, утврђени степен ризика вероватноће од поновног вршења кривичних дела може мењати у току издржавања казне затвора?

У циљу бољег разјашњења стања ствари представићу неколико примера из досадашње праксе који су отворили низ спорних питања.

Први пример односи се на осуђеног Б.О. који је пресудом овог суда осуђен на јединствену казну затвора у трајању од 3 (три) године, због продуженог кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из члана 227 став 3 у вези става 1 Кривичног законика и др.

Наиме, бранилац осуђеног поднео је овом суду молбу за условни отпуст осуђеног, након што је исти издржао 2/3 казне затвора, поводом које молбе је стручни тим завода доставио негативан извештај, будући да је осуђеном процењен низак степен ризика вероватноће од поновног вршења кривичних дела у висини од 28 бодова, да је напредовао у третману и то тако што је из групе Б2 разврстан у групу А2, којој је припадао у моменту подношења молбе, али како је постојала могућност његовог напредовања у третманску групу А1, стручни тим је био става да молбу не треба усвојити. Код оваквог стања ствари веће је и поред тога што је извештај о владању био негативан, позвало представника завода на рочиште, када се исти изјаснио да је извештај негативан јер осуђени и поред свих позитивних карактеристика (раније неосуђиван, низак степен ризика, радно ангажован, има обезбеђен постпенални прихват, додељена сва проширена права и погодности, реализовао програм поступања, нема дисциплинских прекршаја,...) исказује нестрпљење поводом свог изласка

из завода, а постоји и могућност његовог напредовања у третманску групу А1.

Веће Вишег суда је сматрало да осуђеног треба условно отпустити уз одређивање мере заштитног надзора до истека условног отпуста, са образложењем да се у третманску групу А2 или А1, а сходно одредби члана 18 став 2 Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица сврстава осуђени који по особинама личности, врсти и тежини учињеног кривичног дела, ранијем начину живота и утврђеном програму поступања има очуване капацитете, низак степен ризика и од кога се очекује успешна реинтеграција у друштвену средину.

Следствено томе, а при чињеници да је осуђени раније неосуђиван, да је радно ангажован, да је напредовао из третманске групе Б2 у третманску групу А2, уз процењени низак степен ризика, као и да су му додељена сва проширена права и погодности из члана 129 ЗИКС, веће овог суда је усвојило његову молбу, сматрајући, ирелевантним чињеницу да се исти налази у третманској групи А2 и да постоји могућност још једног напредовања у третманску групу А1. Ово посебно из разлога што ни сам Правилник не прави јасну разлику између ове две третманске групе већ само наводи да се у једну од ове две смешта осуђени који има очуване капацитете за промену, низак степен ризика и од кога се очекује успешна реинтеграција у друштвену средину, а посебно уколико се узме у обзир да су овом осуђеном додељена и сва проширена права и погодности, услед чега се поставља питање шта би се то значајније променило у случају његовог разврставања у третманску групу А1?

Међутим, став другостепеног суда је био другачији, услед чега је одлука Вишег суда била укинута и предмет упућен на поновно одлучивање.

У поновљеном поступку, изнова је затражен извештај, који се за само два месеца изменио, у само две реченице и то у смислу да је исти сада био позитиван јер је осуђени накнадном одлуком управни-

ка разврстан у третманску групу А1, што је додатно говорило у прилог претходном закључку Вишег суда, а то је да је примена института условног отпуста у конкретном случају, у свему оправдана.

Други случај и трећи случај односе се на двојицу осуђених (са идентичним извештајима КПЗ), И.Р и М.Ш.

Наиме, у првом предмету осуђени И.Р налази се на издржавању јединствене казне затвора у трајању од 7 (седам) година, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246 став 1 Кривичног законика и др, док је, у другом предмету, осуђени М.Ш. осуђен на казну затвора у трајању од 4 (четири) године, због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога у саизвршилаштву из члана 246 став 1 Кривичног законика у вези члана 33 Кривичног законика, услед чега су њихови браниоци, након издржане 2/3 изречене казне поднели молбу за условни отпуст. Из извештаја КПЗ, укратко је наведено да је овим осуђенима процењен средњи степен ризика вероватноће од поновног вршења кривичних дела и да су иницијално били распоређени у третманску групу В1, односно у затворени део завода, да би накнадно били разврстани и то, најпре, у третманску групу Б2, а потом и у Б1, којој и сада припадају. Осим наведеног, управа је навела да су исти радно ангажовани, да су им додељена одређена проширена права и погодности, које користе без злоупотреба и да раније нису дисциплински кажњавани, те да су достигли напредак у третману, а с тим у вези предложили су суду да се поднете молбе усвоје.

Међутим, став већа Вишег суда био је да молбе не треба усвојити, будући да су ови осуђени раније вишеструко осуђивани (како за различита, тако и за иста кривична дела), не прихватајући став стручног тима завода да у ова два случаја нема места даљем напредовању, будући да је одредбом члана 35 став 2 истог Правилника прописано да осуђени који се налази у третманској групи Б1 може бити накнадно разврстан у групу А2, по истеку најмање једне петине казне, те би у свему био преураћен закључак у погледу оправданости примене института условног отпуста, а осуђени имају довољно времена да своје понашање ускладе са утврђеним програмом поступања

и напредују до третманске групе са већим степеном проширених права и погодности.

Са друге стране, став другостепеног суда је, у оба предмета, био другачији, те су одлуке овог суда биле укинуте и предмети упућени на поновно одлучивање, а у поновном поступку овај суд је изнова затражио мишљење завода и позвао представника КПЗ на заказана рочишта.

На оба заказана рочишта, представник завода је, између осталог, навео да осуђени до самог краја истека казне (И.Р. још две године, а М.Ш. још годину дана) неће бити оцењивани, јер су „прошли програм ресоцијализације“, нити ће бити разврставани у нижу третманску групу, те да овај иницијално утврђени средњи степен ризика се не може мењати јер се приликом процене ризика узима у обзир тежина извршеног кривичног дела и „криминални досије“, услед чега су ови осуђени достигли максималан напредак.

Међутим, веће Вишег суда није прихватило овакав став представника завода, са којим ставом се и аутор овог рада слаже, будући да је одредбом члана 32 истог Правилника прописано да се програм поступања мења у складу са проценом понашања осуђеног, степеном његове сарадње у реализацији програма поступања, резултатима и околностима које могу настати током извршења казне. Програм поступања, преиспитује се најмање једном сваких шест месеци за изречене казне затвора до три године, сваких годину дана за изречене казне затвора од три до десет године и сваке две године за изречене казне затвора преко десет година. Стручни тим на основу извештаја о остваривању програма поступања доставља образложени предлог управнику завода за измену програма поступања, односно разлоге за наставак реализације истог програма поступања.

Надаље, чланом 33 поменутог Правилника прописано је да накнадно разврставање осуђеног обухвата измену програма поступања у делу одређивања групе и упућивања осуђеног у отворено, полуотворено или затворено одељење, док члан 34 прописује да стручни

тим може предложити управнику завода да се осуђени накнадно разврста у групу са већим степеном проширених права и погодности, када осуђени остварује програм поступања, остварује индивидуалне циљеве или када му је накнадно утврђен мањи степен ризика.

С тим у вези, закључак већа првостепеног суда је да се програм поступања може мењати у складу са понашањем осуђеног, реализацијом иницијалног програма поступања, уопштено његовим владањем за време издржавања казне затвора, улед чега може доћи и до утврђивања новог, мањег степена ризика, који доводи и до накнадног разврставања осуђених лица у третманске групе са већим степеном проширених права и погодности.

Дакле, на страни стручног тима стоји јасна обавеза да се програм поступања преиспитује сваких годину дана за изречене казне затвора од три до десет година, што у потпуности демантује наводе представника завода да осуђени И. Р. и М.Ш. који се налазе на издржавању јединствене казне затвора у трајању од седам година и четири године, до самог истека казне, дакле још скоро две године и годину дана неће бити оцењивани, нити да за исте постоји могућност утврђивања новог, ниског степена ризика.

Уколико би се узела, као тачна, чињенице да осуђеници са процењеним средњим степеном ризика не могу даље напредовати и да ће наредне 1 – 3 године (колико им је преостало да издрже казну) бити „неоцењивани“, јер су реализовали утврђени програм поступања, поставља се једно логично питање да ли заиста стручни тим (састављен од психолога, васпитача,...) нема даље механизме рада са осуђеницима које су управо они проценили као лица која поседују само делимично очуване капацитете за промену и средњи степен ризика вероватноће од поновног вршења кривичних дела?

Заиста је, по оцени аутора, тешко поверовати да на страни лица које се налази на издржавању вишегодишње казне затвора, које је, при томе, раније више пута осуђивано, нема других области које је потребно ревидирати и других задатака у оквиру завода које је потребно испунити, како би се, не само примена института условног

отпуста имала сматрати оправданом, већ уопштено, како би се овом лицу омогућила и олакшала имплементација у друштвену средину након изласка из завода, а тиме и пробудила свест о друштвено прихватљивом понашању.

Осим тога, на основу оваквог закључка, може се рећи да су онда лица којима је процењен средњи степен ризика у повољнијем правном положају у односу на лица којима је процењен низак степен ризика, будући да се од ових других, као на претходном примеру Б.О. очекује да у току издржавања казне морају напредовати до третманске групе са највећим степеном проширених права и погодности (A1), а тек онда добити позитивно мишљење завода у коме издржавају казну.

Надаље, по оцени аутора, условни отпуст свакако представља једну субјективну процену чланова већа, те би у ситуацији када другостепени суд има другачији став, можда било правилније одлуку преиначити, а не укидати и враћати на поновно одлучивање, будући да је лична процена судија који су чинили веће у моменту доношења одлуке, већ изражена у побијаној одлуци, а и наведено би свакако довело до ефикаснијег поступања судова.

Са друге стране, поставља се и питање да ли је праведније да се о молби осуђених решава у управном поступку, односно да одлуку о томе доноси управник завода у коме осуђени издржава казну, или је, пак „сигурније“ да контролу над условном отпуштању осуђеника задржи суд.

Свакако, по оцени аутора, низ је питања која је потребно регулисати када је примена института условног отпуста у питању, па и самог Правилника о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, будући да исти доноси многе недоумице и спорна правна питања у самој пракси, а што доводи до дијаметрално супротних одлука и самим тим правне несигурности.

КРИВИЧНО ПРАВО

МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО

ЗАБРАНА ПОЈЕДИНИХ ПОСЕТА ПРИТВОРЕНИКУ

Притворенику могу бити ускраћене посете од стране блиских сродника уколико би такве посете могле довести до ометања истраге, посебно у околностима када поднети захтев за посете није праћен одговарајућим писаним доказима који би потврдили сродство притвореника и лица које би га посетило, при чему се у сваком конкретном случају мора водити рачуна о начину извршења и природи кривичног дела које се ставља на терет лицу које је лишено слободе.

Из образложења:

Решењем судије за претходни поступак Вишег суда у Крагујевцу Кпп-25/24 од 02.09.2024. године, одбијен је, као неоснован, захтев за издавање дозволе за посете од стране блиских сродника притворенику П.Ц. из Београда, поднет од стране браниоца, адвоката П.М. из Крупња.

Из образложења побијаног решења утврђено је да је судија за претходни поступак Вишег суда у Крагујевцу одбио молбу браниоца, да се осумњиченом П.Ц. из Београда дозволе посете од стране бли-

ских сродника односно сестре од тетке – Д.М. из Београда, оцењујући наведену молбу као неосновану. С тим у вези, у побијаном решењу су утврђене чињенице да у досадашњем току поступка нису испитани чланови породице осумњиченог П.Ц, супруга, мајка и сестра, те би давање дозволе за посете сроднику односно сестри од тетке, могло довести до ометања истраге, при чему је оваква одлука образложена управо чињеницама да наведени сведоци нису испитани као и да се у конкретном случају мора водити рачуна о начину извршења и природи кривичног дела.

(Решења Вишег суда у Крагујевцу Кпп-25/24 од 02.09.2024. године и Кв-209/24 од 11.09.2024. године)

*Сентенцу приредио: Никола Миловановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ГОЊЕЊЕ ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО УТАЈА ИЗ ЧЛ. 207. ст. 1 КЗ, У ОКОЛНОСТИМА КАДА ЈЕ ИМОВИНА У СВОЈИНИ ГРАЂАНА

Кривична дела за која се гоњење предузима по предлогу, какво је и кривично дело из чл. 207. ст 1. Кривичног законика, када је имовина у својини грађана, подразумева да је оштећена у смислу одредбе чл. 207. ст. 6 истог закона била дужна да предлог поднесе јавном тужиоцу, који би након испитивања испуњености свих претпоставки поднео оптужни акт надлежном суду.

Из образложења:

Побијаним решењем Основног суда у Аранђеловцу К-171/23 од 25.04.2024. године, одбачен је оптужни предлог оштећене М.М. из Крагујевца, поднет од дана 22.04.2021. године, преко пуномоћника, адвоката Ж.Л. из Крагујевца против окривљеног С.С. из села Белосавци, општина Топола, као недозвољен.

... Из списка предмета произлази да је оштећена, преко пуномоћника, поднела суду дана 23.04.2021. године оптужни предлог због

кривичног дела утаја из чл. 207. ст. 1 Кривичног законика, те да је предметна имовина у својини грађана – оштећене М.М. из Крагујевца. Наведени поступак представља изузетак од начела официјелности кривичног гоњења јер је кривични закон одредио да је за гоњење одређених кривичних дела, баш као што је реч о наведеном кривичном делу у смислу одредбе чл. 207. ст. 6 Кривичног законика, кривично гоњење у надлежности јавног тужиоца, уз претходну сагласност оштећеног. Гоњење за кривично дело утаја из члана 207. ст. 1 Кривичног законика, у околностима када је имовина у својини грађана, не може се предузети од стране оштећеног, већ искључиво од стране надлежног јавног тужиоца, али уз предлог оштећеног за кривично гоњење, без ког акта јавни тужилац не може да захтева од суда покретање кривичног поступка. У конкретном случају, оштећена је преко пуномоћника поднела оптужни предлог директно суду, који је правилно одбацио такав оптужни предлог као недозвољен. Кривична дела за која се гоњење предузима по предлогу, управо какво је и кривично дело из чл. 207. ст. 1 Кривичног законика, када је имовина у својини грађана, подразумева да је оштећена у смислу одредбе чл. 207. ст. 6 истог закона била дужна да такав предлог поднесе надлежном јавном тужиоцу, који би након испитивања испуњености правних и чињеничних претпоставки поднео одговарајући оптужни акт надлежном суду. У конкретном случају, поступак је вођен по захтеву оштећене, па је првостепени суд правилно одбацио такав оптужни акт као недозвољен, јер је поступак вођен без захтева овлашћеног тужиоца, у смислу одредбе члана 502 Законика о кривичном поступку.

(Решење Вишег суда у Крагујевцу Кж2-174/24 од 10.07.2024. године)

*Сентенцу приредио: Никола Миловановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОБАВЕЗНА СЕДНИЦА ВЕЋА

(члан 212 Законика о кривичном поступку)

Одлука о одређивању притвора, без саслушања окривљеног о разлозима због којих се исти предлаже, може бити донета само у изузетним случајевима, уз испуњење тачно одређених законских услова, а само чињеница да се окривљени привремено налази у иностранству, о чему је суд обавештен, али и упознат са очекиваним датумом његовог доласка у Републику Србију, није довољна да се подведе под правни стандард особенитих околности које указују да се окривљени крије и да је одређивање притвора по законском основу предвиђеним одредбом члана 211 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку оправдана.

Из образложења:

Побијаним решењем Основног суда у Крагујевцу Кв-323/24 од 09.05.2024. године, одређен је притвор окривљеном Д. Р. из Раче, из разлога прописаних одредбом члана 211 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку, због кривичног дела прогањање из члана 138а став 1 тачка 2 и тачка 5 Кривичног законика, и одређено је да притвор по том решењу може трајати најдуже 30 (тридесет) дана од дана лишења слободе окривљеног.

Другим ставом изреке побијаног решења наређено је издавање потернице према окривљеном Д. Р. из Раче.

Из образложења побијаног решења произлази да је првостепени суд дана 26.04.2024. године одржао седницу, као и да „на седницу ванпретресног већа нису приступили јавни тужилац и бранилац окривљеног адв. И. М. из Јагодине који су уредно позвани, као ни бранилац адв. М. В. из Јагодине за кога нема доказа о уредности позивања“. Осим наведеног, у образложењу побијаног решења првостепени суд само паушално наводи да је применио одредбе члана 212 Законика о кривичном поступку и одредбе члана 216 Законика о кривичном поступку, те да је уз примену истих одлучио као у изреци решења, а којом изреком је одредио притвор према окривљеном, по

основу одредбе члана 211 став 1 тачка 1 Законика о кривичном поступку, уз образложење да се окривљени крије.

... Увидом у списе предмета, утврђује се да уопште нема доказа да су браниоци окривљеног уредно обавештени о времену и месту одржавања седнице већа, односно не постоје докази (повратнице) да су бранилац окривљеног, адвокат И. М. из Јагодине и бранилац окривљеног, адвокат М. В. уредно примили позиве за заказану седницу већа.

... Осим наведеног, из образложења побијаног решења произилази да је првостепени суд применио одредбу члана 212 став 1 и став 4 Законика о кривичном поступку, односно одредбе које регулишу изузетну ситуацију у којима се одлука о одређивању притвора може донети без саслушања окривљеног, али само уколико постоје околности из члана 195 став 1 тачка 1 и 2 истог законика и то ако уредно позвани окривљени не дође, а свој изостанак не оправда, или ако се није могло извршити уредно достављање позива, а из околности очигледно произилази да окривљени избегава пријем позива.

Правилно тумачење цитиране законске одредбе упућује на јасан закључак да се одлука о одређивању притвора, без саслушања окривљеног о разлозима због којих се предлаже одређивање притвора, може донети само у изузетним случајевима, уз испуњење тачно одређених законских услова, односно уколико уредно позвани окривљени не дође, а свој изостанак не оправда или уколико постоје такве околности које указују да исти очигледно избегава пријем позива или постоји опасност од одлагања.

Следствено томе, а како су браниоци окривљеног пре одржавања првог главног претреса обавестили суд да се окривљени привремено налази у иностранству, а на другом и последњем главном претресу, истакли очекивани датум повратка окривљеног у Републику Србију, то остаје потпуно нејасан закључак првостепеног суда у погледу доношења побијаног решења, а без претходног саслушања окривљеног на околности поднетног предлога за одређивање притвора и без претходног обавештавања бранилаца о тој чињеници, будући

да одредба члана 212 Законика о кривичном поступку децидно прописује обавезу заказивања седнице и обавештавање о одржавању исте.

(Решење Основног суда у Крагујевцу Кв-323/24 од 09.05.2024 године и решење Вишег суда у Крагујевцу Кж2-163/24 од 24.05.2024. године)

*Сентенцу приредила Ташана Димитријевић,
Судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОБАВЕЗА ПЛАЋАЊА ТРОШКОВА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

У ситуацији када суд окривљеног огласи кривим, дужан је да истом пресудом, уколико оштећени до завршетка главног претреса истакне опредељени захтев за накнаду трошкова кривичног поступка, одлучи и о обавези плаћања трошкова оштећеном, будући да суд може, само о висини трошкова одлучити посебним решењем, али не и о обавези плаћања истих.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу 1К-876/23 од 26.04.2024. године, окривљени Ј. Ж. из Баточине оглашен је кривим због кривичног дела утаја из чл. 207 ст. 1 Кривичног законика, те му је изречена условна осуда, тако што му је утврђена казна затвора у трајању од 6 (шест) месеци и истовремено одређено да се казна затвора према окривљеном неће извршити, уколико окривљени у року од 2 (две) године од дана правноснажности пресуде не изврши ново кривично дело и истовремено осуђен на споредну новчану казну у одређеном износу од 100.000,00 динара, коју је дужан да плати у року од 90 дана од дана правноснажности пресуде, на рачун Основног суда у Крагујевцу, с тим да ће суд, уколико новчану казну не плати у остављеном року, новчану казну заменити казном затвора, тако што

ће за сваких започетих 1.000,00 динара новчане казне одредити један дан казне затвора.

На основу чл. 258 Законика о кривичном поступку оштећеној Биљани Коматини досуђен је имовинскоправни захтев, па је обавезан окривљени Јовица Живадиновић да оштећеној исплати износ од 288.890,00 динара, у року од 90 дана од дана правноснажности пресуде под претњом извршења, док је оштећена за вишак упућена на парнични поступак.

На основу чл. 261 и 264 Законика о кривичном поступку обавезан је окривљени да Основном суду у Крагујевцу, на име трошкова кривичног поступка плати на име паушала износ од 5.000,00 динара и да Основном јавном тужилаштву у Крагујевцу, на име трошкова економског вештачења плати износ од 17.091,58 динара, све у року од 8 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом извршења, док ће о висини осталих трошкова суд одлучити посебним решењем сходно чл. 262 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

... Жалба је основана у делу побијања одлуке о трошковима поступка указивањем да су побијаном пресудом повређене одредбе чл. 261. ст. 1. Законика о кривичном поступку које регулишу признавање трошкова оштећеном и чл. 264. ст. 1. Законика о кривичном поступку, на тај начин што је првостепени суд, окривљеног огласио кривим, а у побијаној пресуди истог није обавезао да оштећеној плати трошкове кривичног поступка, иако је пуномоћник оштећене до завршетка главног претреса истакао опредељени захтев за накнаду трошкова поступка.

Наиме, из изреке првостепене пресуде којом је окривљени оглашен кривим јасно произилази да је окривљени обавезан да Основном суду у Крагујевцу, на име трошкова кривичног поступка плати на име паушала износ од 5.000,00 динара и да Основном јавном тужилаштву у Крагујевцу на име трошкова економског вештачења плати износ од 17.091,58 динара, а да ће о висини осталих трошкова суд одлучити посебним решењем сходно чл. 262 ст. 2 Законика о кривичном поступку. Дакле, првостепени суд изреком побијане пресуде

није одлучио о обавези плаћања трошкова оштећеној, а што се основано указује жалбом пуномоћника оштећене.

Према одредби члл. 262. ст. 2. Законика о кривичном поступку, посебним решењем се може одлучити само о висини трошкова, а не и о обавези плаћања трошкова, јер се о тој обавези одлучује само пресудом, како императивно налаже одредба члана 262. став 1. Законика о кривичном поступку.

У конкретном случају о обавези плаћања трошкова оштећеној није одлучено пресудом (већ само да ће о висини осталих трошкова суд одлучити посебним решењем сходно чл. 262 ст. 2 Законика о кривичном поступку), па је стога побијаном пресудом повређена законска одредба чл. 261. ст. 1 и чл. 264. ст. 1. Законика о кривичном поступку, односно учињена повреда закона из члана 441. став 4. Законика о кривичном поступку, како се то основано указује жалбом пуномоћника оштећене, из ког разлога је Виши суд преиначио првостепену пресуду у делу одлуке о трошковима и обавезао окривљеног да и оштећеној Б.К. надокнади трошкове кривичног поступка, о чијој висини ће одлучити првостепени суд посебним решењем, сходно чл. 264. ст. 1. Законика о кривичном поступку.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу 7К-876/24 од 26.04.2024. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Кж1-333/24 од 25.09.2024. године)

*Сентенцу приредила Звездана Поповић,
судија Вишег суда у Крагујевцу*

ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ПЛАЋАЊА ТРОШКОВА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Одлука о ослобађању од плаћања трошкова кривичног поступка мора бити заснована на поуздано утврђеним чињеницама, које доказе у прилог основаности ослобађања од трошкова поступка мора искључиво доставити окривљени којима би

потврдио наводе да би плаћањем трошкова кривичног поступка било доведено у питање његово издржавање.

Из образложења:

Основни суд у Аранђеловцу, побијаном пресудом, окривљеног П.С. огласио је кривим због кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога из чл. 246а ст. 1 Кривичног законика, те је за наведено дело осуђен на казну затвора у трајању од 1 (једне) године коју ће издржати по правноснажности пресуде у заводу за извршење казне затвора, стим што му се у изречену казну затвора урачунава време проведено у притвору у периоду од 09.05.2024. године до 20.06.2024. године.

Обавезан је окривљени да у корист буџетских средстава суда на име паушала плати износ од 5.000,00 динара, као и да у корист буџетских средстава суда на име трошкова кривичног поступка плати износ од 4.120,00 динара, у року од 30 дана по правноснажности пресуде под претњом принудног извршења, с тим што је обавезан и да Основном јавном тужилаштву на име трошкова кривичног поступка плати износ који ће бити одређен посебним решењем.

... Виши суд је имао у виду и жалбене наводе окривљеног којима се указује да је прималац социјалне помоћи и да живи сам, па би одласком на издржавање казне изгубио ту привилегију, због чега је предложио ослобађање од плаћања трошкова кривичног поступка јер није у могућности да их плати, па је исте ценио без утицаја на правилност одлуке о трошковима кривичног поступка у побијаној пресуди. Ово из разлога што је правилно поступио првостепени суд када је окривљеног кога је огласио кривим и изрекао му кривичну санкцију на начин ближе описан изреком побијане пресуде, обавезао на плаћање трошкова кривичног поступка, без обзира што је окривљени прималац социјалне помоћи, а коју чињеницу је суд свакако имао у виду. Осим тога, из списка предмета произлази да су имовинске прилике окривљеног утврђене искључиво на основу одбране окривљеног односно давања личних података од стране окривљеног, без других релевантних доказа који би довели у сумњу издржавање

окривљеног. Такође, Законик о кривичном поступку предвиђа факултативни основ за ослобађање од трошкова кривичног поступка, односно само могућност, али не и обавезу суда да окривљеног ослободи дужности надокнаде трошкова кривичног поступка. Осим тога, одредбом чл. 264 ст.4 Законика о кривичном поступку прописана је могућност ослобађања окривљеног од плаћања трошкова кривичног поступка, уколико су се промениле околности после доношења побигане пресуде, односно уколико би плаћањем трошкова кривичног поступка било доведено у питање издржавање окривљеног и чланова његове породице, све под условом да окривљени достави суду релевантне доказе у прилог његовог лошег имовног стања, а о чему је свакако надлежан да одлучује првостепени суд.

(Пресуда Основног суда у Аранђеловцу 1К-126/24 од 20.06.2024. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Кж1-382/24 од 08.11.2024)

*Сентенцу приредила Звездана Поповић,
судија Вишег суда у Крагујевцу*

ТРОШКОВИ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Свака одлука о трошковима кривичног мора, између осталог, бити донета и у складу са одредбама Правилника о накнади трошкова у судским поступцима, те сама чињеница да је неки износ исплаћен из буџета органа поступка унапред, не подразумева уједно и да ће их сносити окривљени, уколико се покаже да висина тих трошкова није правилно одмерена.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу 7К-599/24 од 05.08.2024. године, окривљени НР. из Крагујевца, оглашен је кривим због продуженог кривичног дела угрожавање сигурности из чл. 138 ст. 1 у вези чл. 61 Кривичног законика и кривичног дела злостављање

и мучење из чл. 137 ст. 2 Кривичног законика, те је суд најпре окривљеном утврдио појединачне казне затвора за свако кривично дело и то тако што је за кривично дело из чл. 137 ст. 2 Кривичног законика утврдио казну затвора у трајању од 8 (осам) месеци, а за продужено кривично дело из чл. 138 ст.1 у вези чл. 61 Кривичног законика казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци, па је окривљеног, применом одредаба о стицају осудио на јединствену казну затвора у трајању од 1 (једне) године и истовремено одредио да ће се она извршити тако што ће је окривљени издржавати у просторијама у којима станује, уз примену електронског надзора. Окривљени не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера. Уколико окривљени једном у трајању преко 6 часова, или два пута у трајању до 6 часова самовољно напусти просторије у којима станује суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора.

... На основу чл. 264 у вези са чл. 261 Законика о кривичном поступку, окривљени је обавезан да надокнади трошкове кривичног поступка и да плати суду на име паушала износ од 5.000,00 динара, као и Основном јавном тужилаштву у Крагујевцу износ од 124.792,77 динара, на име трошкова унапред исплаћених из буџета тужилаштва, све у 6 једнаких месечних рата, почев од првог датума у месецу који следи након правноснажности пресуде, док ће о висини осталих трошкова, суд одлучити посебним решењем, на основу чл. 262 ст.2 Законика о кривичном поступку.

... Такође се жалбом оспорава и одлука о трошковима кривичног поступка, односно да досуђени износ на име трошкова вештачења од 124.792,77 динара није у складу са чл 18 Правилника о накнади трошкова у судским поступцима, затим се интерпретира садржина наведеног Правилника и указује да је напред наведени новчани износ очигледно нералан, тим пре што за то у списима предмета нема доказа и указује да према Правилнику и досуђеном износу вештаци би требали да су урадили налаз и мишљење за 14 дана, што је тешко за поверовати, па је самим тим неправедно да се окривљени обавезе на плаћање наведених трошкова чија висина није правилно одмерена.

... Основано се жалбом браниоца окривљеног пресуда побија због одлуке о трошковима кривичног поступка имајући у виду да се из образложења пресуде, која се односи на трошкове кривичног поступка, као ни из целокупних списа предмета не може уопште утврдити на основу чега је одређена висина трошкова на име обављања два вештачења и то од стране вештака психијатријске струке и вештака судске медицине, а који су према попису трошкова Основног јавног тужилаштва у Крагујевцу исплаћени из буџетских средстава овог органа.

Наиме, увидом у списе предмета Основног јавног тужилаштва у Крагујевцу Кти-476/24, произлази да је у наведеном предмету дана 02.07.2024. године достављено судскомедицинско вештачење и дана 18.07.2024. године психијатријско вештачење, сачињено од стране комисије вештака, након чега је уследио само попис трошкова исплаћених унапред из средстава тужилаштва из ког пописа се може утврдити колико је исплаћено вештацима, као и укупан збир трошкова насталих пред Основним јавним тужилаштвом у Крагујевцу.

Међутим, како се то основано жалбом изјављеном у корист окривљеног указује, из наведеног пописа трошкова се не може уопште утврдити шта обухватају појединачни износи који су вештацима досуђени, тим пре уколико се узме у обзир да недостају и спецификација трошкова и рачун уз достављене налазе и мишљења, као и решење о исплати ових трошкова од стране органа поступка, услед чега се не може на поуздан начин утврдити да ли су наведени трошкови обрачунати у складу са одредбама Правилника о накнади трошкова у судским поступцима, због чега је Виши суд првостепену пресуду у овом делу укинуо у целости, а сходно чл. 459 Законика о кривичном поступку и одлучио као у изреци пресуде под 2.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу 7К-599/24 од 05.08.2024. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Кж1-423/24 од 24.10.2024. године)

*Сентенцу приредила Звездана Поповић,
судија Вишег суда у Крагујевцу*

ТРОШКОВИ НАСТАЛИ ПОВОДОМ МОЛБЕ ЗА УСЛОВНИ ОТПУСТ

За поступак који је вођен поводом молбе браниоца осуђеног за пуштање на условни отпуст, који поступак, између осталог, не предвиђа обавезну одбрану, нити су поступањем суда проузроковани потраживани трошкови, исти не могу пасти на терет буџетских средстава суда, будући да питање плаћања трошкова које је бранилац евентуално имао за састављање молбе за условни отпуст, приступ седницама већа и за састављање захтева за накнаду трошкова поступку, заправо представља један вид уговорног односа између осуђеног и његовог браниоца, те би ове трошкове могло сносити искључиво оно лице чији су интереси заступани.

Из образложења:

Правноснажним решењем Вишег суда у Крагујевцу Куо-82/22 од 12.01.2023. године, молба бранилаца осуђеног за условни отпуст је усвојена, па је осуђени условно отпуштен са издржавања казне затвора.

Решењем Вишег суда у Крагујевцу Куо-82/22 од 06.02.2024. године, одбијен је, као неоснован, захтев за накнаду трошкова кривичног поступка браниоца осуђеног М. Ј. из Аранђеловца.

Одредбом члана 265 став 1 Законика о кривичном поступку, децидно је прописано да када се обустави кривични поступак или се оптужба одбије или се окривљени ослободи од оптужбе, изрећи ће у решењу, односно пресуди да трошкови кривичног поступка из члана 261 став 2 тачка 1 до 6 овог законика, нужни издаци окривљеног и нужни издаци браниоца и пуномоћника (члан 103 став 3), као и награда вештака и стручног саветника, падају на терет буџетских средстава суда.

Сходно наведеном, по оцени овог суда потпуно је неоснован захтев браниоца осуђеног којим је тражио да се из буџетских средстава

суда досуде трошкови настали поводом одлучивања о молби осуђеног за условни отпуст. Ово из разлога што Законик о кривичном поступку изричито предвиђа у којим ће се ситуацијама трошкови кривичног поступка исплатити из буџетских средстава суда, односно да се исти досуђују само у ситуацији када се обустави кривични поступак или се оптужба одбије или се окривљени ослободи од оптужбе.

(Решење Вишег суда у Крагујевцу Куо-82/22 од 06.02.2024. године)

*Сентенцу приредила Таиана Димитријевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

УСЛОВНИ ОТПУСТ

Све осуде које су уследиле након пресуде по којој се подноси молба за условни отпуст, никако се не могу ценити у склопу раније осуђиваности у смислу одредбе члана 567 став 1 Законика о кривичном поступку, док са друге стране, чињеница да је окривљени раније осуђиван пре више од 20 година, не може бити, сама за себе, довољан разлог да се одбије молба за условни отпуст, а у случају испуњености осталих законом прописаних услова.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Крагујевцу Куо-97/23 од 20.12.2023. године, одбијена је као неоснована молба за пуштање на условни отпуст осуђеног И. Т. из Аранђеловца, са издржавања казне затвора у трајању од 7 (седам) месеци у просторијама у којима станује, уз примену мере електронског надзора, изречене правноснажном пресудом Основног суда у Крагујевцу К-1224/19 од 20.12.2019. године, због кривичног дела посебни случајеви фалсификовања исправе из члана 356 став 1 тачка 5 Кривичног законика у вези члана 355 став 2 Кривичног законика и кривичног дела неовлашћено коришћење туђег возила из члана 213 став 2 у вези став 1 Кривичног законика.

Из образложења побијаног решења произлази да се „ради о лицу које је раније вишеструко осуђивано за разна кривична дела, па и за истоврсна кривична дела“.

... По налажењу Вишег суда првостепени суд се, приликом разматрања о основаности поднете молбе, није могао руководити осудама по пресуди Основног суда у Младеновцу Спк-33/20 од 03.03.2020. године и пресуди Основног суда у Деспотовцу К-74/20 од 08.01.2021. године, имајући у виду да су исте уследиле након осуде по пресуди у односу на коју је поднета молба за условни отпуст, па се исте не могу ценити у склопу чињенице „раније осуђиваности чак десет пута махом за истоврсна кривична дела“.

Осим тога, по оцени Вишег суда, при чињеници да чак две осуде датирају из 1996. године, једна из 2000. године, потом једна из 2004. године, једна из 2005. године и једна из 2010. године, односно да је у односу на чак шест ранијих осуда протекло 9, односно 23 године, у односу на осуду за коју је поднета молба за условни отпуст, уз чињеницу да су остали критеријуми прописани одредбом члана 567 став 1 Законика о кривичном поступку, позитивни, није сметња да се усвоји молба за условни отпуст.

(Решење Основног суда у Крагујевцу Куо-97/23 од 20.12.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Кж2-7/24 од 10.01.2024. године)

*Сентенцу приредила Ташана Димитријевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

КРИВИЧНО ДЕЛО НАСИЛНИЧКО ПОНАШАЊЕ

Кривично дело насилничко понашање спада у тзв. последична кривична дела код којих се сматра да је кривично дело довршено када су остварена оба елемента предметног кривичног дела и радње извршења и последице, што указује да је наведено

кривично дело свршено тек онда када је неком од законом наведених насилничких радњи које предузима окривљени значајно угрожено спокојство грађана или је теже ремећен јавни ред и мир. Дакле, заштитни објект код овог кривичног дела представља јавни ред и мир и спокојство грађана, односно ширег круга лица које у себи не обухватају лице према коме се насиље врши.

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу 7К-642/23 од 21.12.2023. године, окривљени М. Н. и М. Н. су оглашени кривим због кривичног дела насилничко понашање у саизвршилаштву из чл. 344 ст. 2 у вези ст. 1 у вези чл. 33 Кривичног законика, те је окривљени М. Н. осуђен на казну затвора у трајању од 1 (једне) године, а окривљени М. Н. на казну затвора у трајању од 1 (једне) године и 6 (шест) месеци, а које казне ће издржавати у заводу за извршење казне затвора.

... Наиме, из изреке пресуде произилази да су окривљени оглашени кривим што су у ноћи 27.08.2023. године, у 00,30 часова, у Ул. Даничићева бр. 66 у близини стамбене зграде „Ипсилон“, грубим вређањем и злостављањем другога, вршењем насиља према другом, дрским и безобзирним понашањем, значајније угрозили спокојство грађана и теже реметили јавни ред и мир, а при извршењу кривичног дела оштећеном Д. Л. нанета је лака телесна повреда, при чему су могли да схвате значај свог дела и могли да управљају својим поступцима, били су свесни свог дела, хтели су његово извршење и били су свесни да је њихово дело забрањено, на тај начин што су окривљени М. Н. и М. Н. пришли ошт. Д. Л, па му је уз претњу: „Дођи мамицу ти јебем“, окривљени М. Н. прво задао један убод у грудни кош ножем – црном лепезом, као средством подобним да тело тешко повреди и здравље тешко наруши, па када је оштећени почео да бежи, окривљени М. Н. и М. Н. наставили да га јуре и тада оштећеног који се склонио у путничко моторно возило марке „Peugeot 208“ и сео на задње седиште, окривљени М. Н. кроз отворен прозор од возила наставио да убада истим ножем по телу, док је окривљени М. Н. уз претњу: „Дођи мамицу ти јебем“, отворио задња врата од возила и

теслом које служи за вађење ексера, као средством подобним да тело тешко повреди и здравље тешко наруши, махао према оштећеном, а затим му задао ударац у лакатни део руке, након чега је наставио да маше према оштећеном у намери да га удари, а затим је теслом ударио у путничко моторно возило марке „Peugeot“, којом приликом је оштећени Д. Л. задобио лаку тесну повреду у виду убодине грудног коша са десне стране, у правцу предње пазушне линије (пар мм), убодина (3) у пределу задње стране десне надлактице (до пар цм) и убодине у десном слабинском пределу (до пар цм)... чиме су извршили кривично дело насилничко понашање у саизвршилаштву из чл. 344 ст. 2 у вези ст. 1 у вези чл. 33 Кривичног законика.

... Из законског описа бића кривичног дела насилничко понашање из чл. 344 ст. 1 Кривичног законика произилази да су битна обележја овог кривичног дела, радња извршења која се може састојати у предузимању неке од алтернативно предвиђених делатности, као што је грубо вређање, злостављање другог, вршење насиља према другом, изазивање туче, дрском или безобзирном понашању, а последица дела се састоји или у значајнијем угрожавању спокојства грађана или у тежем ремећењу јавног реда и мира. Квалификован облик овог кривичног дела између осталог постоји када је при извршењу основног облика дела из ст. 1 чл. 344 Кривичног законика неком лицу нанесена лака телесна повреда.

Кривично дело насилничко понашање спада у тзв. последична кривична дела код којих се сматра да је кривично дело довршено када су остварена оба елемента предметног кривичног дела и радње извршења и последице. Дакле, напред наведено кривично дело је свршено тек онда када је неком од законом наведених насилничких радњи које предузима окривљени значајно угрожено спокојство грађана или је теже ремећен јавни ред и мир.

Из изнетих разлога, по налажењу Вишег суда, а што се основано указује жалбама бранилаца окривљених, у чињеничном опису предметног кривичног дела наведени су само општи елементи законског описа бића кривичног дела насилничког понашања из чл. 344 ст.

2 у вези ст. 1 Кривичног законика и описане радње извршења предметног кривичног дела које се састоје у грубом вређању, злостављању другога, вршењем насиља према другоме и дрским и безобзирним понашањем, при чему није ближе чињенично описана последица предметног кривичног дела и то у чему се конкретно огледа значајније угрожавање спокојства грађана и теже ремећење јавног реда и мира, а што је по налажењу овог суда у конкретном случају неопходно за постојање овог кривичног дела за које су окривљени оглашени кривим побијаном пресудом. Наиме, заштитни објект код овог кривичног дела представља јавни ред и мир и спокојство грађана, тј. ширег круга лица које у себи не обухватају лице према коме се насиље врши односно у конкретном случају према оштећеном Д. Л, јер из описа дела у изреци првостепене пресуде не произилази да су критичном приликом била присутна друга лица осим окривљених и оштећеног, иако то из образложења пресуде произилази, при чему се узнемирење грађана не може односити само на оштећеног. Дакле, код недостатка у изреци пресуде описа последице као битног елемента бића кривичног дела насилничког понашања из чл. 344 ст. 2 у вези ст. 1 Кривичног законика, то је за сада преурањен закључак првостепеног суда да су се у радњама окривљених стекли сви битни елементи предметног кривичног дела.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу 7К-642/23 од 21.12.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Кж1-96/24 од 15.03.2024. године)

*Сентенцу приредила Звездана Поповић,
судија Вишег суда у Крагујевцу*

ГРАЂАНСКО ПРАВО

ИЗВРШНИ ПОСТУПАК

ПРИМЕНА ОДРЕДБИ ЧЛ. 74. С. 1. ТАЧ. 2. ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ

(Чл. 74 ст. 1 тач. 2 ЗИО, као законски разлог за побијање решења о извршењу)

Могућност да након доношења решења о извршењу извршна исправа на основу које је донето решење о извршењу буде поништена, укинута, преиначена или стављена ван снаге у смислу чл. 74 ст.1 тач. 2 ЗИО, може бити од утицаја само на даљи ток извршног поступка, односно може бити цењена само у поступку спровођења извршења.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да је извршни поверилац на основу правноснажне и извршне исправе, поднео предлог за извршење против извршног дужника којим је тражио да се извршни дужник сходно извршној исправи исели са свим лицима и стварима из куће поверилаца.

Код оваквог чињеничног утврђења, правилно је и по правном закључку Вишег суда, првостепени суд донео решење о извршењу. Извршни дужник жалбом на решење о извршењу, исто побија из законских разлога прописаних чланом 74 ст.1 тач. 2 ЗИО, наводећи

да није окончан поступак по предлогу извршног дужника за понављање парничног поступка из ког произлази предметна извршна исправа и да би евентуална одлука о усвајању предлога за понављање парничног поступка, могла утицати на поступак извршења, уколико би извршна исправа била укинута.

Увидом у решењем парничног суда П-2601/22 од 04.09.2023. године, утврђено је да је одбијен као неоснован предлог туженог овде извршног дужника за понављање поступка који је правноснажно окончан предметном извршном исправом.

Сходно наведеном, побијано решење о извршењу од 11.10.2021. године, је по налажењу овог суда, у свему правилно и законито, јер је донето у складу са извршном исправом која је у то време испуњавала све услове из чл. 41 став 1. тач. 1 ЗИО. Могућност да након доношења решења о извршењу извршна исправа на основу које је донето решење о извршењу буде поништена, укинута, преиначена или стављена ван снаге у смислу чл. 74 ст.1 тач. 2 ЗИО, може бити од утицаја само на даљи ток извршног поступка, односно може бити цењена само у поступку спровођења извршења.

(Решење Основног суда у Крагујевцу III - 6139/23 од 26.10.2023. године и и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-599/23 од 02.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Тања Павловић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПРАВИЛНА ПРИМЕНА ЧЛАНА 368. ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ, У ВЕЗИ СА ЧЛ. 43. ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ

Када се предлог за извршење подноси против правног лица или предузетника суду који у првом степену није одлучивао о потраживању извршног повериоца, ради наплате новчаног потраживања чија главница не прелази износ од 1.000 евра у динарској

противредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан доношења одлуке, стоји дужност извршног повериоца да достави суду извршну исправу снабдвену потврдом о извршности, када је исплата новчаног потраживања одређена уз услов.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, извршни поверилац је поднео суду предлог за извршење против извршног дужника на основу извршне исправе-решења Привредног суда ради наплате трошкова поступка у износу од 9.000,00 динара. Предметном извршном исправом обавезан је извршни дужник да извршном повериоцу исплати трошкове извршног поступка у року од 15 дана од дана подношења захтева за исплату. Уз предлог за извршење извршни поверилац није доставио извршну исправу снабдвену клаузулом извршности.

Полазећи од наведеног, правилно је и по правном закључку Вишег суда, јавни извршитељ применом одредби чл. 43 ст. 1 и чл. 47 ст.1 ЗИО, одбио предлог за извршење извршног повериоца, будући да извршни поверилац уз предлог за извршење није доставио доказ да се извршном дужнику обраћао захтевом за исплату трошкова поступка, због чега се не може утврдити да ли је протекао рок за добровољно испуњење обавезе. Дакле извршни поверилац није доставио судску одлуку снабдвену клаузулом извршности што је био у обавези.

Наиме, одредбом члана 368 ЗПП регулисано је извршење одлука код којих жалба не одлаже њихово извршење, док је суду достављено решење привредног суда којим је у ставу 3 одређено је да је извршни дужник обавезан да извршном повериоцу на име трошкова поступка исплати износ од 9.000,00 динара, у року од 15 дана од дана подношења захтева за исплату, при чему извршни поверилац уз предлог за извршење није доставио одлуку привредног суда која је снабдевена клаузулом извршности, да би суд могао утврдити да ли је протекао добровољни рок за испуњење обавезе од стране извршног дужника.

Како у конкретном случају извршни поверилац није доставио доказ да се пре подношења предлога за извршење обраћао извршном

дужнику захтевом за исплату трошкова поступка, дакле извршни поверилац уз предлог за извршење није поднео исправу снабдевену клаузулом извршности, што је био у обавези, да би суд у смислу одредбе чл. 43 ЗИО, могао утврдити да ли је протекао рок за добровољно испуњење обавезе, по налажењу овог суда, правилан је закључак јавног извршитеља да нису испуњени услови за доношење решења о извршењу.

(Решење јавног извршитеља ИИ - 738/22 од 03.01.2024. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-39/24 од 13.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Тања Павловић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ИЗВРШЕЊЕ НА ОСНОВУ ИСТЕ ИЗВРШНЕ ИСПРАВЕ У ВИШЕ ИЗВРШНИХ ПОСТУПАКА

Не постоје процесне сметње да извршни поверилац против истог извршног дужника за потраживање по истој извршној исправу води два извршна поступка и да по основу исте извршне исправе више пута покрене извршни поступак док не намири своје потраживање у целости.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, извршни поверилац је поднео суду предлог за извршење против извршног дужника на основу извршне исправе-решења о усвојеном платном налогу ради наплате главног дуга, трошкова парничног и извршног поступка. На решење о извршењу извршни дужник је изјавио жалбу у којој је истакао да је истовремено у току поступак извршења између истих странака по истом основу наплате потраживања, при чему извршни дужник у предметном поступку није доставио ни један писани доказ, што је разлог за одбацивање жалбе у ситуацији када је то једини жалбени навод извршног дужника. Наиме, извршни поверилац има право да по основу исте извршне исправе више пута поднесе предлог за извршење док

у целости не намири своје потраживање. Ситуацији када је извршни поверилац намирио своје потраживање у другом извршном поступку је разлог за окончање предметног поступка и то разлог за обуставу, јер је потраживање извршног повериоца престало испуњењем.

(Решење Основног суда ИИ- 9421/21 од 11.10.2021. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И- 6/24 од 20.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Тања Павловић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПРОТИВИЗВРШЕЊЕ И ПРОТИВИЗВРШНА ИСПРАВА

(чл. 115 ст. 1 тач. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу)

Одлуком Уставног суда даје се коначна реч о томе да ли је дошло до повреде Уставом гарантованих права и слобода, из ког разлога тек у поновном поступку пред судом који је начинио повреду може бити донета одлука која испуњава услове прописане одредбом чл. 115 ст. 1 тач. 1 ЗИО, односно која се има сматрати противизвршном исправом и у односу на коју се има ценити благовременост поднетог предлога за противизвршење.

Из образложења:

Одлучујући о поднетом предлогу, првостепени суд је одбацио предлог за противизвршење извршног дужника – противизвршног повериоца као неблаговремен, уз образложење да је предлог поднет након протеча рока из чл. 115 ст. 1 тач. 1 ЗИО, односно након протеча рока од 30 дана од дана пријема одлуке Уставног суда. Међутим, нејасни су разлози првостепеног суда за доношење овакве одлуке код чињенице да је предлог за противизвршење неблаговремен из разлога што, по правном схватању овог суда, у конкретном случају противизвршну исправу представља пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, а не одлука Уставног суда. Одлуком Уставног суда даје се коначна реч

о томе да ли је дошло до повреде Уставом гарантованих права и слобода, док је тек у поновном поступку пред судом који је начинио повреду могла бити донета одлука која по правном схватању овог суда испуњава услове прописане одредбом чл. 115 ст. 1 тач. 1 ЗИО, односно која се има сматрати противизвршном исправом. У конкретном случају, противизвршна исправа је пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, којом је и поступљено по налогу из одлуке Уставног суда, када је у поновном поступку донета нова одлука о жалби, те је исправа по којој је спроведено извршење изгубила својство извршне исправе и отпао је основ по ком је одређено извршење. То даље произлази да је рок за подношење предлога за противизвршење почео да тече тек од дана када је извршни дужник – противизвршни поверилац примио пресуду Апелационог суда у Крагујевцу, из ког разлога је потребно према том моменту ценити благовременост поднетог предлога. Сходно наведеном, оспорено решење је морало бити укинато и враћено првостепеном суду на поновно одлучивање.

(Решење Основног суда у Крагујевцу III-3629/23 од 04.04.2024. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-192/24 од 20.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Теодора Ракићевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

РЕШЕЊЕ О ИЗВРШЕЊУ НА ОСНОВУ ИЗВРШНЕ ИСПРАВЕ КАО ИЗВРШНА ИСПРАВА

(чл. 41 ст. 1 тач. 1 ЗИО)

Решење о извршењу на основу извршне исправе нема правну снагу извршног наслова, њиме се искључиво одређује извршење ради остваривања потраживања из извршне исправе и као такво не може да представља извршну исправу јер не садржи део у изреци којим се извршни дужник обавезује на давање, чињење, нечињење или трпљење да би било подобно за спровођење извршења. Са друге стране, како се изрека решења о извршењу на

основу веродостојне исправе састоји из два дела, те се у првом ставу обавезује извршни дужник да у одређеном року намири потраживање, а у другом ставу суд одређује извршење ради остваривања тог потраживања, у обавезујућем делу решење о извршењу на основу веродостојне исправе представља извршну исправу.

Из образложења:

Како би судске одлуке биле подобне за спровођење извршења потребно је да буду кондемпнаторне, односно да гласе на испуњење неке чинидбе, те да у изреци садрже налог суда на који начин треба да фактичко стање у једном правном односу буде доведено у сагласност са оним стањем које је нормирано у материјалноправним нормама и у ком року. У конкретном случају извршни поверилац је као извршну исправу приложио решење о извршењу на основу извршне исправе – правноснажно и извршно решење Основног суда у Крагујевцу И 2267/15 од 30.03.2015. године и решење Основног суда у Крагујевцу И 7022/14 од 04.12.2014. године. Међутим, решење о извршењу на основу извршне исправе нема правну снагу извршног наслова већ је процесна одлука суда о постојању или непостојању законом прописаних услова за принудно извршење обавеза одређених извршним насловом, њиме се искључиво одређује извршење ради остваривања потраживања из извршне исправе и као такво не може да представља извршну исправу јер не садржи део у изреци којим се извршни дужник обавезује на давање, чињење, нечињење или трпљење и које би било подобно за спровођење извршења, за разлику од решења о извршењу на основу веродостојне исправе. Како решење о извршењу донето на основу извршне исправе не представља извршну исправу у смислу чл. 41 ЗИО, то је правилно јавни извршитељ поступио када је приликом доношења ожалбеног решења предлог за извршење одбацио као недозвољен у односу на потраживања извршног повериоца настала на основу решења Основног суда у Крагујевцу И 2267/15 од 30.03.2015. године и решења Основног суда у Крагујевцу И 7022/14 од 04.12.2014. године.

Са друге стране, закључак јавног извршитеља у вези са испуњеношћу услова за доношење решења о извршењу ради наплате новчаног потраживања извршног повериоца на основу извршне исправе – решења Основног суда у Крагујевцу И 32/15 од 15.01.2015. године, се не може се прихватити као правилан.

Наиме, основани су жалбени наводи којима се указује да је пуномоћник извршног повериоца доставио извршну судску одлуку - решење Основног суда у Крагујевцу И 32/15 од 15.01.2015. године, која гласи на давање и којим је обавезан ЈКП ... да повериоцу исплати новчани износ са припадајућом каматом.

Како је у конкретном случају правноснажно и извршно решење Основног суда у Крагујевцу И 32/15 од 15.01.2015. године, донето на основу веродостојне исправе, као такво представља извршну исправу и не може се мењати нити се о том потраживању може поново одлучивати. Дакле, изрека овог решења се састоји из два дела, те се у првом ставу обавезује извршни дужник да у одређеном року намири потраживање, а у другом ставу суд одређује извршење ради остваривања тог потраживања. Из наведеног произлази да први део овог решења обавезује на давање и подобан је за спровођење извршења, односно у обавезујућем делу оно представља извршну исправу.

(Решење јавног извршитеља Видоја Стојковића из Аранђеловца III-420/23 од 27.12.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-60/24 од 17.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Теодора Ракићевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**АКТИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА ЕНЕРГЕТСКИ УГРОЖЕНОГ
КУПЦА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ
ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ**

(чл. 19, чл. 22 ст. 1 и ст. 2, чл. 20 ст. 1, чл. 8, чл. 21 ст. 3 и 6 Уредбе о енергетски угроженом купцу)

Лице које има утврђен статус енергетски угроженог купца због здравственог стања члана породичног домаћинства, за бројило на коме је обустављена испорука електричне енергије услед неизмирених обавеза из уговора о снабдевању електричном енергијом, активно је легитимисано за подношење предлога за одређивање привремене мере и у случају када нема статус крајњег купца.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, извршни поверилац је поднетим предлогом за одређивање привремене мере и писаним доказима које је доставио уз предлог, учинио вероватним своје потраживање, као први кумулативни услов из чл. 449 ст. 3 ЗИО, с обзиром да чињеница да је корисник електричне енергије на предметном бројилу произлази из решења Града Крагујевца, Градске управе за друштвене делатности, којим је за предметно бројило, на коме је обустављена електрична енергија, извршни поверилац стекао статус енергетски угроженог купца. Такође је учинио вероватним да је електрична енергија на предметном бројилу искључена због неизвршених обавеза из уговора о снабдевању, у смислу одредбе чл. 201 ст. 1 тач. 4 Закона о енергетици, што произлази из рачуна за утрошену електричну енергију за месец јун 2024. године на износ дуга од 371.309,34 динара. Поред тога, правилно је првостепени суд утврдио да је извршни поверилац учинио вероватним и опасност по потраживање, будући да би без одређивања привремене мере, с обзиром на значај електричне енергије за извршног повериоца наступила ненадокнадива штета, чиме је испуњен други кумулативни услов из чл. 449 ст. 3 ЗИО.

Жалбене наводе извршних дужника, којима се указује на недостатак активне легитимације извршног повериоца, Виши суд је ценио и нашао да су исти неосновани.

Наиме, из решења Града Крагујевца, Градске управе за друштвене делатности, достављеног уз предлог за одређивање привремене мере, произлази да је за предметно бројило на коме је обустављена електрична енергија, извршни поверилац стекао статус енергетски угроженог купца због здравственог стања јер би обуставом испоруке електричне енергије могли бити угрожени живот или здравље лицу које је члан породичног домаћинства. Рок важења овог решења је утврђен у трајању од две године од дана издавања и исто се може продужити на захтев енергетски угроженог купца.

Сходно одредбама чл. 19, чл. 22 ст. 1 и ст. 2, чл. 20 ст. 1, чл. 8, чл. 21 ст. 3 и 6 Уредбе о енергетски угроженом купцу, извршни поверилац се захтевом за стицање статуса енергетски угроженог купца обратио надлежном органу јединице локалне самоуправе у месту пребивалишта, уз који је између осталог доставио и оставинско решење Основног суда у Крагујевцу О... од 22.03.2010. године, сходно чл. 20 Уредбе, с обзиром да рачун не гласи на његово име, о ком захтеву је надлежни орган јединице локалне самоуправе одлучио и донео решење, којим је извршном повериоцу утврдио статус енергетски угроженог купца због здравственог стања. То даље произлази да је сходно напред цитираним одредбама Уредбе о енергетски угроженом купцу, извршни дужник – снабдевач био обавештен о статусу извршног повериоца као енергетски угроженог купца, имајући у виду да постоји обавеза органа јединице локалне самоуправе који одлучује о захтеву за стицање статуса енергетски угроженог купца да о решењима којима се усваја захтев, без одлагања обавести снабдевача. Поред тога, сходно одредби чл. 22 Уредбе, постоји и обавеза енергетских субјеката за снабдевање да у складу са добијеним подацима од органа јединице локалне самоуправе воде евиденцију о енергетски угроженим купцима у електронској форми, како би исти могли остварити права из чл. 16 и 17 Уредбе (којима је уређена садржина и обим права на умањење месечне обавезе плаћања).

Из свега напред наведеног произлази да је извршни поверилац активно легитимисано лице јер исти има утврђен статус енергетски угроженог купца због здравственог стања члана породичног домаћинства, за предметно бројило на коме је обустављена испорука електричне енергије.

(Решење Основног суда у Крагујевцу И-448/24 од 05.08.2024. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-337/24 од 22.08.2024. године)

*Сентенцу приредила: Теодора Ракићевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

РЕШЕЊЕ О ИЗВРШЕЊУ НА ОСНОВУ ИЗВРШНЕ ИСПРАВЕ КАО ИЗВРШНА ИСПРАВА

(чл. 41 ст. 1 тач. 1 ЗИО)

Решење о извршењу на основу извршне исправе нема правну снагу извршног наслова, њиме се искључиво одређује извршење ради остваривања потраживања из извршне исправе и као такво не може да представља извршну исправу јер не садржи део у изреци којим се извршни дужник обавезује на давање, чињење, нечињење или трпљење да би било подобно за спровођење извршења. Са друге стране, како се изрека решења о извршењу на основу веродостојне исправе састоји из два дела, те се у првом ставу обавезује извршни дужник да у одређеном року намири потраживање, а у другом ставу суд одређује извршење ради остваривања тог потраживања, у обавезујућем делу решење о извршењу на основу веродостојне исправе представља извршну исправу.

Из образложења:

Како би судске одлуке биле подобне за спровођење извршења потребно је да буду кондемпнаторне, односно да гласе на испуњење неке чинидбе, те да у изреци садрже налог суда на који начин треба да фактичко стање у једном правном односу буде доведено у сагласност са

оним стањем које је нормирано у материјалноправним нормама и у ком року. У конкретном случају извршни поверилац је као извршну исправу приложио решење о извршењу на основу извршне исправе – правноснажно и извршно решење Основног суда у Крагујевцу И 2267/15 од 30.03.2015. године и решење Основног суда у Крагујевцу И 7022/14 од 04.12.2014. године. Међутим, решење о извршењу на основу извршне исправе нема правну снагу извршног наслова већ је процесна одлука суда о постојању или непостојању законом прописаних услова за принудно извршење обавеза одређених извршним насловом, њиме се искључиво одређује извршење ради остваривања потраживања из извршне исправе и као такво не може да представља извршну исправу јер не садржи део у изреци којим се извршни дужник обавезује на давање, чињење, нечињење или трпљење и које би било подобно за спровођење извршења, за разлику од решења о извршењу на основу веродостојне исправе. Како решење о извршењу донето на основу извршне исправе не представља извршну исправу у смислу чл. 41 ЗИО, то је правилно јавни извршитељ поступио када је приликом доношења ожалбеног решења предлог за извршење одбацио као недозвољен у односу на потраживања извршног повериоца настала на основу решења Основног суда у Крагујевцу И 2267/15 од 30.03.2015. године и решења Основног суда у Крагујевцу И 7022/14 од 04.12.2014. године.

Са друге стране, закључак јавног извршитеља у вези са испуњеношћу услова за доношење решења о извршењу ради наплате новчаног потраживања извршног повериоца на основу извршне исправе – решења Основног суда у Крагујевцу И 32/15 од 15.01.2015. године, се не може се прихватити као правилан.

Наиме, основани су жалбени наводи којима се указује да је пуномоћник извршног повериоца доставио извршну судску одлуку - решење Основног суда у Крагујевцу И 32/15 од 15.01.2015. године, која гласи на давање и којим је обавезан ЈКП ... да повериоцу исплати новчани износ са припадајућом каматом.

Како је у конкретном случају правноснажно и извршно решење Основног суда у Крагујевцу И 32/15 од 15.01.2015. године, донето

на основу веродостојне исправе, као такво представља извршну исправу и не може се мењати нити се о том потраживању може поново одлучивати. Дакле, изрека овог решења се састоји из два дела, те се у првом ставу обавезује извршни дужник да у одређеном року намири потраживање, а у другом ставу суд одређује извршење ради остваривања тог потраживања. Из наведеног произлази да први део овог решења обавезује на давање и подобан је за спровођење извршења, односно у обавезујућем делу оно представља извршну исправу.

(Решење јавног извршитеља Видоја Стојковића из Аранђеловца III-420/23 од 27.12.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-60/24 од 17.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Теодора Ракићевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПРОТИВИЗВРШЕЊЕ И ПРОТИВИЗВРШНА ИСПРАВА

(чл. 115 ст. 1 тач. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу)

Одлуком Уставног суда даје се коначна реч о томе да ли је дошло до повреде Уставом гарантованих права и слобода, из ког разлога тек у поновном поступку пред судом који је начинио повреду може бити донета одлука која испуњава услове прописане одредбом чл. 115 ст. 1 тач. 1 ЗИО, односно која се има сматрати противизвршном исправом и у односу на коју се има ценити благовременост поднетог предлога за противизвршење.

Из образложења:

Одлучујући о поднетом предлогу, првостепени суд је одбацио предлог за противизвршење извршног дужника – противизвршног повериоца као неблаговремен, уз образложење да је предлог поднет након протекла рока из чл. 115 ст. 1 тач. 1 ЗИО, односно након протекла рока од 30 дана од дана пријема одлуке Уставног суда. Међутим, нејасни су разлози првостепеног суда за доношење овакве одлуке код

чињенице да је предлог за противизвршење неблаговремен из разлога што, по правном схватању овог суда, у конкретном случају противизвршну исправу представља пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, а не одлука Уставног суда. Одлуком Уставног суда даје се коначна реч о томе да ли је дошло до повреде Уставом гарантованих права и слобода, док је тек у поновном поступку пред судом који је начинио повреду могла бити донета одлука која по правном схватању овог суда испуњава услове прописане одредбом чл. 115 ст. 1 тач. 1 ЗИО, односно која се има сматрати противизвршном исправом. У конкретном случају, противизвршна исправа је пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, којом је и поступљено по налогу из одлуке Уставног суда, када је у поновном поступку донета нова одлука о жалби, те је исправа по којој је спроведено извршење изгубила својство извршне исправе и отпао је основ по ком је одређено извршење. То даље произлази да је рок за подношење предлога за противизвршење почео да тече тек од дана када је извршни дужник – противизвршни поверилац примио пресуду Апелационог суда у Крагујевцу, из ког разлога је потребно према том моменту ценити благовременост поднетог предлога. Сходно наведеном, оспорено решење је морало бити укинато и враћено првостепеном суду на поновно одлучивање.

(Решење Основног суда у Крагујевцу III-3629/23 од 04.04.2024. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-192/24 од 20.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Теодора Ракићевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**СРАЗМЕРА ИЗМЕЂУ ВИСИНЕ ОБАВЕЗЕ ИЗВРШНОГ
ДУЖНИКА И СРЕДСТВА И ВРЕДНОСТИ
ПРЕДМЕТА ИЗВРШЕЊА**

(чл. 56 ст. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу)

Извршни суд је везан за предлог извршног повериоца у погледу предложеног средства и предмета извршења ради намирења потраживања извршног повериоца и уколико је захтев за

извршење основан, он ће захтев усвојити и одредити извршење онако како је то извршни поверилац захтевао, док о сразмери између висине обавезе извршног дужника и средства и вредности предмета извршења води рачуна јавни извршитељ у фази спровођења извршења.

Из образложења:

Оспореним решењем одбијен је предлог за извршење извршног повериоца којим је тражено да се одреди извршење према извршном дужнику, на основу извршне исправе – правноснажне и извршне пресуде, ради наплате износа од 438.162,00 динара са законском затезном каматом на појединачне износе ближе описане у изреци решења, као и трошкова извршног поступка колико исти буду изнели, забележбом решења о извршењу у теретни лист, утврђивањем вредности непокретности и продајом непокретности ближе означених у изреци решења и исплатом тих средстава извршном повериоцу.

Приликом доношења одлуке о поднетом предлогу за извршење, првостепени суд је тумачио законску одредбу чл. 56 ст. 1 ЗИО и донео закључак да суд у фази одлучивања о предлогу за извршења води рачуна о постојању сразмере између висине обавезе дужника и средства и предмета извршења, а све у циљу да се не дозволи непропорционално задирање у имовинску сферу извршног дужника и као гарант поштовања начела заштите извршног дужника, али се овакав закључак првостепеног суда не може прихватити као правилан. Ово из разлога што законодавац јасно предвиђа да о сразмери између висине обавезе извршног дужника и средства и вредности предмета извршења води рачуна јавни извршитељ у фази спровођења извршења. Обавеза је јавног извршитеља да приликом спровођења извршења ограничи извршење на оне предмете који су довољни да би се принудним путем намирило потраживање извршног повериоца. Са друге стране, у фази одлучивања о поднетом предлогу за извршење, првостепени суд везан је извршном исправом, сходно чл. 5 ЗИО и уколико су испуњени сви услови за доношење решења о извршењу, усваја предлог за извршење, сходно чл. 64 ЗИО. Извршни поверилац

може да захтева да се извршење спроведе једним средством извршења и на једном предмету извршења, с више средстава и предмета извршења или на целокупној имовини извршног дужника. Предлог за извршење у погледу броја средстава и предмета извршења зависи од диспозиције извршног повериоца, али и од његове процене у погледу изгледа за успех у поступку извршења. Извршни суд је везан за предлог извршног повериоца у погледу предложеног средства и предмета извршења ради намирења потраживања извршног повериоца и уколико је захтев за извршење основан, он ће захтев усвојити и одредити извршење онако како је то извршни поверилац захтевао.

(Решење Основног суда у Аранђеловцу, судска јединица у Тополи ИИ-614/2023 од 19.01.2024. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-И-120/24 од 13.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Теодора Ракићевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО

ОБАВЕЗА ВЛАСНИКА СТАНА ДА ПЛАЋА РАЧУНЕ ЗА КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ ЗА НЕПОКРЕТНОСТ У КОЈОЈ НЕ ЖИВИ

(члан 13. став 7. Закона о комуналним делатностима, члан 17. став 1. и члан 262. став 1. ЗОО и члан 19. Одлуке о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда)

Власник непокретности за коју је као обвезник плаћања комуналне услуге евидентиран код комуналног предузећа, дужан је да плати неизмирене обавезе на име комуналних услуга без обзира на то што фактички не користи ту непокретност због пресељења у други град.

Из образложења:

Према стању у списима предмета произилази да је поступак у конкретној правној ствари покренут подношењем предлога за извршење на основу веродостојне исправе од стране извршног повериоца, ради дуга у износу од 21.620,51 динара, за месец август 2020. године и месец септембар 2020. године, против извршног дужника. У евиденцији тужиоца тужени се води као корисник услуга. Тужени се више пута обраћао тужиоцу обавештењем о престанку коришћења комуналних услуга, са захтевом да се у евиденцију тужиоца уведе његов син као корисник услуга, на које му је тужилац одговорио те га је упутио да тужилац нема ингеренције да саиницијативно, без потребне документације спроведе промену корисника комуналних услуга, те да према достављеној документацији који је тужени доставио једино има сазнања да се тужени преселио у Крагујевац, те га је позвао да достави документацију да су бивша супруга туженог и син туженог нови власници стана. Из листа непокретности са сајта РГЗ-СКН, произилази да су тужени и његова бивша супруга власници стана у ул... у Београду, са заједничким обимом удела.

Одредбом члана 13. став 7. Закона о комуналним делатности-ма, прописано је да обавезе корисника комуналне услуге, укључујући и плаћање цене комуналне услуге, настају започињањем коришћења комуналне услуге, односно почетком пружања комуналне услуге, и када се она користи супротно прописима којима се уређује та комунална делатност.

Одредбом члана 17. став 1. ЗОО прописано је да су странке у облигационом односу дужне да изврше своју обавезу и одговорне су за њено испуњење, док је одредбом члана 262. став 1, истог закона, прописано да поверилац у обавезном односу је овлашћен да од дужника захтева испуњење обавезе, а дужник је дужан испунити је савесно у свему како она гласи.

Чланом 2. Одлуке о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда прописано је да накнаду за комуналне услуге плаћају корисници ових услуга у које, између осталих, спадају власници станова као посебних делова стамбених зграда.

Одредбом члана 19. став 2. Одлуке о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда, предвиђено да корисник комуналних услуга који намерава да престане да користи одређени стан, кућу или гаражу, односно пословну просторију дужан је да благовремено, писаним путем, обавести предузеће за обједињену наплату о дану када ће престати да користи стан или гаражу, односно пословну просторију. У конкретном случају, тужени јесте обавестио тужиоца о намери да престане да користи стамбени простор, на који начин је поступио у складу са напред цитираном одредбом Одлуке, међутим наведено га не ослобађа дужности да за непокретност, чији је власник са заједничким обимом удела са бившом супругом, плати дуг који од њега тужилац потражује.

Тужени је власник непокретности која се налази у ул. ...у Београду, заједно са бившом супругом, што произилази из листа непокретности. Обзиром да је тужени власник непокретности за коју је као обвезник плаћања комуналне услуге евидентиран код тужиоца,

због чега је сходно одредби члана 2. Одлуке о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда, тужени дужан да плати неизмирене обавезе на име комуналних услуга за спорни период. Без утицаја на основаност тужбеног захтева су навоиди туженог који су истицани током првостепеног поступка да фактички не користи предметни простор због пресељења у други град.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу, 12П-706/22 од 06.12.2022. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж-659/24 од 02.09.2024. године. године)

*Сентенцу приредила: Кристина Радовић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

РАСКИД УГОВОРА О ПУТОВАЊУ

Члан 107. Закона о заштити потрошача

Тужилац своје право да раскине Уговор о путовању, који је закључен у време пандемије вируса Covid 19, црпи из члана 107. Закона о заштити потрошача, због чега је неосновано условљавање тужиоца од стране туженог да уговорено путовање може једино заменити другим путовањем, сходно Уредби о понуди заменског путовања за туристичко путовање које је отказано или није реализовано услед болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2, је се истом не могу дерогирати одредбе наведеног Закона.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда и стању у списима предмета произилази да је тужилац са туженима закључио Уговор о путовању. Тужилац је дана 26.02.2020. године, на име Уговора о путовању уплати износ од 26.000,00 динара. Дана 26.05.2020. године, тужилац се обратио туженима захтевом за раскид уговора о путовању када их је обавестио да услед ситуације са пандемијом вируса Covid 19, а сходно мерама које су на снази, у потпуности одустаје од планираног путовања, те им је упутио захтев за повраћај

уплаћених средстава у износу од 26.000,00 динара, које је уплатио на име дела цене смештаја, као и да је сходно пандемији било неизвесно да ли ће се путовање реализовати. Тужени нису вратили тужиоцу новац, што је међу странкама неспорно.

Код овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд усвојио тужбени захтев тужиоца утврдивши да су наступиле такве околности које су отежале испуњење уговора, те да се због истих није могла остварити сврха уговора.

Жалбени наводи којима се указује да је првостепени суд био дужан да примени Уредбу о понуди заменског путовања за туристичко путовање које је отказано или није реализовано услед болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2, због чега тужилац не би имао право на раскид уговора о путовању и захтев за повраћај датог новца, оцењени су као неосновани.

Одредбом члана 5 Закона о заштити потрошача прописано је да је потрошач физичко лице које на тржишту прибавља робу или услуге у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности, организатор је трговац који организује туристичко путовање и продаје или нуди на продају, непосредно или посредством посредника или заједно са другим трговцем или трговац који другом трговцу преноси податке о путнику, на начин прописан овим законом. Организатор делатност обавља на основу прописане лиценце а посредник је трговац који продаје или нуди на продају туристичко путовање које је сачинио организатор и продаје друге услуге путовања, за које послове није потребна прописана лиценца. Чланом 41, истог закона, прописано је да се нејасне одредбе уговора између потрошача и трговца тумаче се у корист потрошача. Чланом 107, наведеног закона, прописано је да путник може пре отпочињања туристичког путовања потпуно или делимично одустати од уговора о организовању путовања. Ако путник пре отпочињања туристичког путовања одустане од уговора у примереном року који се одређује узимајући у обзир врсту туристичког путовања (благовремени одустанак), организатор има право на накнаду административних трошкова. У случају да је путник потпуно или делимично одустао од

уговора о организовању путовања, пре почетка као и за време трајања туристичког путовања, због околности које није могао избећи или отклонити и које би да су постојале у време закључења уговора представљале оправдан разлог да не закључи уговор, организатор има право на накнаду стварних трошкова. Оправдани разлози путника за одустанак од уговора из става 4. овог члана су: 1) изненадна болест путника, као и тешка болест његовог крвног сродника у правој линији, а у побочној линији закључно са другим степеном, брачног друга или тазбинског сродника закључно са другим степеном, усвојеника и усвојиоца; 2) смрт путниковог крвног сродника у правој линији, а у побочној линији закључно са другим степеном, брачног друга или тазбинског сродника закључно са другим степеном, усвојеника или усвојиоца; 3) елементарне непогоде у држави полазишта или одредишта; 4) званично проглашено ванредно стање у држави полазишта или одредишта; 5) ванредна ситуација у држави полазишта или одредишта. У случају из ст. 2–4. овог члана, организатор је дужан да на захтев путника пружи образложење износа накнаде.

У конкретном случају, тужилац је закључио Уговор о путовању, дана 25.02.2020. године, којим су се тужени обавезали да организују путовање у Грчку, на острво Тасос, дана 11.08.2020. године. Тужилац је дана 26.02.2020. године извршио уплату у износу од 26.000,00 динара на име дела уговорене цене која је износила укупно 720 евра у динарској противвредности. Како је дана 15.03.2020. године, проглашено ванредно стање на територији Републике Србије, због пандемије болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2, то је тужилац дана 26.05.2020. године, туженима поднео захтев за раскид уговора о путовању број 065/2020-1 од 25.02.2020. године. На наведени захтев тужилац је добио одговор да његов уговор не може бити раскинут, јер је у примени Уредба о заменском путовању. Због наведеног тужилац је заштиту свог права тражио пред судом, а првостепени суд је правилно закључио да право тужиоца да раскине уговор произилази из члана 107 Закона о заштити потрошача, који је према хијерархији правних аката, акт више

правне снаге него Уредба, на коју се жалилац позива, те се њеном садржином не могу дерогирати одредбе закона нити давати другачија овлашћења у односу на закон.

Поред наведеног, из садржаја Уредбе о понуди заменског путовања за туристичко путовање које је отказано или није реализовано услед болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2 (*"Службени гласник РС"*, бр. 63 од 30. априла 2020, 109 од 19. новембра 2021.) јасно произилази, не дужност лица која су уговорила (платила) путовање да исто замене другим путовањем, већ њихова могућност да замене нереализовано путовање, која је садржана у ставу 2. Уредбе. Међутим, потребно је нагласити да је чланом 5. став 2. Уредбе предвиђено да уколико се путник одлучи за повраћај износа који је уплатио за нереализовано путовање или је отказано заменско путовање, привредно друштво, друго правно лице или предузетник, који је као организатор путовања продао туристичко путовање из члана 2. ове уредбе је дужан да изврши повраћај уплаћених средстава најкасније до 1. фебруара 2023. године. Имајући у виду наведено, а супротно жалбеним наводима, и сама Уредба даје могућност лицима која су онемогућена у реализацији путовања да врше избор између замене путовања другим путовањем или повраћаја новца који је лице уплатило.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу, 13П-7525/22 од 06.12.2022. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж-8968/23/23 од 29.05.2024. године)

*Сентенцу приредила: Кристина Радовић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

НЕОВЛАШЋЕНА ПОТРОШЊА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Чл. 204 ст. 1 тач. 1 Закона о енергетици

У ситуацији када је код крајњег купца утврђена неовлашћена потрошња електричне енергије, тужени (Електропривреда Србије АД Београд, огранак ЕПС Снабдевање Београд) пре

искључења електричне енергије, није у обавези да сходно чл. 75. Закона о општем управном поступку, крајњем купцу достави писано упозорење пред обуставу испоруке електричне енергије, нити је у обавези да Електродистрибуцији Србије доо, огранак Електродистрибуција Крагујевац, изда налог за искључење електричне енергије на предметном бројилу, имајући у виду чл.204 ст. 1 тач. 1 Закона о енергетици.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда произилази да је тужилац корисник електричне енергије преко бројила за своје домаћинство, док из налога за обуставу електричне енергије, записника и обавештења о реализацији обуставе електричне енергије, произилази да је Оператер дистрибутивног система ЕПС „Дистрибуција“ ДОО Београд – огранак „Електродистрибуција“ Крагујевац, а по захтеву снабдевача ЈП „ЕПС“ Београд, купцу - тужиоцу извршио искључење електричне енергије. Налогом за искључење објекта крајњег купца се као разлог искључења објекта крајњег купца наводи „Због неовлашћене потрошње – К2“.

Код овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд закључује, да је тужбени захтев тужиоца основан, односно да тужилац ужива право на судску заштиту, на основу одредаба чл. 75, 77, 78 и 79 ЗОСПО-а, у вези чл. 202 Закона о енергетици. Ово стога што је тужени био дужан да поступи у смислу чл. 202 Закона о енергетици, у вези чл. 32 ст 1 и 2 Уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, и достави лично тужиоцу упозорење пред обуставу испоруке електричне енергије, како то прописује наведена законска норма, а према правилима о обавезном личном достављању писмена из чл. 75 ЗУП-а („Сл. Гласник РС2 бр.18/2016).

Према правном схватању Вишег суда, нејасан је закључак првостепеног суда, да је у конкретном случају, дошло до обуставе електричне енергије због дуга, а не због неовлашћене потрошње. По налогу Електродистрибуције Србије доо, огранак Електродистрибуција Крагујевац извршено је искључење електричне енергије на

предметном бројилу, због неовлашћене потрошње, а не због дуга, што је и константовано у записнику о искључењу К2. Према томе, тужени није био у обавези да пре искључења, достави писано упозорење пред обуставу испоруке електричне енергије према правилима о личном достављању писмена из чл.75 ЗОУП, нити у обавези да Електродистрибуције Србије доо, огранак Електродистрибуција Крагујевац, изда налог за искључење електричне енергије на предметном бројилу, имајући у виду чл. 204 ст. 1 тач. 1 Закона о енергетици, којом је прописано да је оператер преносног, дистрибутивног, односно затвореног дистрибутивног система дужан да искључи објекат крајњег купца или произвођача са система у случају неовлашћене потрошње из члана 198. овог закона.

(Решење Основног суда у Крагујевцу 8П-376/22 од 18.07.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-10402/23 од 09.09.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Станишић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПАСИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА КОД ТУЖБЕ РАДИ ДУГА НАСТАЛОГ НА ОСНОВУ УГОВОРА О ПРОДАЈИ НА РАТЕ ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

Уговор о продаји на рате – уговорне стране при куповини путем административне забране реализоване на заради запосленог а након раскида радног односа и примена чл. 262 ст. 1 ЗОО.

Из образложења:

Према стању у списима предмета и разлозима из оспореног решења, тужена је од тужиоца у облигационоправном односу тако што је иста од тужиоца преузела робу у вредности од 192.285,00 динара, по основу куповине путем административне забране у корист тужиоца, која се извршава на заради тужене, коју је остваривала код послодавца, са роком отплате од 24 месеца, с тим да месечна рата

доспева најкасније 10-ог у месецу у износу од 8.011,88 динара. Туженој је пре подношења тужбе на овај начин наплаћен износ од 88.130,56 динара. Опоменом за плаћање преосталог дуга у износу од 104.154,44 динара, тужена је позвана да у року од 5 дана од пријема опомене, исплати наведени дуг у целости. Тужена је током поступка истицала да је споран како основ тако и висина дуга и да је одговорност на послодавцу због чега није пренео новац тужиоцу на основу административне забране.

Чланом 262.ст. 1 ЗОО, прописано је да је поверилац у обавезном односу, овлашћен, да од дужника, захтева испуњење обавезе, а дужник је дужан, да је испуни савесно, у свему како она гласи.

Увидом у потврду издату на захтев запосленог, овде тужене, утврђено је да је иста дала писану изјаву којом овлашћује послодавца да се преко њене плате а на име коришћења услуга – куповине код „Симпо“ а.д. Врање, овде тужиоца, стави административна забрана на укупан износ од 192.285,00 динара, у корист наведеног даваоца услуга као и да је сагласна да уколико дође до престанка радног односа код послодавца из ма ког разлога, пре исплате целокупног дуга, остатак дуга доспева за наплату у целости. У наведеној потврди тужена се обавезала да остатак дуга измири лично, уплатом на текући рачун даваоца услуга

Стоји чињеница да је послодавац одговоран зато што није вршио заплету и исплату из зараде дужника, с обзиром да се административном забраном на то обавезао, али његова одговорност долази до изражаја уколико сам поверилац затражи од суда или јавног извршитеља у поступку извршења, да наложи послодавцу дужника да повериоцу намири све неисплаћене, а доспеле оброке из сопствених средстава из којих исплаћује зараду дужнику односно запосленом. Међутим, о том субјективном праву повериоца и о одговорности послодавца, не може се одлучивати без захтева повериоца у том правцу, а што је изостало у конкретном случају. Дакле, произлази да се тужена налази у уговорном односу са тужиоцем, а не послодавац.

Сходно наведеном, жалбени наводи тужене којима се указује на погрешну примену материјалног права, са образложењем да је обавеза тужене у потпуности извршена тиме што је на основу административне забране послодавац требао тужиоцу да пребаци месечни износ, те да тужена није пасивно легитимисана за учешће у овој правој ствари, нису основани.

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж-16470/24 од 04.04.2024. године)

*Сентенцу приредио: Душан Штрбац,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**АКТИВНОСТИ РУКОВОДИОЦА ОРГАНИЗАЦИОНЕ
ЈЕДИНИЦЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСТАНОВЕ КОЈЕ НЕМАЈУ
КАРАКТЕР РАДЊИ ЗЛОСТАВЉАЊА У СМISЛУ
ЗАКОНА О СПРЕЦАВАЊУ ЗЛОСТАВЉАЊА**

Радње руководиоца организационе јединице тужене здравствене установе које су усмерене на захтевање поштовања радне дисциплине и хијерархијског устројства код туженог, као и радње које се састоје од прописивања процедуре везане за пријем и преглед пацијената, давања радних налога, упутстава, радних задатака, оцењивања запослених и указивања на радне обавезе предвиђене законом, подзаконским актима, правилником, процедурама код туженог и уговором о раду, те напоследку и пријављивање тужиоца директору здравствене установе због одбијања пријема пацијената и одбијања читања РТГ снимка, по оцени суда немају карактер радњи злостављања у смислу одредби Закона о спречавању злостављања на раду нити у истима постоји намера да се угрози лични и професионални интегритет тужиоца, као лекара, већ ове радње представљају легитимно право начелника Службе да надзире рад тужиоца као запосленог, оцењује резултате његовог рада, и у коначници да предузима све мере које су неопходне ради бољег функционисања и делотворније организације посла код

туженог, као медицинске установе, а све у циљу пружања што ефикасније здравствене заштите пацијентима.

Из образложења:

Наиме, злостављање на раду је начин понашања на местима рада којим једно или више лица која чине други запослени, а који могу бити надређени или подређени, систематски психички злоставља или застрашује друго лице у релативно дужем периоду, готово свакодневно или периодично више месеци, са намером оспоравања професионалног угледа и моралног интегритета запосленог, професионалног и људског достојанства у дужем периоду, а са циљем стварања неподношљивих услова рада, при чему се лице над којим се врши злостављање налази у готово беспомоћном положају, а све са циљем да се запослени наведе да сам откаже радни однос. У конкретном случају радње које тужилац наводи у тужби као радње којима се над њим врши злостављање не испуњавају ни обележја радњи којима би се мобинг могао извршити над запосленим.

Ово из разлога што се, на основу члана 6. став 1. Закона о спречавању злостављања на раду и члана 13. тачка 3, 4. и 6. Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду, не сматрају злостављањем радна дисциплина која је у функцији боље организације посла, као и повремене разлике у мишљењима, проблеми и конфликти у вези с обављањем послова и радних задатака, осим ако исти немају за циљ да повреде или намерно увреде запосленог и др.

Наведено произлази и из члана 2 Правилника о унутрашњем надзору над стручним радом у предметној здравственој установи, којим је прописано да унутрашњи надзор над стручним радом код туженог има за циљ да обезбеди квалитетно, стручно, ефикасно и рационално извршавање послова здравствених радника, здравствених сарадника и других радника, као предуслов за остваривање здравствене заштите коју тужени обезбеђује својом делатношћу у складу са достигнућима медицинских и других наука и подизање стручног знања здравствених радника и здравствених сарадника, члана 3 Правилника којим је прописано

да стручни рад који подлеже контроли у смислу овог Правилника представљају сви послови здравствених и других запослених у обављању здравствене и нездравствене делатности, члана 4 којим је прописано да унутрашњи надзор код туженог врши руководилац организационе јединице, као и да се контрола стручног рада здравствених радника, здравствених сарадника и других радника врши свакодневно контролом обављања послова, на састанцима колегијума и другим састанцима. Даље, чланом 8, је прописано да су запослени извршиоци послова у оквиру организационих делова код туженог одговорни за свој рад руководиоцу организационог дела туженог, док је чланом 9 прописано да су сви здравствени радници, здравствени сарадници и други радници дужни да квалитетно, савесно, одговорно и ефикасно извршавају своје послове и да у извршавању примењују стечено стручно знање и савремена достигнућа медицинских и других наука, да се придржавају упутстава и налога запослених који врше контролу њиховог стручног рада, као и одредби овог Правилника. Такође, наведено је конкретизовано и Анексом 2 Уговора о раду, закљученим између тужиоца и туженог, којим је, између осталог, тужилац обавезан да примењује прописане и одобрене стандардне методе лечења и поступке, законе, уредбе и друге прописе којима се уређује пружање здравствене заштите, а нарочито прописан обим здравствене заштите, као и да спроводи усвојене процедуре и стандарде, те да врши друге послове по налогу начелника службе, помоћника, заменика и директора тужене здравствене установе. Дакле исто поступање има карактер оправданих мера у вези са потребама процеса рада код туженог са циљем побољшања рада и пружања ефикасније здравствене заштите пацијената, а не са циљем повреде достојанства, угледа и професионалног интегритета тужиоца како то се то у тужбеном захтеву неосновано тврди.

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу ПП-248/19 од 27.02.2023. године потврђена пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж1-2444/23 од 31.08.2023. године)

*Сентенцу приредио: Бошковић Душан,
Судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПАСИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА У ПОСТУПКУ УТВРЂИВАЊА ПРАВА КОРИШЋЕЊА

Тужена Република Србија као уписани власник предметне катастарске парцеле и ДП, физичко лице, као уписани носилац права коришћења парцеле и држалац објекта постојећих на наведеној парцели, јесу пасивно легитимисани у парници, у којој се одлучује о праву коришћења наведене катастарске парцеле и утврђењу да је тужилац држалац посебних делова објекта изграђеног без одобрења за градњу, односно носилац права на државину, по основу Уговора о купопродаји.

Из образложења:

Наиме, одредбом члана 211. Закона парничном поступку прописано је да нужно супарничарство постоји ако по закону или због природе правног односа тужбом морају да се обухвате сва лица која су учесници материјално-правног односа (став 1.); ако сва лица из става 1. овог члана нису обухваћена тужбом као странке, суд ће да одбије тужбени захтев као неоснован (став 2.); о нужном супарничарству суд води рачуна по службеној дужности (став 3.).

У смислу цитиране законске одредбе у тужби за утврђење стварних права на непокретности, на страни туженог морају бити обухваћена сва лица која су у јавним књигама уписана као носиоци стварних права. Реч је о нужним супарничарима према којима се због природе правног односа спор може решити само на једнак начин, јер донета пресуда о утврђењу стварних права на непокретности има дејство према свима.

У конкретном случају тужена Република Србија је у Катастру непокретности уписана као носилац права својине на катастарској парцели број КО Крагујевац 4, на којој се налази предметни објекат, док је тужени Д.П. на истој катастарској парцели уписан као носилац права коришћења и држалац објекта, при чему се тужбом тражи поред утврђења да је тужилац држалац објекта, односно носилац права на државину истог и утврђење права коришћења катастарске парцеле на којој

се објекат налази, те су тужена Република Србија као власник непокретности, и тужени ДП, као табуларни држалац објекта и носилац права коришћења на парцели, учесници материјално-правног односа који се разрешава у овој парници, па с тога постоји нужно супарничарство у смислу члана 211. ЗПП, како власника предметне катастарске парцеле Републике Србије, тако и корисника исте и држаоца објекта на парцели ДП, јер утврђено стварно право на непокретности делује према свима, укључујући и према власнику парцеле, кориснику парцеле и држаоцу објекта који се налази на њој. Следом наведеног, суд је као неосноване ценио наводе законског заступника тужене Републике Србије да се тужбеним захтевом не задире у власничка права Републике Србије на предметној катастарској парцели, због чега тужена Република Србија није пасивно легитимисана. Ово са разлога што је одредба члана 211. Закона парничном поступку императивне природе и регулише услове постојања потпуне процесне заједнице код нужног супарничарства, о чему суд води рачуна по службеној дужности

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу П-21/21 од 13.02.2023. године потврђена пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2018/23 од 12.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Бошкових Душан,
Судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПРИГОВОР ПАСИВНЕ ЛЕГИТИМАЦИЈЕ

Ако тужена страна докаже да никада није имала пријављено пребивалиште на адреси у односу на коју тужилац, као пружалац комуналних услуга, покреће поступак пред судом тврдећи да на тој адреси постоји дуговање корисника према њему, то је приговор пасивне легитимације који тужена страна истиче основан.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да тужилац поднео предлог за извршење против извршног дужника ... на адреси бр. 58

стан 8, којим је потраживан дуг на име пружених комуналних услуга у износу од 3.298,00 динара по рачунима за период од јула 2012. године до марта 2013. године. Даље је утврђено да тужена, према уверењу полицијске управе, има пријављено пребивалиште на другој адреси улица ... бр. 34, почев од 30.09.2019. године, а да је њена претходна адреса пребивалишта била у улици, истој као улица која је означена за тужену у предлогу за извршење, али број 33/9, почев од 18.06.2002. године. Утврђено је и да према евиденцији умешача задужење које се потражује у овој предметној ствари је старо, да се не зна датум задужења, да се исто односи на стамбени простор у ул. бр. 58/8, као и да је задужење одјављено дана 31.08.2002. године.

Код оваквог чињеничног стања, правилно је, и по правном закључку вишег суда, поступио првостепени суд, када је, одбио тужбени захтев, имајући у виду да нису испуњени услови прописани чл. 17 ст. 1 ЗОО, којим је прописано да су стране у облигационом односу дужне да изврше своју обавезу и одговорне су за њено испуњење и чл. 262 ст. 1 ЗОО, којим је прописано да је поверилац у обавезном односу овлашћен да од дужника захтева испуњење обавезе, а дужник је дужан испунити је савесно у свему како она гласи, будући да је у току поступка јасно утврђено да тужена није корисник комуналних услуга на предметној адреси, јер никада на истој није ни имала пријављено пребивалиште, па самим тим није ни дужна да тужиоцу исплати потраживани дуг, јер са њим није ни у каквом облигационоправном односу поводом предметног дуга.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу П-2096/23 од 26.12.2023. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-1595/24 од 04.04.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**ЗАКОН О ПРАВИМА ПАЦИЈЕНАТА
– ПРИМЕНА ОДРЕДБИ ЧЛ. 11 И ЧЛ.7 У ВЕЗИ ЧЛ. 231 ЗПП.**

Пацијент има право на све врсте информација о стању свог здравља, здравственој служби и начину како је користи, као и на све информације које су на основу научних и технолошких иновација доступне.

Лекар има дужност да обавести пацијента о свим могућим последицама и околностима везаних за извршен захват вађења зуба, нарочито ако последице тог необавештавања могу бити од виталног значаја за његово здравље и могу створити компликације код здравља пацијента.

Из образложења:

Према стању у списима предмета и разлозима из оспорене пресуде, произилази да се тужилац дана 30.07.2021. године јавио туженом Заводу за денталну медицину Крагујевац, услед јаке зубобоље због чега је стоматолог др. Н.Н, запослен код туженог, приступио захвату вађења зуба након којег захвата је дошло до обилнијег крварење усне дупље код тужиоца односно до лаке телесне повреде у виду повреде леве бочне стране језика. Због наведене повреде, тужилац се исте вечери јавио служби Хитне помоћи, одакле је пребачен у КЦ Крагујевац где му је урађена хируршка интервенција, исти је хоспитализован у циљу даљег збрињавања повреде у наредна три дана. Вештачењем од стране вештака медицинске струке, утврђена је дужина, трајање и интензитет претрпљеног бола и страха код тужиоца. Првостепени суд је предметне налаза сматрао ирелевантним у конкретном случају односно да нису од утицаја, будући да тужилац није доказао да је повреда коју је задобио критичном приликом последица лекарске грешке односно супротно правилима струке поступајућег доктора стоматолога, из ког разлога је утврдио да не постоји одговорност туженог.

Наведено схватање првостепеног суда се не може прихватити као правилно, јер суд у првостепеном поступку није на јасан и поуздан начин утврдио све битне чињенице у поступку на основу којих се заснива одговорност туженог у конкретном случају.

Наиме, да би постојала грађанско правна одговорност за накнаду штете због лекарске грешке, потребно је да се утврди постојање лекарске грешке, као и узрочно-последичну везу између ње и настале штете, постојање одговорности лекара за учињену грешку, односно да ли би до штете дошло да се лекар понашао у складу са захтевима медицинске струке. Из списка предмета произлази да је спровођењем захвата вађења зуба тужиоцу, несумњиво дошло до повреде језика услед чега је била неопходна хитна хируршка интервенција у КЦ Крагујевац те да се повреда језика такве врсте може лечити искључиво оперативним путем у болници, што је утврђено на основу отпусне листе са епикризом од 02.08.2021. године. Такође, оба вештака који су поступали у овом предмету, у својим налазима констатују да је повреда настала приликом екстракције зуба, па је нејасан закључак првостепеног суда да се нису бавили чињеницом да ли је тужиоцу пружена адекватна стоматолошка помоћ.

Овај суд налази да лекар има дужност да обавести пацијента о свим могућим последицама и околностима везаних за извршен захват вађења зуба, нарочито ако последице тог необавештавања могу бити од виталног значаја за његово здравље и могу створити компликације код здравља пацијента. Из исказа тужиоца произлази да је поступајући стоматолог, запослен код туженог, приликом отпуста тужиоцу навео да је мало закачио језик, да много крвари и да тек сутрадан провери зуб и да дође на контролу. Међутим, и поред тога, отпустио је тужиоца без упозорења на могуће последице извршеног захвата, није га упозорио на могућност и неопходност да обави снимање скенером у што краћем року ван ординације имајући у виду постојање сумње о озледи код тужиоца, за коју се испоставило да је узрок хитне медицинске интервенције и хоспитализовања тужиоца. Право на обавештеност и информације тужилац има сходно одредби чл. 11 и чл. 7 Закона о правима пацијената.

Код тужиоца је оваквим лечењем и спровођењем захвата вађења зуба, несумњиво дошло до погоршања здравственог стања и наступања озбиљне компликације у виду обилног крварења језика, болова услед повреде и ушивања ране и постоперативног лечења.

Имајући у виду да је у конкретном случају учињен пропуст јер нису спроведене све расположиве дијагностичке мере у циљу разјашњења врсте повреде и потребе оперативног лечења у што краћем року, као необавештавање тужиоца о могућим ризицима, последицама и неопходности оперативног захвата у што краћем року, то је потребно у поновно поступку да првостепени суд утврди да ли су наведени пропусти на страни туженог у узрочно последичној вези са насталом штетом код тужиоца.

(Решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-807/24 од 07.03.2024. године)

*Сентенцу приредио: Душан Штрбац,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

ПИСМЕНА ФОРМА КАО УСЛОВ ПУНОВАЖНОСТИ СПОРАЗУМА КОЈИ СУ ЛИЦА ЗАКЉУЧИЛА

Члан 67 став 1 ЗОО

Споразум о подели покретних ствари који су закључили бивши супружници, сходно начелу консенсуализма садржаним у члану 67. став 1. ЗОО, не мора бити закључен у писменој форми да би производио правно дејство, а нарочито не оверен од стране овлашћених органа, јер наведено није услов за пуноважност, већ доказ да је такав споразум закључен.

Из образложења:

Према стању у списима предмета и разлозима из оспорене пресуде, произилази да је извршни поверилац, поднео предлог за извршење против извршног дужника, на основу извршне исправе-судске одлуке, ради намирања новчаног потраживања у износу од 4.849.169,25 динара, на целокупној имовини извршног дужника. Наведени предлог је усвојен решењем Основног суда у Крагујевцу, након чега су списи предмета достављени јавном извршитељу, ради спровођења извршења. Закључком јавног извршитеља, одређено је спровођење извршења на основу решења о извршењу Основног суда у Крагујевцу, према извршном дужнику, и то пленидбом новчаних средстава на рачунима извршног дужника. Закључком јавног извршитеља, одређено је спровођење извршења на основу решења о извршењу Основног суда у Крагујевцу, ради наплате новчаног потраживања и то пописом, проценом и продајом покретних ствари извршног дужника, које се налазе на адреси извршног дужника у Крагујевцу у улици Из записика о попису и пленидби, произилази да је попису присуствовао тужилац, који је одбио попис, након чега су овде тужиоци истакли приговор трећег лица, који је одбијен. Пресудом Основног суда у Крагујевцу, разведен је брак између ... из Крагујевца и Из списка предмета произилази да су првотужилац и тужени, дана

31.03.2014. године, закључили споразум о подели покретних ствари бивших супружника које се налазе на адреси у Крагујевцу у ул. ..., потписан од стране наведених лица, који није оверен а који је суду достављен у фотокопији, а чију веродостојност нико током поступка није оспорио.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је одбио тужбени захтев тужилаца, којим су тражили да суд утврди недопустивост извршења према туженима, јер тужиоци нису доказали да се њихове покретне ствари налазе на адреси у Крагујевцу у ул. ..., применом члана 228. и 231. ЗПП.

Међутим, овакав закључак првостепеног суда, за сада, се не може прихватити као правилан.

Нејасан је закључак првостепеног суда да Споразум о подели покретних ствари од дана 31.03.2014. године, који је закључен између првотужиоца и туженог, не може представљати валидан доказ у овом поступку, јер није оверен од стране овлашћених лица. Ово из разлога што је одредбом члана 67. став 1. ЗОО прописано да закључење уговора не подлеже никакавој форми, осим ако је законом другачије одређено, а чланом 34. ЗОСПО прописано је да се на основу правног посла право својине на покретној ствари стиче предајом те ствари у државину стицаоца. Дакле, сходно начелу консенсуализма садржаним у члану 67. став 1. ЗОО, наведени правни посао није морао бити закључен чак ни у писменој форми да би производио правно дејство, а нарочито не оверен од стране овлашћених органа, јер наведено није услов за пуноважност већ доказ да је такав споразум закључен, нарочито јер нико аутентичност и веродостојност наведеног споразума није оспорио.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу 35П-12518/20 од 07.12.2021. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-5956/22 од 04.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Кристина Радовић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТИ ИМАОЦА ОПАСНЕ СТВАРИ

За ослобађање од одговорности имаоца опасне ствари није довољно само да он докаже да је лишен непосредне државине ствари на противправан начин, већ и да за губитак државине на противправан начин он није крив (члан 175. ЗОО)

Из образложења:

Према стању у списима предмета и разлозима из оспорене пресуде произилази да је дана 26.06.2020. године на паркингу Хотела „Крагујевац“ у Крагујевцу тужилац паркирао возило марке „Ауди А6“, рег. ознаке, које је у том тренутку било у власништву његовог оца, сада пок. Тадашњи директор туженог,, наведеног дана је паркирао службени ауто „Фиат Типо“ рег. ознаке, на паркингу Хотела „Крагујевац“ у Крагујевцу. ... је користио наведени аутомобил приликом обављања уобичајених активности па истом, имајући у виду утврђену праксу код туженог, није био потребан посебан путни налог за употребу службеног аутомобила за градску возњу. Кључеви од свих службених аутомобила туженог су се налазили код секретарице па је иста издавала кључеве свима којима су аутомобили били потребни за обављање пословних активности и није било потребе за издавање налога за коришћење службених аутомобила када је у питању градска возња већ је постојао путни налог за сваки аутомобил за 30 дана где су се уписивала сва лица која су управљала моторним возилом и да се дешавало да у току дана једним аутомобилом управља више лица односно да један аутомобил у току дана користи више лица, што се и евидентирало на путном налогу. На основу усменог договора менаџера Хотела, ЈП „Урбанизам“ Крагујевац има право да за своја службена возила користи паркинг Хотела „Крагујевац“. Приликом испаркиравања службеног аутомобила марке „Фиат Типо“ рег. ознаке од стране дошло је до штете на возилу тужиоца марке „Ауди А6“, рег. ознаке LE 046-VV и то у делу задњих десних врата. Правни претходник тужиоца, сада пок., сам је отклонио штету на аутомобилу марке „Ауди А6“, рег. ознаке, те је за услугу фарбања закрилца и полирање задњих десних врата на

аутомобилу марке „Ауди А6“, рег. ознаке ... платио Предузетничкој радњи, износ од 3.000,00 динара, и то дана 07.07.2020. године. Тужилац је иза смрти свог оца, сада пок., наследио аутомобил марке „Ауди А6“, рег. ознаке ...

Жалбени наводи туженог којима се указује да у конкретном случају првостепени суд требало да примени одредбу члана 175. ЗОО, оцењени су као неосновани.

Наиме, одредбом члана 175. ЗОО прописано је да ако је имаоцу одузета опасна ствар на противправан начин, за штету која од ње потиче не одговара он, него онај који му је одузео опасну ствар, ако ималац није за то одговоран. Из наведене норме произилази да за ослобођење од одговорности имаоца опасне ствари није довољно само да он докаже да је лишен непосредне државине ствари на противправан начин, већ и да за губитак државине на противправан начин он није крив. У конкретном случају тужени није доказао да је на противправан начин био лишен државине опасне ствари од стране тадашњег директора, аутомобила марке „Фиат Типо“ рег. ознаке ..., а што је био дужан сагласно члану 231. ЗПП. Ово нарочито јер је у току првостепеног поступка утврђено да је директор туженог службени аутомобил користио на уобичајен начин, за обављање свакодневних активности, придржавајући се установљене пословне праксе код туженог. Уколико је тужени сматрао да му је наведени аутомобил био одузет на противправан начин од стране тадашњег директора био је дужан да изнесе све чињенице и предложи доказе на којима заснива своје захтеве које би суд размотрио и утврдио крећући се у оквирима предлога странака, сагласно члану 7. став 1. и 2. ЗПП, а будући да тужени то није учинио, првостепени суд је правилно закључио да тужени није доказао да је било противправности у деловању других лица а поводом предметног догађаја.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу 6П-9392/21 од 25.02.2022. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж- 8118/22 од 04.03.2024)

*Сентенцу приредила: Кристина Радовић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОСЛОБАЂАЊЕ ОД ПЛАЋАЊА СУДСКИХ ТАКСИ

При доношењу одлуке по предлогу таксеног обвезника за ослобађање од судске таксе, поред доказа које је доставио таксени обвезник, суд може по службеној дужности прибавити и проверити потребне податке о имовном стању таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, а може о томе саслушати и противну странку

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да је тужилац обавезан као таксени обвезник, за плаћање такси у овом предмету, и то опоменама од 05.04.2023. године, а по којима тужилац истиче предлог за ослобађање од трошкова судске таксе, јер је лице старије животне доби од 74 године и да услед лошег здравственог стања, његово лечење изискује знатна новчана средства. Уз предлог је доставио пензиони чек из фебруара 2023. године и медицинску документацију.

На основу изнетог, првостепени суд оспореним решењем одбија предлог тужиоца као неоснован, наводећи да тужилац није доставио уверење о кућној заједници, као ни доказе о приходима чланова домаћинства, нити доказ о поседовању непокретне или покретне имовине, те одбија предлог као неоснован.

Међутим, овакав закључак првостепеног суда се не може прихватити као правилан.

Наиме, чланом 10 ст. 2 Закона о судским таксама ("Службени гласник РС", бр. 28/94,...,95/18), одређено је да одлуку о ослобађању таксе, таксеног обвезника доноси првостепени суд на предлог таксеног обвезника. Пре доношења одлуке суд ће оценити све околности, а нарочито ће узети у обзир вредност меродавну за наплату таксе, укупан приход таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, број лица која таксени обвезник издржава. Поред тога чл. 11 ст. 5 истог Закона је предвиђено да суд може по службеној дужности прибавити и проверити потребне податке о имовном стању таксеног

обвезника и чланова његовог домаћинства, а може о томе саслушати и противну странку.

(Решење Основног суда у Крагујевцу П-5365/20 од 17.05.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-6864/23 од 03.08.2023. године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПРАВО СТРАНКЕ НА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ – НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

По Закону о заштити права на суђење у разумном року, странка која има право на правично задовољење је она чији је приговор ради убрзања поступка усвојен, а која није поднела жалбу, затим странка чија је жалба одбијена али уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора, као и странка чија је жалба одбијена.

Из образложења:

У конкретном случају, тужилац је био запослен у Друштву са ограниченом одговорношћу за производњу и промет ауто делова „З. А. Д.“ Кнић, чији је основни капитал, на дан 13.12.2000. године, чинио друштвени капитал, са уделом од 97,19%, и то од 30.09.2002. године, до 28.02.2014. године, када му је отказан уговор о раду, због престанка потребе за обављањем послова на којима је радио, уз обавезу послодавца „З. А. Д.“ ДОО Кнић да му исплати отпремнину, као и зараде, накнаде зараде и друга примања које је остварио, а нису му исплаћена закључно са даном престанка радног односа. Стечајни поступак над стечајним дужником „З. А. Д.“ доо Кнић отворен је решењем од 28.05.2015. године, отворен је у стечају и као стечајни управник именована је Агенција за приватизацију РС, јер се радило о правном лицу са већинским јавним или друштвеним капиталом. Тужилац је пријавио своје потраживање, које му је коначно признато у трећем исплатном

реду, у укупном износу од 299.711,77 динара. Дана 06.04.2022. године, закључен је поступак стечаја над стечајним дужником „З. а. д.“ ДОО КНИЋ, а потраживање тужиоца остало је ненамирено у износу од 279.880,54 динара. Тужилац је у овом поступку стечаја подносио Привредном суду у Крагујевцу два пута приговоре ради убрзања поступка, али су исти одбијени као неосновани.

Правилно је првостепени суд закључио да сходно одредби чл. 31 ст. 1 Закона о заштити права на суђење у разумном року, не постоји узрочна веза између поступања Привредног суда у Крагујевцу и проузроковане материјалне штете, те је одбио тужбени захтев тужиоца као неоснован.

Наиме, право на суђење у разумном року има свака странка у судском поступку, што укључује и извршни поступак, сваки учесник по закону којим се уређује ванпарнични поступак, а оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац само ако су истакли имовинско – правни захтев, а што је прописано одредбом чл. 2 ст. 1 Закона о заштити права на суђење у разумном року, да је одредбом чл. 3 ст. 1 Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано да су правна средства којима се штити право на суђење у разумном року: приговор ради убрзања поступка, жалба и захтев за правично задовољење, чл. 4 истог закона да при одлучивању о правним средставима којима се штити право на суђење у разумном року да се уважавају све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука.

Одредбом чл. 22 ст. 1 Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано је да право на правично задовољење има странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу, затим странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења

о усвајању приговора и странка чија је жалба усвојена, а ставом 2 истог члана да странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу и странка чија је жалба одбијена уз потврђивање првостепеног решења о усвајању приговора стиче право на правично задовољење када истекне рок у коме је судија или јавни тужилац био дужан да предузме наложене процесне радње, а странка чија је жалба усвојена – када прими решење о усвајању жалбу.

На основу наведених законских одредби, а код утврђене чињенице у току поступка да је тужилац два пута подносио приговор ради убрзања поступка стечаја, али да су исти приговори одбијени као неосновани, и да у предмету стечаја који је вођен пред Привредним судом у Крагујевцу, није утврђено да је дошло до повреде права на суђење у разумном року, то одговорност Републике Србије не постоји, будући да повреда права на суђење у разумном року у стечајном поступку који је вођен пред Привредним судом у Крагујевцу није ни утврђена. Самим тим у конкретном случају нема узрочно – последичне везе између радње тужене, покретања и вођења стечајног поступка пред Привредним судом у Крагујевцу и настанку материјалне штете, за коју тужилац тврди да је претрпео јер није намирио своје потраживање, а тужилац није ни доказао, да је постојао незаконит или неправилан рад државног органа – Привредног суда у Крагујевцу, иако је терет доказивања наведене чињенице био на њему, сходно чл. 228 и чл. 231 ЗПП.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу Прр1-138/22 од 15.05.2023. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гжрр-254/23 од 12.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ – САВЕСНОСТ
КАО БИТНА ЧИЊЕНИЦА ПРИ ДОНОШЕЊУ ОДЛУКЕ
О ОСНОВАНОСТИ ТУЖБЕНОГ ЗАХТЕВА**

На обавезу плаћања пореза на држање оружје не утиче чињеница да се оружје не налази у државини власника, у ситуацији када исти не оспорава правилност и законитост решења надлежног органа којим му је наложена обавеза плаћања пореза, сходно чл. 23. Закона о порезима на употребу, држање и ношење добара (Сл. Гласник 116/23) којом је прописано да је обвезник пореза на регистровано оружје лице на које гласи исправа за држање, односно исправа за држање и ношење, односно исправа за ношење оружја,

Из образложења:

Пресудом Основног суда у Крагујевцу, у ставу 1 изреке, одбијен је тужбени захтев тужиоца М.М. из Крагујевца, којим је тражио да се обавезе тужена Република Србија, Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције, Полицијска управа у Крагујевцу, Полицијска станица Баточина, да тужиоцу на име накнаде штете исплати новчане износе ближе одређене петитутом тужбе за период од 2007. године до 2017. године.

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је власник пиштоља марке „Valter“ П-38, калибра 9мм, оквира за исти – 8 комада метака, а које оружје је дана 13.05.1996. године, украдено у Крагујевцу. Против лица за које се сумњало да је одузело наведено оружје, вођен је кривични поступак који је окончан пресудом Основног суда у Крагујевцу 7К-167/12 од 27.02.2012. године, а којом је осумњичени ослобођен од оптужбе. На основу потврде о привремено одузетим предметима бр. 96 од 25.10.1997. године, коју је издао МУП, Секретаријат унутрашњих послова, сходно одредбама чл.211, тада важећег Законика о кривичном поступку, од лица које је било осумњичено за одузимање оружја, одузето је наведено оружје. Даном 23.05.2018. године, тужилац се обратио надлежној полицијској

управи, са захтевом за враћање оружја. Правноснажном пресудом Основног суда у Крагујевцу 2П-139/18 од 06.09.2018. године, обавезана је тужена Република Србија, Министарство унутрашњих послова, ДП-ПУ у Крагујевцу, ПС Баточина да тужиоцу преда у посед предметно оружје, што је иста и учинила у законском року. Из исказа тужиоца произлази да је он власник оружја, да је уредно испуњавао обавезу као порески обвезник, да није улагао жалбе на решења којим му је утврђен порез на регистровано оружје, нити се до 23.05.2018. године, обраћао органима МУП-а са захтевом за промену власништва над оружјем. Из извештаја Министарства финансија – пореске управе Одсек Баточина од 02.10.2018. године, произлази да је тужилац био задуживан као порески обвезник по основу података добијених од Министарства унутрашњих послова Србије, обзиром да они једини воде евиденцију о врсти и количини оружја и да су евидентирани уплате, почев од 2007. године до 2017. године, на име пореза за држање оружја.

Код оваквог чињеничног стања, правилно је и по правном закључку Вишег суда, поступио првостепени суд када је одбио тужбени захтев тужиоца, сходно одредби чл. 23. Закона о порезима на употребу, држање и ношење добара (Сл. Гласник 116/23) којом је прописано да је обвезник пореза на регистровано оружје лице на које гласи исправа за држање, односно исправа за држање и ношење, односно исправа за ношење оружја, а да чињеница да предметно оружје није било у државини тужиоца, не утиче на постојање пореске обавезе.

Наиме, савесност као правна чињеница производи правно дејство на судбину накнаде штете, како на страни штетника тако и на страни оштећеног, у ком случају представља битан елемент од којег зависи реализација права на њену накнаду.

Чланом 141 Закона о пореском поступку и пореској администрацији предвиђено је да жалбу на решење може поднети лице о чијим је правима или обавезама одлучено у првостепеном поступку и лице које има правни интерес.

Пропуштање тужиоца да на решења којима му је утврђиван порез, уложи жалбу како би указао на непостојање разлога за његово

даље задуживање као пореског обвезника, јер је предметно оружје одузето, указује да тужилац у конкретном случају није био савестан односно да оправдано верује да је корисник оружја а тиме и дужник по основу пореза, будући да фактичко стање у конкретном предмету није могло пружити тужиоцу такво уверење, нити то следи из његовог пасивног држања у виду неулагања жалбе на решења којима му је утврђиван порез на регистровано оружје, нарочито што је на то имао право, сходно цитираној одредби Закона о пореском поступку и пореској администрацији, у року од 15 дана од дана пријема решења, како је то наведено у правној поуци решења. Сходно томе, тужилац је евидентно пристао на ситуацију да уписано право држања оружја, врши деклараторно, без фактичке реализације, на који начин се и држао до првог обраћања надлежном суду 2018. године, са захтевом да му се врати оружје чији је власник. Када титулар права својине, који сматра да му је право угрожено или повређено, не иступа у заштиту тог права, када је та заштита могућа и доступна, то указује на то да тужилац није био савестан при вршењу истог и да нема право на накнаду штете на име повраћаја плаћеног пореза на оружје у конкретном случају.

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж-4853/24 од 05.09.2024. године)

*Сентенцу приредио: Душан Штрбац,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ И ПОСТОЈАЊЕ УЗРОЧНЕ ВЕЗЕ И КРИВИЦЕ КАО ОСНОВА ОДГОВОРНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Чланом 154 ЗОО, прописано је да ко проузрокује штету, дужан је накнадити је уколико не докаже да је штета настала без његове кривице.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању против тужиоца се пред Прекршајним судом у Крагујевцу у предмету 21Пр- 10947/17, водио

поступак у коме је тужилац имао својство окривљеног. У наведеном предмету је донета пресуда којом је исти ослобођен одговорности, а у поступку га је бранио адвокат М. С. из Крагујевца. Према наводима браниоца адвоката М. С. из Крагујевца исти није потписао повратницу од 09.10.2018. године, којом му је наводно уручена пресуда у горе поменутом предмету. Указујући на овај фалсификат, бранилац је Прекршајном суду предао поднесак 01.07.2019. године, којим је поред објашњења да потпис на доставници није његов захтевао и трошкове прекршајног поступка у износу од 133.500,00 динара. Прекршајни суд навод о фалсификованом потпису на доставници није прихватио, па је тужиоцу досудио само износ од 25.000,00 динара, док је за разлику захтев одбацио као неблаговремен, позивајући се на члан 141. став 5. Закона о прекршајима, којим је прописано да се трошкови прекршајног поступка могу захтевати у року од 3 месеца од достављања правноснажне одлуке. Тужилац се на наведено решење жалио али је другостепени прекршајни суд потврдио решење о трошковима од 21.10.2019. године. Након тога тужилац је ангажовао сталног судског вештака за област трасологије и графоскопије, који је утврдио да адвокат М.С. несумњиво није скриптер спорног поступка у документу означеном као „Повратница - S1 (ЗОП/обавештење) пословни број 21-10947/17 од 09.10.2018. године, те није извршена лична достава како се наводи у повратници. На основу овог налаза тужилац је преко браниоца поднео захтев за понављање прекршајног поступка који је суд својим решењем најпре одбио, а по жалби тужиоца, решење о одбијању захтева је укинато. У поновном одлучивању првостепени суд је захтев одбацио. На то решење тужилац је изјавио жалбу али је иста одбијена. У поступку по захтеву за понављање поступка Прекршајни суд у Крагујевцу и Прекршајни Апелациони суд у Београду, Одељење у Крагујевцу, нису ценили налаз и мишљење вештака, тврдећи да то није у њиховој надлежности и да је требало да тужилац покрене поступак у коме ће утврдити истинитост исправе, а да након тога може опет поднети захтев за понављање поступка. Тужилац је сходно наведеном, дана 06.07.2021. године, покренуо поступак пред Основним судом у Крагујевцу, са тужбеним захтевом да се утврди да повратницу S1 (ЗОП/обавештења) пословни број 21-

10947/17 од 09.10.2018. године, није лично потписао адвокат М. С. из Крагујевца, и да му се надокнади материјална штета у износу од 108.500,00 динара на име трошкова прекршајног поступка.

Наиме, чл. 154 ЗОО, прописано је да ко проузрокује штету, дужан је накнадити је уколико не докаже да је штета настала без његове кривице, док је чланом 172 ЗОО, прописано да правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.

Поступајући на начин на који је то учинио тужени - Прекршајни суд у Крагујевцу, примењујући члан 141. став 5. Закона о прекршајима, којим је прописано да се трошкови прекршајног поступка могу захтевати у року од 3 месеца од достављања правноснажне одлуке, у тренутку када у том моменту постоји валидан доказ (повратница са потписом адвоката) о пријему предметне пресуде Прекршајног суда, односно када не постоје објективни разлози за сумњу у погледу чињенице да ли ју је заиста примило наведено лице, указује да на страни туженог, у случају када постоје формални услови за одлучивање о трошковима прекршајног поступка, не може постојати кривица приликом поступања, а тиме ни основа за накнаду штете. У конкретном случају тужилац јесте претрпео штету у виду неисплаћених трошкова прекршајног поступка, али то не значи да је штета у директној узрочно последичној вези са радњама туженог.

Наиме, за постојање одговорности тужене Р. Србије за имовинску штету, потребно је да је она настала као последица свесног или крајње несвесног поступања суда у вршењу законских овлашћења или злоупотреба овлашћења или прекорачења овлашћења. Тужена Р. Србија не може бити одговорна да тужиоцу накнади штету која се огледа у недосуђеним евентуалним трошковима прекршајног поступка, јер одлука којом је захтев за накнаду истих одбачен као неблаговремен, није донета услед неажурног, неправилног или незаконитог рада суда, већ искључиво на бази доказа, за које у том тренутку не постоји сумња у валидност и веродостојност.

Следом наведеног, како је судија независан и самосталан у свом раду, те овлашћен да у складу са наведеним начелима, тумачи прописе које примењује, то начин тумачења истих не може представљати основ одговорности државе за штету због неправилног или незаконитог рада суда, у смислу чл.172 ЗОО. Наиме, правилност одлука које доносе судови или други државни органи, испитује се у поступцима по редовним и ванредним правним лековима, а чињеница да је у конкретном случају утврђено да потпис на повратници не припада адвокату, браниоцу тужиоца, сама по себи није довољна за постојање одговорности тужене, јер се поступање Прекршајног суда приликом одлучивања о трошковима поступка, не може сматрати грешком коју је проузроковао орган државе, те изостаје узрочна веза између причињене штете и радњи органа тужене, следом чега је и тужбени захтев за накнаду материјалне штете неоснован.

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж-10184/23 од 22.08.2024. године)

*Сентенцу приредио: Душан Штрбац,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК

ПОСТОЈАЊЕ ПРАВНОГ ИНТЕРЕСА ТУЖИОЦА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ТУЖБЕ ЗА УТВРЂЕЊЕ ПРАВА НА ДРЖАВИНУ ОБЈЕКТА И ПРАВА КОРИШЋЕЊА НА ЗЕМЉИШТУ ИСПОД ОБЈЕКТА И НА ЗЕМЉИШТУ КОЈЕ СЛУЖИ ЗА РЕДОВНУ УПОТРЕБУ ОБЈЕКТА

Тужилац има право да се утврди да је носилац права на државину и носилац права коришћења на предметној парцели, јер то су права која су оспорена од стране првотуженог, а који је као држалац и уписан код Службе за катастар непокретности, те се сходно одредби члана 81 Закона о основама својинскоправних односа, независно од спора за сметање државине може тражити судска заштита државине по основу права на државину у којем спору се расправља о свим питањима која се тичу права на ствар, односно права на државину, правном основу државине и тиме трајно решава спор између странака.

Из образложења:

Тужилац има правног интереса за подношење наведене тужбе, који се, између осталог, огледа и у томе да се утврди да је тужилац титулар стварних права, односно носилац права на државину и носилац права коришћења на предметној парцели на којој се налази објекат, у односу на сва лица која су уписана у јавним књигама као корисници, власници парцеле и држаоци објекта, а која та права тужиоцу споре својим радњама, као што је у конкретном случају са првотуженим који је током 2011. године учинио чин одузимања државине тужиоцу, која је тужиоцу потом враћена по одлуци суда у поступку заштите одузимања државине. Такође, тужилац има правни интерес и да на основу одлуке суда тражи, односно исходuje упис

својих стварних права на непокретностима у јавне књиге. Наведено произлази и из члана 81 Закона о основама својинско правних односа, којим је прописано да се независно од спора због сметања државине, може тражити судска заштита државине по основу права на државину, у којем спору се расправља о свим питањима која се тичу права на ствар, односно праву на државину и правном основу државине и тиме трајно решава спор између странака.

Поред наведеног, интерес тужиоца за подношење тужбе за утврђење се огледа и у чињеници да је потребно да се у односу на тужене отклони неизвесност у погледу тужиочевог стварног права. Ова неизвесност се огледа поред свега наведеног и у чињеници да посебни делови који су предмет захтева нису описани у Катастру непокретности, а да је уписан објекат који је изграђен без одобрења за изградњу, те је врста права на овом објекту државина, а носилац тог права је првотужени. Посебни делови који су предмет тужбеног захтева, поред тога што нису уписани у Катастру непокретности, нису на исти начин описани и идентификовани у уговору из 2006. године и уговору из 2009. године, са разликама у квадратури, како је описано у наведеним уговорима. За потребе овог поступка на терену је извршена идентификација од стране вештака и посебни делови су детаљно описани, те су дати подаци који се разликују од података о непокретностима - посебним деловима датим у уговору из 2009. године, на који начин се отклања свака сумња у погледу предмета купопродаје - непокретности на коју тужилац има право по основу правног посла - куповине.

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу П-21/21 од 13.02.2023. године потврђена пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж-2018/23 од 12.07.2023. године)

*Сентенцу приредио: Бошковић Душан
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ВАНПАРНИЧНИ ПОСЛУПАК

НАЧЕЛО ПОУЗДАЊА У ОСТАВИНСКОМ ПОСТУПКУ

Суд при расправљању заоставштине утврђује имовину која чини заоставштину, узимајући у обзир ону имовину која је уписана у листовима непокретности, имајући у виду начело поуздања прописано чл. 63 Закона о државном премеру и катастру („Сл.гласник РС“ бр. 72/09,...,92/23).

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да је правноснажним решењем првостепеног суда О-1686/13 од 22.06.2015. године, ставом I, утврђено право својине са целином на постојећем уделу од 7/10 на породичној стамбеној згради постојећој на кп.бр. уписаној у лн.бр...КО, по основу доприноса и улагања у изградњи исте, а у корист сина пок. оставиље, а ставом II, утврђено је да су заоставштину иза смрти пок. оставиље, а која се састоји од права својине са уделом од 7/18 на породичној стамбеној згради број 1 и помоћној згради бр. 2 обе постојеће на кп.бр..., право својине са уделом од ... на кп.бр. ... укупне површине од ... ха уписане у лн.бр... КО ..., право својине са уделом од 7/18 на кп.бр. ..., кп.бр. ... и кп. бр., укупне површине од ... ха, уписане у лн.бр. ... КО ..., наследили на основу закона синови оставиље. Поднеском од 15.11.2022. године учесник у поступку, један од синова оставиље је предложио да се донесе допунско решење, јер је пронађена нова имовина која није обухваћена оставинским решењем од 22.06.2015. године, и то објекат бр. 3 који се налази на кп.бр. уписана у лн.бр.... КО, Увидом у лн.бр. ... КО ... произилази да је у истом уписана кп.бр....., наведена у предлогу за допуну и да се на истој, између осталих

налази и објекат бр. 3, са површином од 99м2, као породична стамбена зграда, објекат изграђен без одобрења за изградњу, на коме власник односно држалац није утврђен.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, правилно је и по правном закључку вишег суда, поступио првостепени суд, када је оспореним решењем, одбио предлог учесника у поступку, сина оставиље, за доношење решења за допуну оставинског поступка у погледу новопронађене имовине иза смрти пок. оставиље, сходно чл. 128 ст. 1 ЗВП, којим је прописано да ако се по правноснажности решења о наслеђивању пронађе имовина, за коју се у време доношења решења није знало да припада заоставштини, суд неће поново расправљати заоставштину, већ ће ову имовину новим решењем расподелити на основу раније донесеног решења о наслеђивању у вези са чл. 1 ст. 1 и 2 Закона о наслеђивању („Сл. гласник РС“ бр. 46/95,...,6/15), којима је прописано да се наслеђује заоставштина, а да заоставштину чине сва наслеђивању подобна права која су оставиоцу припадала у тренутку смрти.

Како на предметном објекату бр. 3, уписаном у лн.бр. ... КО ..., власник односно држалац није утврђен, а како то произилази из овог листа непокретности, јасно се закључује да овај објекат не представља имовину која припада заоставштини оставиље, која би била предмет допунског оставинског решења.

Без утицаја је на правилност и законитост оспореног решења да се предметни објекат налази на парцели на којој се налазе и остали објекти на којима су оглашени законски наследници иза смрти оставиље, будући да је првостепени суд расправљајући заоставштину оставиље утврдио имовину која чини заоставштину оставиље, узимајући у обзир ону имовину која је уписана у листовима непокретности, имајући у виду начело поуздања прописано чл. 63 Закона о државном премеру и катастру („Сл.гласник РС“ бр. 72/09,...,92/23), којим је прописано да подаци о непокретности уписани у катастар непокретности су истинити и поуздани и нико не

може сносити штетне последице због тог поуздања, а којим се првостепени суд и руководио при доношењу оспореног решења, утврдивши да непокретност у односу на коју се тражи доношење допунског решења не улази у оставинску масу оставиље, јер на њему није утврђен ни држалац, ни власник.

(Решење Основног суда у Крагујевцу О-1686/13 од 23.10.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-1346/24 од 07.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ДЕОБА

Када учесници у поступку не постигну споразум о деоби, онда ће их у таквој ситуацији надлежни суд саслушати, извешће све потребне доказе, а када је то нужно и вештачење, па ће тек на основу резултата целокупног поступка, у складу са одговарајућим прописима материјалног права донети решење о деоби и начину деобе заједничке ствари или имовине, водећи рачуна да задовољи оправдане захтеве и интересе заједничара.

Из образложења:

У конкретном случају, предлагач и противник предлагача су сувласници са уделима од по $\frac{1}{2}$ на непокретностима означеним као кп.бр. 2877/4 воћњак треће класе површине 509м², уписан у ЛН број 756 КО О. и кп.бр. 4095, која се састоји од земљишта под зградом објектом у површини 125м², земљиште уз зграду објекат површине 419м², укупне површине 544 м², породична стамбена зграда означена као зграда број 1 површине 125м², у улици К.М. број 8 у А., саграђена на кп.бр. 4095 све уписано у ЛН број 7803 КО А.. Вештак грађевинске струке З. Р. је налазом и мишљењем од 07.08.2023. године, утврдио да породични стамбени објекат постојећи на кп.бр. 4098 КО А., према структури саграђености и сразмерним уделима упућује на

недељивост објекта као опцију, па је утврдио да је укупна вредност предметне породичне стамбене зграде 60.840 евра односно 7.131.543,10 динара, а укупна вредност земљишта кп.бр. 4095 је 12.530,50 евра, док је тржишна вредност пољопривредног земљишта кп.бр. 2877/4 КО О. укупно 75.541,70 евра односно 8.854.847,00 динара, тако да сувласнички удео од $\frac{1}{2}$ износи 4.427.423,50 динара.

Полазећи од наведеног, у ситуацији у којој је између учесника изостао споразум о деоби предметних непокретности, правилно је и по правном закључку Вишег суда, првостепени суд одлучио применом одредбе чл. 16 ст. 1 ЗОСПО, у вези чл. 148 ст. 1 и 153, 154 ст. 1 ЗБП, које разлоге као јасне и непротивуречне прихвата и овај суд.

Наведено чини неоснованим жалбене наводе противника предлагача који се свode на цитирање одредби Закона о ванпарничном поступку, које регулишу ову област, указујући, супротно стању у списима предмета, да је првостепени суд пропустио да испита да ли између учесника постоји споразум о начину деобе, при околности да су у завршној речи пуномоћници учесника у поступку предложили да суд одлуку донесе сагласно налазу и мишљењу вештака, на које нису имали примедби.

Ово из разлога што сагласно одредби чл. 16 ст. 1 ЗОСПО, сувласник има право да у свако доба захтева деобу ствари, осим у време у које би та деоба била на штету других сувласника, што противник предлагача није спорио. Истовремено, сагласно ставу 4 истог члана, сувласници споразумно одређују начин деобе ствари, али како споразум између странака до окончања поступка, није постигнут, то се конкретно, како је то учинио и првостепени суд има применити став 5 истог члана, који суду даје овашћење да деобу изврши јавном продајом ствари, уколико деоба није могућа, сагласно мишљењу вештака који је ову битну чињеницу и утврдио.

Са датих разлога, неосновани су и жалбени разлози, којима се указује на повреду одредби чл. 148 у вези чл. 150 и чл. 153 ЗВП, које се жалбом цитирају, у ситуацији да жалилац и жалбеним наводима чини неспорним одлучне чињенице и то сувласничке уделе на

предметним непокретностима, да физичка деоба није могућа али и да странке нису постигле споразум о деоби, будући да су ове битне чињенице садржане у ожалбеној одлуци.

(Решење Основног суда у Аранђеловцу Р1-32/22 од 06.10.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-144/24 од 18.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

УКЛАЊАЊЕ ИЗВОРА ОПАСНОСТИ

Када постоји опасност од настанка штете за другога, односно извор који прети штети како лицима тако и имовини, за одлучивање о захтеву да се уклони опасност од знатније штете, довољно је само постојање опасности за коју се може очекивати да проузрокује знатнију штету или узнемиравање.

Из образложења:

У конкретном случају, тужилац је власник парцеле кп.бр. 2343 КО О. преко које прелази нисконапонска електроенергетска мрежа и на којој се налазе дрвени стубови бр. 1 и 2 како су означени у налазу вештака. Стуб бр. 1 је најспорнији и налази се у дворишту на 3м од куће, стуб број 2 је следеће поље који се спаја са бандером бр. 1 где су жице толико лабаве да кад дуне ветар додирују једна другу. Што се тиче стуба бр. 3, то је бетонски стуб али није у функцији јер није ни повезан. Из извештаја о вештачењу др М. В., дипломираног инжењера електротехнике од 01.06.2022. године, утврђено је да је нисконапонска мрежа у неисправном стању и да представља извор опасности за тужиоца и његову имовину, као и друга лица која се крећу у том простору, те је неопходно заменити дотрајали дрвени стуб број 1, са подупирачем и анкером, нисконапонску мрежу са дрвеног стуба бр. 2 пребацити на армирано бетонски стуб, заменити дрвени стуб бр. 3, којим наведеним радњама ће се нисконапонска мрежа довести у исправно стање.

Полазећи од наведеног, првостепени суд правилно налази да је основан тужбени захтев тужиоца, сходно чл. 156 Закона о облигационим односима, будући да спорни дрвени стубови представљају извор опасности – могућег наступању штете у виду опасности за тужиоца и његову имовину, као и друга лица која се крећу у том простору, како је то утврђено налазом вештака електротехнике, која штета би по налажењу суда представљала знатнију штету.

Наиме, тужени је сходно чл. 2 ст. 1 тач. 48 Закона о енергетици одговоран за рад и одржавање дистрибутивног система електричне енергије, па је дужан да замени и дотрајале дрвене стубове за нисконапонску мрежу, односно да уклони извор опасности од ког прети знатнија штета.

Ово из разлога што је одредбом члана 156 ЗОО, регулисано постојање облигационих односа, насталих из поступка лица којим настаје опасност штете за другог, од којег лица се може захтевати уклањање извора опасности, будући да наведена одредба закона предвиђа одбрану од опасности – њеног извора који прети штети како лицима тако и имовини, а за одговорност на основу захтева да се уклони опасност од знатније штете, довољно је само постојање опасности за коју се може очекивати да проузрокује знатнију штету или узнемиравање, што конкретно значи замена дотрајалих дрвених стубова.

(Пресуда Основног суда у Аранђеловцу П-503/22 од 22.02.2023. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж-5603/23 од 11.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОДМЕРАВАЊЕ ТРОШКОВА У ПОСТУПКУ ОДРЕЂИВАЊА НАКНАДЕ ЗА ЕКСПРОПРИСАНУ НЕПОКРЕТНОСТ

При доношењу одлуке о трошковима у поступку одређивања накнаде за експроприсану непокретност, суд трошкове одмерава применом одговарајућег тарифног броја према висини накнаде

**за експроприсану непокретност, јер овај поступак спада у процени-
ве ванпарничне поступке за уређење имовинских односа.**

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да је правноснажним решењем градске управе за имовину, кп.бр..., уписана у лн.бр. ... КО ..., правна својина између осталих и предлагача у овој правној ствари, у потпуности експроприсана у корист града. Како странке, овде предлагачи, нису постигле споразум о висини накнаде, спис предмета је достављен првостепеном суду на даље поступање. Првостепеним решењем Р1-40/19 од 31.10.2023.године, изреком под 1, одређена је висина накнаде за уделе предлагача на експроприсаној непокретности у укупном износу од 2.580.030,00 динара, а изреком под 2, обавезан је противник предлагача да предлагачима на име накнаде за уделе предлагача исплати износ из става 1 овог решења, и то, предлагачу првог реда износ од 414.000,00 динара, предлагачу четвртог и трећег реда износ од по 558.000,00 динара, предлагачу другог реда износ од 549.000,00 динара, предлагачу шестог реда износ од 135.000,00 динара и предлагачу петог реда износ од 366.030,00 динара.

Одлучујући о трошковима поступка, правилно је, и по правном закључку вишег суда, поступио првостепени суд када је, оспореним решењем о трошковима, садржаним у изреци под 3 првостепеног решења, сходно чл. 28 и чл. 139 ЗВП-а у вези са чл. 150 ЗПП-а и чл. 154 ЗПП-а, обавезао противника предлагача да предлагачима првог, другог, трећег и четвртог реда, које је заступао заједнички пуномоћник из реда адвоката исплати износ од 1.378.625,00 динара, одмеривши их применом Тарифног броја 22, 24 и 26 Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката („Сл.гласник РС“ бр. 43/23). Такође, правилно је поступио и првостепени суд када предлагачима није досудио накнаду трошкова на име судских такси, обзиром да је чл. 65 Закона о експропријацији („Сл.гласник РС“ бр. 53/95, „Сл.лист СРЈ“ бр. 16/01 и „Сл.гласник РС“ бр. 23/01,...,106/16), прописано да у поступку експропријације и одређивања накнаде за експроприсане непокретности сви поднесци и одлуке су ослобођени плаћања таксе.

Жалбени навод противника предлагача да је првостепени суд при одмеравању трошкова поступка требало да одмери трошкове поступка за заступање предлагача првог, другог, трећег и четвртог реда према вредности спора прописаној за износ од 765.000,01 динара до 1.507.500,00 динара, а не према вредности спора прописаној за износ од 1.507.500,00 динара до 3.015.000,00 динара, оцењен је као неоснован.

Ово због тога, што је тарифним бројем 22 Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката („Сл.гласник РС“ бр. 43/23), прописано да за састављање предлога којим се покреће ванпарнични поступак за уређење имовинских односа, између осталог одређивање накнаде за експроприсану непокретност, и то у процењивим стварима, као и за састављање осталих образложених поднесака или поднесака који садрже чињеничне наводе, адвокату припада једнак износ награде као и за поднеске којима се покреће парнични поступак (тужбе, предлози, молбе) из тарифног броја 13, који прописује да за састављање тужбе и других поднесака, адвокату припада награда према вредности спора, док је тарифним бројем 24 прописано да за заступање на рочишту адвокату припада награда као и за поднеске којима се покреће поступак (предлог) из тарифног броја 22.

Како поступак који се води ради одређивање накнаде за експроприсану непокретност спада у процењиве ванпарничне поступке за уређење имовинских односа, обзиром да је оспореним решењем утврђена висина накнаде за експроприсану непокретност према уделима предлагача у овом поступку у укупном износу од 2.580.030,00 динара, јасно следи да при доношењу оспореног решења о трошковима није било места примени тарифног броја 13 према вредности спора прописаној за износ од 765.000,01 динара до 1.507.500,00 динара, већ према вредности спора прописаној за износ од 1.507.500,00 динара до 3.015.000,00 динара, у складу са којом је првостепени суд и одмерио трошкове поступка.

(Решење Основног суда у Крагујевцу Р1-40/19 од 31.10.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-10358/23 од 21.12.2023. године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПРОЦЕСНО ПРАВО

НЕЗАКОНИТО ПОСТУПАЊЕ

Суд је дужан да све предложене доказе изведе до закључења главне расправе како би донео закониту одлуку, јер ће се у супротном сматрати да странкама није дата могућност да расправљају пред судом што ће за последицу имати укидање првостепене одлуке од стране суда другог степена.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да се дана 04.09.2019. године, око 18,30 часова, догодила саобраћајна незгода у улици код кућног броја ... након чега су полицијски службеници затекли 3 возила, од којих је једно било осигурано код туженог, као осигуравајућег друштва, да увиђај није извршен уз међусобну сагласност присутних возача, јер у саобраћајној незгоди није било повређених лица, настала материјална штета је мала, другим лицима није причињена материјална штета, а возачи нису имали алкохол у организму, што је утврђено алкотестирањем, а што је све констатовано уверењем полицијске управе од 13.09.2019. године. Каснијим уверењем полицијске управе од 12.12.2019. године, извршена је измена у односу на уверење од 13.09.2019. године, тако што је додато да се као путник у једном путничком возилу налазила тужилца, која у тренутку изласка полиције није била на лицу места саобраћајне незгоде, а која се накнадно, 06.09.2019. године, јавила у клиничком центру ради указивања лекарске помоћи, где јој је констатована лака телесна повреда. Из Извештаја о саобраћајној незгоди од 04.09.2019. године, произилази да је возач возила које је било осигурано код туженог, одговоран за саобраћајну незгоду и насталу штету. Тужилца се обратила туженом ради накнаде штете, али је одбијена. Вештачењем од стране вештака медицинске струке утврђена је дужина трајања и интензитет претрпљених физичких болова и страха код тужилце.

На основу оваквог чињеничног утврђења, првостепени суд је донео оспорену пресуду, којом је одбио тужбени захтев тужиље, којим је тражила да се обавезе тужени да тужиљи на име накнаде нематеријлане штете исплати за претрпљене физичке болове и за претрпљени страх износе од по 90.000,00 динара, са образложењем да суд изведеним доказима није могао да доведе у узрочно-последичну везу описану саобраћајну незгоду и задобијене повреде тужиље, јер из изведених писаних доказа и исказа сведока, није могао да утврди да је тужиља била учесник наведене саобраћајне незгоде као путник, будући да је приликом предметне саобраћајне незгоде дошло до контакта између три возила, при чему на возилу, осигураном код туженог, није било материјалне штете, док је на возилу у коме је наводно била тужиља настала штета мањег обима, те је суд става да овакав контакт није могао да проузрокује повреде у обиму које је навела тужиља, односно по оцени суда нису могле настати било какве телесне повреде, ни код једног од учесника саобраћајне незгоде, односно, тужиља није доказала да је била учесник саобраћајне незгоде, а и да је доказала да је била учесник у предметном догађају, по оцени суда, тужиља не би претрпела описане повреде, односно, није доказала да су наведене повреде последица саобраћајне незгоде, сходно терету доказивања.

Међутим, овакав закључак првостепеног суда се не може прихватити као правилан.

Наиме, поднеском од 19.09.2022. године, пуномоћник тужиље је предложио да се вештак ортопед, након датог налаза и мишљења, изјасни на околност да ли су болови које је тужиља задобила у предметној саобраћајној незгоди (повреда врата), последица ударца главом тужиље у седиште моторног возила, при судару са возилом штетника, као и да се службеним путем затражи прилог који се налази уз уверење саобраћајне полиције од 12.12.2019. године, у коме је евидентирана изјава тужиље и белешка о повредама, узета од тужиље у њеном стану, пар дана након што се догодила саобраћајна незгода, а према изјашњењу службеног лица саобраћајне полиције, те се првостепени суд дописима од 26.09.2022. године обратио клиничком

центру, односно вештаку ортопеду, и саобраћајној полицији. Првостепеном суду је везано за допис упућен саобраћајној полицији достављен поднесак од 30.09.2022. године, којим су затражени прецизнији подаци везани за тражени догађај, док у односу на допис клиничком центру, односно вештаку ортопеду, суду није достављено никакво изјашење.

Како до закључења главне расправе првостепени суд није предузео ниједну радњу у погледу предложених изјашења, односно, како ови докази нису изведени, јасно се закључује да је поступањем на наведени начин, првостепени суд учинио битну повреду одредбе поступка из чл. 374 ст. 2 тач. 7 ЗПП, због чега је ожалбена пресуда морала бити укинута.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу П-3271/21 од 08.05.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-598/24 од 05.03.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПОСТУПАЊЕ СУДА ПО ПРЕДЛОГУ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА

Када по правноснажном окончању поступка, једна од страна достави предлог за понављање поступка, суд је дужан да, уколико не одбаци предлог, достави примерак предлога противној странци, која има право да у року од 30 дана одговори на предлог, а када суду стигне одговор на предлог или када протекне рок за давање одговора, суд ће да одреди рочиште за расправљање.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да је правноснажном пресудом П-2601/22 од 24.01.2023. године, усвојен тужбени захтев тужилаца против туженог, па је изреком под 1, обавезан тужени да се исели са свим лицима и стварима из куће тужилаца у ..., која

се налази на кп.бр. ... и кп.бр. ..., све уписано у лн бр. ... КО ..., а изреком под 2, обавезан је тужени да на име закупнине у месечном износу од 50 евра исплати за месеце септембар, октобар, новембар и децембар 2019. године укупан износ од 200 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан испуњења, са затезном каматом почев од 26.12.2019. године, као дана подношења тужбе. Тужени је преко пуномоћника из реда адвоката, дана 11.08.2023. године поднео предлог за понављање поступка.

Одлучујући по поднетом предлогу, првостепени суд је донео оспорено решење, којим је одбио, као неоснован, предлог пуномоћника туженог, са образложењем да разлочи које је тужени навео у предлогу не представљају законске разлоге за понављање поступка.

Међутим, овакав закључак првостепеног суда се за сада не може прихватити као правилан.

Наиме, чл. 430 ЗПП, прописано је, првим ставом, да неблаговремене, непотпуне или недозвољене предлоге за понављање поступка одбациће решењем првостепени суд без одржавања рочишта, другим ставом, ако суд не одбаци предлог, доставиће примерак предлога противној странци по одредбама члана 141. овог закона, која има право да у року од 30 дана одговори на предлог, а када суду стигне одговор на предлог или када протекне рок за давање одговора, суд ће да одреди рочиште за расправљање.

Како првостепени суд, након што му је тужени доставио предлог за понављање поступка, исти није доставио супротној страни, већ је одмах донео оспорено решење којим је одбио предлог за понављање поступка и заједничком пуномоћнику тужилаца уз оспорено решење доставио предлог за понављање поступка, а како то произилази из повратнице у списима предмета, јасно произилази да првостепени суд није поступио у складу са напред наведеном одредбом из чл. 430 ЗПП, јер у ситуацији када није одбацио предлог за понављање поступка, није након пријема овог предлога исти доставио супротној страни, нити је заказао рочиште за расправљање, недвосмислено се закључује да је поступањем на наведени

начин, првостепени суд учинио битну повреду одредбе поступка из чл. 374 ст. 2 тач. 7 ЗПП, због чега је ожалбено решење морало бити укинито.

(Решење Основног суда у Крагујевцу П-2601/22 од 04.09.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-1294/24 од 18.04.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ТРОШКОВИ ВЕШТАЧЕЊА

Кад тужени оспори захтев тужиоца, због чега тужилац предложи вештачење на околност утврђивања висине дуга туженог према тужиоцу, трошкови које је тужилац имао на име извођења доказа вештачењем, представљају нужне трошкове, потребне за вођење ове парнице, а који су настали кривицом туженог и исти се имају досудити тужиоцу, независно од тога у којој је сразмери тужени успео у поступку.

Из образложења:

У конкретној правној ствари, утврђено је да је је решењем јавног извршитеља од 11.08.2021. године, обавезан извршни дужник, овде тужени, да у року од 8 дана од дана остављања овог решења, намири новчано потраживање извршног повериоца, овде тужиоца, у износу од 8.367,01 динара, на име главног дуга, са законском затезном каматом, као и трошкове извршења. Против наведеног решења, тужени је изјавио приговор, након чијег усвајања је одлучено да ће се поступак наставити као поводом приговора против платног налога пред првостепеним судом. Након извршеног вештачења по предлогу тужиоца, првостепени суд је донео пресуду П-57/22 од 12.10.2022. године, којом је, изреком под 1, укинуо решење јавног извршитеља од 11.08.2021. године, у целости, а изреком под 2, усвојио тужбени захтев тужиоца и обавезао туженог да тужиоцу на име дуга, и то

законске затезне камате за период од 28.10.2020. године до 01.03.2021. године, исплати износ од 153, 33 динара.

Одлучујући о трошковима поступка, првостепени суд је решењем, садржаним у изреци под 3 првостепене пресуде, одлучио да свака странка сноси своје трошкове, са образложењем да је при доношењу одлуке о трошковима првостепени суд имао у виду висину тужбеног захтева, да је тужилац успео у спору у незнатном делу у односу на целину потраживања, као и да је део потраживања тужени измирио пре, а део након утужења.

Међутим, приликом доношења одлуке о трошковима поступка, првостепени суд је погрешно применио материјално право.

Наиме, одредбом чл. 154 ст. 1 ЗПП прописано је, да ће суд, приликом одлучивања који ће трошкови да се накнаде странци, да узме у обзир само оне трошкове који су били потребни ради вођења парнице, а о томе који су трошкови били потребни, као и о износу трошкова, одлучује суд ценећи све околности.

Како је тужени оспорио захтев тужиоца, истакавши приговор на решење о извршењу, због чега је тужилац предложио вештачење на околност утврђивања висине дуга туженог према тужиоцу, јасно следи да трошкове које је тужилац имао на име извођења доказа вештачењем, представљају нужне трошкове, потребне за вођење ове парнице, а који су настали кривицом туженог.

(Решење Основног суда у Крагујевцу П-57/22 од 12.10.2022. године и решење Вишег суда у Крагујевцу ГЖ-6957/23 од 03.08.2023.године)

*Сентенцу приредила: Марија Величковић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОДБАЦИВАЊЕ ТУЖБЕ

Адвокатска канцеларија не може бити странка у поступку, због чега тужбу треба одбацити, без претходног враћања тужбе на уређење. (члан 74, 79. и 80. Закона о парничном поступку)

Из образложења:

Наиме, одредбом члана 74. Закона о парничном поступку је прописано да странка у поступку може да буде свако физичко и правно лице, као и да се посебним прописима одређује ко осим физичких и правних лица може да буде странка у поступку, као и да изузетно, парнични суд може решењем, које има правно дејство у одређеној парници, да призна својство странке и оним облицима удруживања и организовања који немају страначку способност у смислу ст. 1. и 2. овог члана, ако утврди да, с обзиром на предмет спора, испуњавају битне услове за стицање страначке способности, а нарочито ако располажу имовином на којој се може спровести извршење, док је чланом 79. истог Закона прописано суд по службеној дужности пази да ли лице које се појављује као странка може да буде странка у поступку и да ли је парнично способна.

Законом о адвокатури уређена је адвокатска служба, услови за бављење адвокатуром и облици рада адвоката, права, обавезе и одговорност адвоката и адвокатских приправника и организација и рад адвокатских комора, те је тако одредбом члана 2. став 1. Закона о адвокатури, прописано да је адвокатура независна и самостална служба пружања правне помоћи физичким и правним лицима. Одредбом члана 44. овог закона, прописано је да се адвокат бави адвокатуром самостално, у заједничкој адвокатској канцеларији или као члан адвокатског ортачког друштва, а одредбом члана 45. став 5. овог закона, да, заједничка канцеларија нема својство правног лица.

У поднетој тужби, као тужилац је наведена Адвокатска канцеларија „Д. О.“ са седиштем у У..., а тужба је и потписана од стране Адвокатске канцеларије „Д. О.“.

Имајући у виду наведене одредбе, произлази да адвокатска канцеларија у смислу одредби Закона о адвокатури нема својство

правног лица, нити се адвокатска канцеларија може сматрати предузетничком радњом у смислу члана 83. став 1. и 2. Закона о привредним друштвима, јер такав статус није одређен Законом о адвокатури, као посебним законом који уређује ову делатност.

Сходно наведеном, адвокатска канцеларија не може бити странка у поступку будући да се не ради нити о физичком нити о правном лицу. Адвокатска канцеларија не представља нити облик удруживања, па се адвокатској канцеларији не може, ни изузетно, признати својство странке у поступку у смислу члана 74. став 4. Закона о парничном поступку. Адвокатска канцеларија представља просторију у којој адвокат, између осталог, обавља своју делатност, али адвокатска канцеларија не представља нити физичко а нити правно лице, тако да адвокатска канцеларија не може бити странка у поступку, због чега тужбу треба одбацити.

У конкретном случају као тужилац означена Адвокатска канцеларија „Д. О.“ са седиштем у У..., која се јавља и као потписник тужбе, а која нема страначку способност за вођење поступка, што представља неотклоњиви процесни недостатак јер парницу не може покренути странка која није ни физичко ни правно лице односно ентитет који нема страначку способност за вођење поступка. Означавање тужиоца без страначке способности представља недостатак тужбе који за последицу има одбачај тужбе по члану 80. став 5. Закона о парничном поступку јер је у питању недостатак који је такве природе да спречава даље вођење поступка.

(Из решења Вишег суда у Крагујевцу 1П1-2/24 од 14.02.2024. године и решења Апелационог суда у Крагујевцу Гж1-710/24 од 21.03.2024. године)

*Сентенцу приредио Бојан Милојевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**НАКНАДА ТРОШКОВА ПИСАНОГ НАЛАЗА И МИШЕЊА
ВЕШТАКА КОЈИ ЈЕ ПРИЛОЖЕН УЗ ТУЖБУ**

Чл. 153, 154 и 261 Закона о парничном поступку

Тужилац, који је успео у спору, јер је након подношења тужбе тужени поступио по његовом захтеву, има право на накнаду трошкова на име писаног налаза и мишљења вештака, који је приложио уз тужбу, јер је управо ово вештачење представљало доказ на коме је тужилац засновао свој захтев и самим тим битно утицао на то да тужени, након подношења тужбе од стране тужиоца, поступи по захтеву из тужбе.

Из образложења:

Према стању у списима предмета, произилази да је тужилац, против туженог, поднео суду тужбу ради заштите права својине уклањањем извора опасности, којом је тражио да се тужени обавезе да замени дотрајали стуб који се налази на парцели, чији је власник тужилац, чиме ће нисконапонску мрежу довести у исправно стање. Приложеним вештачењем уз тужбу, од 26.09.2022. године, од стране вештака електротехнике, наводи се да нисконапонска мрежа није у исправном стању, да представља извор опасности за тужиоца, као и друга лица која се крећу у том простору. Након што је тужени поступио по тужбеном захтеву, пуномоћник тужиоца је на рочишту изјавио да повлачи тужбу за главно потраживање.

Решењем 21П-8605/22 од 09.03.2023. године у ставу 1 изреке утврђено је да је тужба тужиоца, против туженог, у овој правној ствари повучена, док је у оспореном делу решења о трошковима у ставу 2 изреке, обавезан тужени да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 31.400,00 динара, између осталог и на име трошкова вештачења у износу од 10.000,00 динара.

Неоснован је жалбени навод туженог којим указује да тужилац нема право на трошкове вештачења, из разлога што исти није изведен у овој парници и исти није био нужан за вођење поступка.

Наиме, чланом 261. став 1. ЗПП, прописано је да странка може суду да приложи писани налаз и мишљење вештака одговарајуће струке, у вези са чињеницом из члана 259. овог закона. Како у конкретном случају, тужилац није могао знати да ли ће тужени поступити по његовом захтеву, а тужилац је сагласно члану 7. ЗПП-а изнео све чињенице на којима заснива свој захтев и предложио доказе којима се утврђују те чињенице, између осталог и налаз и мишљење вештака електротехнике, којим је утврђено да нисконапонска мрежа није у исправном стању, односно да представља извор опасности за тужиоца, као и друга лица која се крећу у том простору, због чега по ставу Вишег суда тужени дужан да тужиоцу накнади и трошкове на име наведеног вештачења, јер је тужени дао повод за тужбу, а тужилац је сходно цитираним законским одредбама био дужан да суду приложи све доказе на којима заснива свој захтев, што је и учинио.

(Решење Основног суда у Крагујевцу 21П-8605/22 од 09.03.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-9766/23 од 21.10.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Станишић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ОБАВЕЗА СТРАНКЕ ДА НАДОКНАДИ ТРОШКОВЕ ПОСТУПКА

Странка која је својим понашањем проузроковала вођење поступка, односно која је дала повод за тужбу, дужна је да супротној страни надокнади трошкове вођења парничног поступка.

Из образложења:

У конкретном случају, поступак у овој правној ствари покренут је тужбом тужиоца против тужене, ради утврђења права својине. Пресудом на основу признања Основног суда у Крагујевцу 33П-1628/22 од 08.11.2022. године, усвојен је тужбени захтев тужиоца, и одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка. Међутим, суд је у разлозима образложења пресуде, признао тужиоцу трошкове поступка наводећи

да је тужена дала повод за тужбу, због чега је обавезао тужену да трошкове поступка на име састава тужбе и заступања тужиоца на једном одржаном рочишту у износу од 19.500,00 динара, тужиоцу и накнади.

Поднеском од 25.11.2022. године, пуномоћник тужиоца је поднео захтев за исправку пресуде, наводећи да је суд у образложењу пресуде, одлучујући о трошковима поступка, признао тужиоцу трошкове, те да одлука суда није да свака странка сноси своје трошкове поступка, како је то очигледном омашком у писању пресуде, због чега је предложио суду да очигледну грешку отклони доношењем решења о исправци пресуде. Одлучујући о захтеву за исправку, првостепени суд, је утврдио да је исти основан, и да је приликом израде писаног отправака пресуде дошло до очигледне грешке у писању пресуде, па је сходно чл. 362 ЗПП-а, исту исправио тако што је отклонио очигледну грешку у погледу одлуке о трошковима.

Неосновано се жалбом тужене указује да је погрешна одлука првостепеног суда, да тужена није никаквом својом фактичком нити процесном радњом узроковала разлог тужбе, да је на већ на припремном рочишту признала тужбене наводе, јер је то једини правни пут за укњижење предметне имовине тужиоца. Ово из разлога јер из списка предмета произилази да је управо тужена изазвала вођење поступка, својим пасивним понашањем, будући да иста није оспорила да је пре покретања парнице била позвана да реши спорни однос по питању утврђења права својине тужиоца на парцели коју је правни претходник тужене продао правном претходнику тужиоца, уз упозорење на могућност покретања судског поступка који ће изазвати трошкове парничног поступка, тако да на другачију одлуку првостепеног суда у погледу трошкова не утиче чињеница што је тужена одмах по пријему тужбе признала у целости тужбени захтев.

(Решење Основног суда у Крагујевцу П-1628/22 од 29.12.2022. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-3534/23 од 11.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

НАКНАДА ТРОШКОВА ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

Чл. 157. ст. 1. и чл. 167. ст. 3. и ст. 7.

Закона о парничном поступку

Када суд на рочишту, на коме је присуствовао тужени, донесе решење да се сматра да је тужба тужиоца повучена, тужени је дужан да на том рочишту поднесе захтев за накнаду трошкова парничног поступка.

Из образложења:

Након доношења решења о повлачењу тужбе на рочишту, коме је присуствовао тужени, првостепени суд је ван рочишта, поступајући по писаном захтеву туженог, донео оспорено решење, којим је обавезан тужилац да туженом накнади трошкове парничног поступка у износу од 25.200,00 динара.

Код оваквог стања ствари, основано се жалбом тужиоца указује да је првостепени суд погрешно применио материјално право.

Одредбом чл. 163. ст. 3. ЗПП је прописано да захтев за накнаду трошкова странка је дужна да поднесе најкасније до завршетка расправљања које претходи одлучивању о трошковима, а ако се ради о доношењу одлуке без претходног расправљања странка је дужна да захтев за накнаду трошкова поднесе у предлогу о коме суд треба да одлучи, док је одредбом у ст. 7. истог члана прописано да у случају из члана 157. овог закона, ако повлачење тужбе или правног лека није извршено на рочишту, као и у другим случајевима када је одлука донета изван рочишта, захтев за накнаду трошкова може да се поднесе у року од осам дана од дана достављања обавештења о повлачењу тужбе, односно достављања одлуке.

Како је у конкретном случају, решење да се тужба сматра повученом донето на рочишту, на коме је присуствовао тужени и којом приликом није поднео захтев за накнаду трошкова, већ је то учинио након рочишта подношењем писаног захтева, није било

места да првостепени суд туженом досуди овако тражене трошкове, имајући у виду одредбе чл. 163. ст. 3 и ст. 7 ЗПП.

(Основног суда у Аранђеловцу, Судска јединица у Тополи ЗП-816/22 од 24.08.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-3659/24 од 02.09.2024. године)

*Сентенцу приредила: Милена Станишић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**ТРОШКОВИ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА КОД ТУЖБЕ РАДИ
ПОБИЈАЊА УГОВОРА УСЛЕД ПОВРЕДЕ ПРАВА ПРЕЧЕ
КУПОВИНЕ У СЛУЧАЈУ КАДА ЈЕ УГОВОР РАСКИНУТ ПРЕ
ДОСТАВЉАЊА ТУЖБЕ ТУЖЕНИМА**

Трошкови парничног поступка код тужбе ради побијања уговора услед повреде права прече куповине у случају када је уговор раскинут пре достављања тужбе туженима.

Из образложења:

Према стању у списима предмета и разлозима из оспорене пресуде, произлази да тужени Н.Н., као продавац, дана 31.03.2022. године, закључио Уговор о продаји непокретности, оверен од стране јавног бележника којим је свој удео од 1/2, на кп. Бр. ххх, њива 1 класе, површине од 8771м², уписане у ЛН 1234 КО Лапово, продао туженима М.М и З.З., а да претходно није тужиоцу као сувласнику предметне парцеле, понудио да купи његов удео на истој, чиме је поступио супротно чл. 5 ст. 1 Закона о промету непокретности којим је прописано да сувласник непокретности који намерава да прода свој сувласнички удео дужан је да га претходно понуди на продају осталим сувласницима. Тужилац је дана 25.11.2022. године, поднео тужбу ради раскида Уговор о продаји непокретности због повреде права прече куповине. Тужени су оспорили тужбени захтев у целини али нису спорили да су дана 31.03.2022. године закључили предметни уговор и да су га споразумно раскинули дана 05.12.2022. године,

два дана пре него што су примили тужбу. Поднеском од 27.01.2023. године, тужилац је повукао тужбу у односу на главно потраживање а трошкове поступка је тражио.

Код оваквог чињеничног стања, првостепени суд је, сходно чл.150 и чл.153 ЗПП-а, обавезао тужене да тужиоцу, накнаде трошкове парничног поступка у укупном износу од 34.079,84 динара.

Виши суд је закључио да је одлука првостепеног суда правилна.

Наиме, одредбом члана 156. ЗПП прописано је да је тужилац који повуче тужбу дужан да противној странци накнади парничне трошкове, осим ако је повлачење тужбе уследило одмах после испуњења захтева од стране туженог. У конкретном случају, из списка предмета произлази да је тужилац тужбу поднео дана дана 25.11.2022. године, а да је наведени Уговор о продаји раскинут тек дана 05.12.2022. године, чиме је испуњен тужбени захтев, из чега произлази да је тужилац свој захтев за побијање уговора о купопродаји непокретности због повреде права прече куповине, у том тренутку могао остварити само подношењем тужбе.

Имајући у виду и чињеницу да је тужилац повукао тужбени захтев поднеском дана 27.01.2023. године, услед испуњења тужбеног захтева, то је одлука првостепеног суда о обавезивању тужених на накнаду трошкова тужиоцу, у ситуацији када тужилац није дао повод за вођење овог поступка, правилно донета уз примену цитиране одредбе, а нарочито имајући у виду да се увидом у садржину предметног Уговора утврђује да је тужени био упозорен на одредбу чл. 5 ст. 1 Закона о промету непокретности којим је прописано да сувласник непокретности који намерава да прода свој сувласнички удео дужан је да га претходно понуди на продају осталим сувласницима и упркос томе исти закључио уговор.

Решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-7099/23 од 11.01.2024. године

*Сентенцу приредио: Душан Штрбац,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПРАВО НА НАКНАДУ ТРОШКОВА

Предлози и договори странака ван суда, нису обавезујући за суд, осим у ситуацијама када странке и доставе доказе у погледу постојања предлога, договора око којих су се странке сагласиле.

Из образложења:

У конкретном случају, тужилац је поднео тужбу против тужене, којом је тражио да се утврди да је ништава одредба уговора о кредиту од 28.02.2020. године, којом је тужилац обавезан да плати накнаду за обраду кредитног захтева у износу од 9.160,00 динара, као и да се обавезе тужена да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка. Пре почетка рочишта за главну расправу од 28.10.2022. године, тужилац је формално материјализовао изјаву о одрицању од тужбеног захтева у овој правној ствари. Полазећи од наведеног, суд је на основу чл. 349 ст. 1 и 2 ЗПП, без даљег расправљања, одбио тужбени захтев тужиоца, налазећи да се у конкретном случају не ради о захтеву којим странке не могу располагати сходно чл. 349 ст. 3 ЗПП.

Одлучујући о основаности захтева за накнаду трошкова, првостепени суд је нашао да тужени као странка која је успела у парници, има право на накнаду трошкова парничног поступка који су нужно били потребни ради вођења ове парнице, на основу чл. 150, 154 и 163 ст. 1 и 2 ЗПП, па је обавезао тужиоца да туженој надокнади трошкове парничног поступка и то на име награде за састављање једног образложеног поднеска у износу од 10.800,00 динара.

Неосновано се жалбом тужиоца указује да се пуномоћник тужиоца пре почетка рочишта, а по претходном предлогу и договору са туженим одрекао тужбеног захтева до 31.10.2022. године, с обзиром да је договор да тужени у том случају не потражује трошкове па је и предложио да свака странка сноси своје трошкове.

Ово из разлога што наведени предлог и договор парничних странака у погледу одлуке о трошковима парничног поступка нема обавезујуће дејство у конкретној парници, тим пре што пуномоћник

тужиоца није пружио доказ да је наведени договор и постигнут, сходно чему је по ставу првостепеног суда тужилац дужан да надокнади туженом трошкове парничног поступка правилном применом одредби чл. 157 ст. 1 ЗПП.

(Пресуда на основу одрицања Основног суда у Крагујевцу П-6360/22 од 28.10.2022. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-1010/23 од 11.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ТРОШКОВИ ПОСТУПКА КОД ПРОЦЕНЉИВИХ СПОРОВА

Када се тужбени захтев не односи на новчано потраживање, на новчани износ, онда је меродавна вредност предмета спора коју је тужилац означио у тужби.

Из образложења:

У конкретном случају, тужилац је у тужби навео да је власник непокретности која се налази на кп.бр. 2188/2, потес В. К., површине 2904м², број листа непокретности 297 КО П., а да кроз парцелу тужиоца пролази нисконапонска мрежа постављена тако да је на парцели тужиоца постављен један носећи дрвени стуб. Наведени стуб представља опасност јер исти, сваког момента може пасти и изазвати пожар и несагледиву штету на имовини тужиоца, јер се у непосредној близини налази његово домаћинство са све припадајућим зградама. На наведени начин тужилац је стално угрожен у вршењу права својине.

На рочишту за главну расправу дана 28.02.2023. године, тужени је преко законског заступника признао у целости тужбени захтев и предложио да суд донесе пресуду на основу признања, па је суд без даљег расправљања на основу чл. 348 ст. 1 и 2 ЗПП донео пресуду на основу признања којом је усвојио тужбени захтев тужиоца.

Одлучујући о трошковима поступка, оспореним решењем, правилно је и по правном закључку Вишег суда, првостепени суд, на

основу чл. 150, 153 ст. 1 и чл. 154 ЗПП, а имајући у виду вредност предмета спора, тужиоцу признао нужне трошкове парничног поступка и то на име састава тужбе износ од 9.000,00 динара и на име заступања од стране пуномоћника адвоката на једном одржаном рочишту износ од 10.500,00 динара, сходно важећој Тарифи о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката (Службени гласник РС број 121/2012, 99/20 и 37/21), све у укупном износу од 19.500,00 динара. Првостепени суд је тужиоцу признао и законску затезну камата на неисплаћени износ трошкова поступка, почев од дана извршности решења, па до коначне исплате, сходно члану 277 ЗОО.

Жалбени наводи тужиоца да је доношењем предметне пресуде првостепени суд погрешно одредио трошкове парничног поступка, да је у конкретном случају требало применити и досудити трошкове према Тарифном броју 14 који се има применити у конкретној ситуацији, те да суд произвољно тумачи да је реч о проценљивој вредности предмета спора и исту опредељује као вредност предмета спора коју је тужилац означио у тужби, су оцењени као неосновани.

Ово из разлога јер се у конкретном случају ради о правном односу између тужиоца и туженог по основу кога тужилац захтева од туженог одређено чињење, што је пресудом на основу признања и наложено туженом, због чега је и по ставу Вишег суда реч о проценљивим предметим, будући да је одредбом чл. 33 ст. 2 ЗПП прописано да ако се тужбени захтев не односи на новчани износ, меродавна је вредност предмета спора коју је тужилац означио у тужбу. Како је тужилац у тужби као вредност спора навео износ од 4.000,00 динара, то је првостепени суд правилно поступио применивши тарифни број 13 Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката.

(Пресуда на основу признања Основног суда у Крагујевцу П-8823/22 од 28.02.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гж-9575/23 од 11.01.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

СПОРАЗУМ О МЕСНОЈ НАДЛЕЖНОСТИ

Тужбом се не може тражити утврђење ништавости споразума о месној надлежности.

Из образложења:

Споразум о месној надлежности је споразум којим уговорне стране уговарају месну надлежност суда, у споровима за које не постоји искључива надлежност неког другог суда, све у складу са одредбама процесног закона - Закона о парничном поступку, и то одредби члана 65. Закона о парничном поступку. То је споразум који изазива процесноправни ефекат, избор места стварно надлежног суда, чија се пуноважност има ценити у складу са одредбама Закона о парничном поступку, у поступку одлучивања по приговору месне ненадлежности, те тужилац утврђење ништавости истог не може поставити као тужбени захтев у парничном поступку. Одредба уговора којом су се странке споразумеле о месној надлежности, у конкретном случају, због своје неодредивости, заиста не производи правно дејство, те нема услова за заснивање месне надлежности суда према том уговору, али ову чињеницу тужилац је могао да истакне уз тужбу или по приговору месне ненадлежности.

(Из пресуде Вишег суда у Крагујевцу Гж-6699/21 од 15.05.2023. године, којом је потврђена пресуда Основног суда у Крагујевцу П-1575/21 од 19.04.2021. године).

*Сентенцу приредио Бојан Милојевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ЗАШТИТА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

ЗАШТИТА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Није повређено право извршног дужника на суђење у разумном року у ситуацији када извршни дужник није измирио своју обавезу на коју је правноснажно обавезан и када је због објективних и оправданих околности спровођење извршења трајало дужи временски период из разлога јер извршни дужник није имао имовину на којој се могло спровести извршење.

Допринос дужини трајања поступка предлагача, као извршног дужника, траје све док се не намири потраживање извршног повериоца.

Из образложења:

Имајући у виду да, иако предметни извршни поступак није окончан до дана подношења приговора ради убрзавања поступка, то ипак није довољна чињеница за извођење закључка да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року код чињенице да је сам извршни дужник - овде предлагач, допринео дугом трајању поступка не поступајући по решењу о извршењу Основног суда у Крагујевцу Ив-3.../10 од 10.11.2010. године (нити касније закључку јавног извршитеља И.Ив. 5.../20 од 25.11.2021. године) које је уредно примио, и на које није изјавио правни лек, због чега је започето спровођење извршења а да извршни дужник није измирио своју обавезу на коју је правноснажно обавезан, при чему је због објективних и оправданих околности спровођење извршења трајало дужи период, јер извршни дужник није имао имовину на којој се могло спровести извршење (пензија му је била већ оптерећена са 66%). Није повређено право подносиоца захтева на суђење у разумном року ако је дужина трајања поступка узрокована у највећој мери понашањем подносиоца захтева

као странке у поступку. Посматрајући целокупан ток поступка, као и објективне околности које су узроковале дуго трајање поступка овај суд је закључио да нема доприноса радњама суда или јавног извршитеља, већ да је у највећој мери за то одговоран управо предлагач, јер није измирио своју обавезу утврђену правноснажном одлуком о извршењу - решењем о извршењу Основног суда у Крагујевцу Ив-3.../10 од 10.11.2010. године, па је са свих наведених разлога правилно првостепени суд одбио захтев предлагача за заштиту права на суђење у разумном року. Како је дужник био благовремено обавештен о свом дугу који није платио по решењу о извршењу Основног суда у Крагујевцу Ив-3.../10 од 10.11.2010. године (нити касније закључку јавног извршитеља И.Ив.5.../20 од 25.11.2021. године), то нема пропуста у раду Основног суда у Крагујевцу нити јавног извршитеља, јер допринос дужини поступка предлагача траје све док не намири потраживање повериоца, због чега је правилно одбијен приговор предлагача ради убрзавања поступка као неоснован.

(Из решења Вишег суда у Крагујевцу Ржг 76/23 од 19.12.2023. године, којим је потврђено решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-69/23 од 03.11.2023. године).

*Сентенцу приредио Бојан Милојевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

НОВЧАНО ОБЕШТЕЋЕЊЕ ЗБОГ УТВРЂЕНЕ ПОВРЕДЕ ПРАВА НАСУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Правна лица не могу остварити право на новчано обештећење због утврђене повреде права на суђење у разумном року. (члан 23. став 1. тач. 1 Закона о заштити права на суђење у разумном року)

Из образложења:

Наиме, одредбом члана 2. став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано је да право на суђење у разумном

року има свака странка у судском поступку, што укључује и извршни поступак, сваки учесник по закону којим се уређује ванпарнични поступак, а оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац само ако су истакли имовинскоправни захтев.

Одредбом члана 3. став 1., истог Закона, прописано је да су правна средства којима се штити право на суђење у разумном року приговор ради убрзања поступка, жалба и захтев за правично задовољење, док је чланом 23. став 1. истог Закона, прописано да врсте правичног задовољења представља право на исплату новчаног обештећења, право на објављивање писмене изјаве Државног правобранилаштва којом се утврђује да је странци било повређено право на суђење у разумном року и право на објављивање пресуде којом се утврђује да је странци повређено право на суђење у разумном року.

Имајући у виду цитиране законске одредбе, правну природу правних лица, као и правну природу правичног задовољења, произилази да тужилац, као правно лице, у конкретном случају, нема право на правично задовољење. Новчано обештећење због повреде права на суђење у разумном року, као вид правичног задовољења, представља примерену накнаду која представља одређени вид сатисфакције за неимовинску штету која је странци изазвана повредом права на суђење у разумном року, једно лично право, чији је циљ такве накнаде да се тужиоцу, досуђеним износом, обезбеди да прибави, по сопственом избору, неку сатисфакцију за непримерено дуго трајање поступка. Примерена накнада, у виду новчаног обештећења представља сатисфакцију због стања несигурности у коме се тужилац, као грађанин, налази у вези са својим грађанско-правним положајем, услед пропуста суда за непримерено дуго трајање поступка. Као лично право, припада физичком лицу као таквом, с обзиром да се односи на тзв. лична добра, тј. добра која се не могу оделити од човека, јер се односе на поједина својства или манифестације човекове личности. Права личности представљају лична, неимовинска добра везана за личност свога титулара.

Полазећи од наведеног, произилази да правна лица свакако могу да поднесу захтев за заштиту права на суђење у разумном року

и траже убрзавање поступка, али не могу остварити право на новчану накнаду због повреде права на суђење у разумном року, с обзиром на правну природу правичног задовољења и правну природу правних лица.

(Из пресуде Вишег суда у Крагујевцу Гж-рр-74/18 од 16.01.2020. године, којим је потврђена пресуда Основног суда у Крагујевцу Прр-248/17 од 11.01.2018. године).

*Сентенцу приредио Бојан Милојевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу.*

РОК ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА У ВЕЗИ НАКНАДЕ ИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ

Рок од годину дана (чл. 31 став 1 Закона о заштити права на суђење у разумном року), када странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року, тече од тренутка када је странка стекла право на правично суђење.

Из образложења:

У конкретном случају, тужила је дана 09.01.2023. године поднела тужбу против тужене, ради накнаде имовинске штете, због повреде права на суђење у разумном року у предмету Привредног суда у Крагујевцу Ст.20/10, усвојене решењем Привредног суда у Крагујевцу Р4 Ст 308/2017 од 07.07.2017. године, које је постало правноснажно дана 27.11.2017. године. Како је решење Привредног суда у Крагујевцу Р4 Ст 308/2017 од 07.07.2017. године постало правноснажно још дана 27.11.2017. године, то је правилно првостепени суд поступио, имајући у виду одредбу члана 31 став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року којим прописано да странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року, у

року од једне године од дана када је стекла право на правично суђење, исту одбацио као неблагоприятну.

Нису основани жалбени наводи којима се указује да је одбацивањем тужбе првостепени суд погрешно применио Закон о облигационим односима, Европску конвенцију о заштити људских права и Устав РС, да је у конкретном случају стечајни поступка трајао све до априла 2023. године, да је тужила наплаћена у стечајном поступку у одређеном проценту, у мањем износу, те да из разлога трајања стечајног поступка, као и чињенице да је иста могла бити исплаћена за целокупан износ у стечајном поступку, тужила није поднела тужбу за накнаду материјалне штете, и да је тужила поднела тужбу за накнаду штете тек онда када је имала сазнања да се у стечајном поступку неће наплатити, односно када је стечајни поступак био пред закључењем.

Тачно је да Република Србија одговара за материјалну штету насталу због потпуног или делимичног неизвршења правноснажних и извршних судских одлука односно у стечају утврђених потраживања запослених из радног односа која су без њихове кривице остала неизвршена и у поступку стечаја вођеним над стечајним дужником са већинским друштвеним или државним капиталом, уз услов да је претходно утврђена повреда права на суђење у разумном року (Закључак усвојен на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда одржаној 02.11.2018. године). Сагласно Уставом прописаном јемству права на имовину и установљене опште обавезности судских одлука Република Србија, конституише се објективна одговорност Републике Србије за штету коју су претрпели запослени због немогућности да намире потраживања која су утврђена одлукама стечајних органа.

Међутим, иако право тужиље из у стечају утврђених потраживања запослених из радног односа представља имовину, неосновани су жалбени наводи да се у овом случају мора поћи од принципа неприкосновености уживања сопствене имовине, јер наведено не суспендује законска правила о роковима подношењу тужби поводом ових потраживања. Поштовање рока за подношење тужбе је услов за остварење судске заштите у спору о чему суд води рачуна по службеној дужности

и одбацује тужбу кад утврди да је тужба поднета неблаговремено. Рок за покретање парничног поступка подношењем тужбе суду због накнаде имовинске штете утврђене повреде права на суђење у разумном року прописан чланом 31. Закона о заштити права на суђење у разумном року је преклузивни рок, па његово пропуштање доводи до губитка права на судску заштиту, што има за последицу немогућност суда да о предмету таквог спора мериторно одлучује. Последица пропуштања рока за подношење тужбе је преклузија која тужбу чини неблаговременом.

(Решење Основног суда у Аранђеловцу, Судска јединица у Тополи Прр-10/23 од 23.06.2023. године и решење Вишег суда у Крагујевцу Гжрр-43/44 од 20.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПРАВО НАСЛЕДНИКА НА НОВЧАНО ОБЕШТЕЋЕЊЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

У ситуацијама у којима је странка која је стекла право на новчано обештећење преминула, право на новчано обезбештећење због повреде права на суђење у разумном року, изузетно могу наследити наследници под условом да је у току поступка утврђена чињеница да ли је наследницима то право признато правоснажном судском одлуком или писменим споразумом.

Из образложења:

У конкретном случају, произлази да је решењем Привредног суда у Крагујевцу Р4Ст – 174/23 од 29.05.2023. године, утврђено да је предлагачима, овде тужиоцима, В.В., Д. В. и И.В., као законским наследницима пок.С. В., повређено право на суђење у разумном року у предмету Привредног суда у Крагујевцу Ст. 913/10. Стечајни поверилац, пок. С. В., бив. из К. је пријавио потраживање под редним бро-

јем ППОТ 316. По наведеној пријави Закључком од 01.07.2011. године, признато му је потраживање у трећем исплатном реду у износу од 177.142,00 динара, а оспорено у износу од 179.142,00 динара, због застарелости. Решењем Привредног суда у Крагујевцу Ст.913/10 од 21.03.2023. године, коначно је утврђено потраживање тужилаца када је исправљена Коначна листа утврђених и оспорених потраживања стечајног дужника, тако што су уместо дотадашњег стечајног повериоца С. В. из К., уписани В. В. из К., Д. В. из К. и И. В. из К..

Полазећи од наведеног, правилно, и по правном закључку Вишег суда, првостепени суд налази да тужиоци имају право на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року у предмету Привредног суда у Крагујевцу Ст – 45/10 у виду новчаног обештећења за неимовинску штету коју је поводом те повреде претрпео у складу са чл. 22 Закона о заштити права на суђење у разумном року и да су предметну тужбу поднели у року прописаном чл. 26 ст. 1 истог закона, имајући у виду да је приговор ради убрзања поступка овде тужилаца, као предлагача усвојен решењем Привредног суда у Крагујевцу Р4Ст – 174/23 од 29.05.2023. године, те да им припада накнада према критеријумима из чл. 4 и 30 Закона о заштити права на суђење у разумном року.

Наиме, правилно је и по правном закључку Вишег суда, поступио првостепени суд приликом одлучивања о висини нематеријалне штете коју су тужиоци претрпели због повреде права на суђење у разумном року, узимајући у обзир критеријуме из чл. 4 и чл. 30 Закона за суђење у разумном року, полазећи од дужине трајања стечајног поступка, да је предмет од значаја за тужиоце и да тужиоци нису допринели дужини трајања поступка, закључујући да износ од по 300 евра, (укупно 900 евра) представља адекватну правичну накнаду за повреду права коју су тужиоци претрпели услед неефикасног поступања надлежног суда, а имајући у виду праксу Уставног суда и Европског суда за људска права у сличним случајевима, економске и социјалне прилике у Републици Србији, као и саму суштину новчаног обештећења као врсте правичног задовољења странке чије је право на суђење у разумном року повређено.

Жалбени наводи тужене да је у конкретном случају правном претходнику сада пок. В.С. признато потраживање у стечају, те да је решењем усвојен приговор тужилаца, те да ово решење може да буде само основ потраживања материјалне штете на име неисплаћеног, пријављеног и признатог потраживања, а не и за накнаду нематеријалне штете, те да би тужиоци као наследници имали право на новчано обештећење само у случају да решење гласи на правног претходника који је преминуо након правоснажности решења којим је утврђена повреда права на суђење у разумном року, су оцењени као неосновани.

Ово из разлога јер је полазећи од одредбе чл. 204 ст. 1 ЗОО којом је прописано да потраживање накнаде нематеријалне штете прелази на наследнике само ако је признато правоснажном судском одлуком или писменим споразумом, то је јасно да се само право на накнаду нематеријалне штете не може наслеђивати, нити на друге преносити, јер је то строго лично право, али да је потраживање накнаде нематеријалне штете изузетно наследиво само ако је признато правоснажном судском одлуком или писменим споразумом. Како је у поступку утврђена чињеница да је тужиоцима В. В. из К., Д.В. из К. и И. В. из К. правоснажним решењем Привредног суда у Крагујевцу Р4Ст – 174/23 од 29.05.2023. године утврђено да је повређено право на суђење у разумном року, то је правилно првостепени суд примењујући законску одредбу и доводећи је у везу са тим да су тужиоци испунили законске претпоставке за стицање права на правично задовољење због повреде права на суђење у разумном року у смислу одредбе чл. 22 Закона о заштити права на суђење у разумном року, и да је суд сходно одредби чл. 23 ст. 3 истог Закона везан решењем којим је утврђена повреда права на суђење у разумном року, нашао да је у конкретном случају на тужиоце, као законске наследнике оштећене пок. Вулетић Слободана, прешло конкретно потраживање накнаде нематеријалне штете.

(Пресуда Основног суда у Крагујевцу Прр-163/23 од 02.11.2023. године и пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гжрр-1/44 од 20.02.2024. године)

*Сентенцу приредила: Марија Радовановић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

**ПРИМЕНА ЧЛ. 7 СТ. 1 И СТ. 2 ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ПРАВА
НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ**

(чл. 7. став 1. и став 2. Закона о заштити права
на суђење у разумном року)

За заснивање надлежности суда за поступање по приговору ради убрзавања поступка битна је чињеница пред којим судом се, у тренутку подношења приговора, води поступак у предмету на који се приговор односи.

Из образложења:

Наиме, предлагач предузеће К...ДОО из К... је поднео Вишем суду у Крагујевцу приговор ради убрзања поступка у предмету Вишег суда у Крагујевцу Гж-9.../23 (предмет Основног суда у Крагујевцу П-3.../22).

Увидом у електронску базу Вишег суда у Крагујевцу, утврђено је да су списи предмета Вишег суда у Крагујевцу Гж-9.../23 архивирани дана 27.02.2024. године, с обзиром да је решењем Вишег суда у Крагујевцу Гж-9.../23 од 20.02.2024. године укинута пресуда Основног суда у Крагујевцу П-3.../22 од 22.03.2023. године и списи предмета П-3.../22 враћени Основном суду у Крагујевцу на поновно одлучивање.

Одредбом члана 4. Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано је да при одлучивању о правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року уважавају се све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука.

Одредбом члана 7. став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року прописано је да странка подноси приговор суду који води поступак или суду пред којим се води поступак ако сматра да је јавни тужилац повредио њено право.

За заснивање надлежности суда за поступање по приговору ради убрзавања поступка битна чињеница јесте пред којим судом се, у тренутку подношења приговора, води поступак у предмету на који се приговор односи.

Имајући у виду да се поступак, на који се односи изјављени приговор ради убрзања поступка и даље води пред Основним судом у Крагујевцу (П-3.../22), те чињеници да се приликом одлучивања по приговору ради убрзања поступка цене све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања као и целокупно трајање поступка и поступање суда, то се ради целисходног одлучивања по изјављеном приговору, сходно одредби члана 4. и 7. став 1. Закона о заштити права на суђење у разумном року, приговор ради убрзавања поступка уступа Основном суду у Крагујевцу на даље одлучивање.

(Из решења Вишег суда у Крагујевцу Р4-П-9/24 од 11.03.2024. године)

*Сентенцу приредио Бојан Милојевић,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*

ПОРОДИЧНО ПРАВО

МЕЂУНАРОДНА НАДЛЕЖНОСТ У ПОСТУПКУ РАДИ ПОВЕРАВАЊА И ИЗДРЖАВАЊА МАЛОЛЕТНОГ ДЕТЕТА

Из образложења:

Основни суд у Крагујевцу се решењем огласио међународно ненадлежним да одлучује о вршењу родитељског права и издржавања у односу на мал. М.М. рођеног 01.01.2023. године.

Према утврђеном чињеничном стању тужила и тужени су закључили брак 19.02.2016. године у Равелзбаху, Република Аустрија. Тужила има српско држављанство са пребивалиштем у Крагујевцу, док тужени има српско држављанство и претежно пребивалиште у Бечу. Малолетни М.М. рођен 01.01.2023. године, у Бечу, уписан је у Матичну књигу рођених који се води за град Крагујевац, и има српско држављанство и пријављено пребивалиште на адреси мајке, али и према подацима из Централног регистра пријава за град Беч, и претежно пребивалиште на адреси оца у Бечу где је пријављен 25.07.2016. године. Заједница живота странака је престала септембра 2019. године, након што је тужили изречена полицијска мера забране приласка туженом и мал.детету, од када тужила живи у Крагујевцу, док је тужени наставио свој живот у некада заједничком породичном дому у Бечу. Обе странке су поднеле тужбе за развод брака и то тужила домаћем суду дана 18.09.2019. године, а тужени Окружном суду Leopoldstadt у Бечу дана 19.09.2019. године. Поступак за развод брака пред страним судом је прекинут до одлуке домаћег суда. Одлуком Ps 77/15 f-51 од 24.01.2020. године, ставом првим, Окружни суд Leopoldstadt у Бечу се огласио међународно не надлежним за развод брака, зато што је раније започет поступак пред судом у Србији, док се ставом другим огласио надлежним за поступање у поступку вршења родитељског права. Сматрајући да има међународну надлежност, одлучио је да се брига о детету мал. ВВ, привремено преноси на оца ББ, тако да ће он привремено самостално вршити родитељско право.

Ставом трећим, уређен је начин виђања тужиље са дететом. Тужени је поднео противтужбу домаћем суду дана 26.11.2019. године, са захтевом за развод брака и вршење родитељског права, коју је повукао у поднеску од 11.12.2020. године и истакао међународну ненадлежност домаћег суда.

Пресудом Основног суда у Крагујевцу, у ставу 1. изреке разведен је брак закључен 19.02.2016. године између тужиље и туженог, на који део пресуде нису изјављене жалбе од стране парничних странака, док се у ставу 2. изреке првостепени суд огласио међународно ненадлежним у делу захтева за одлучивање о вршењу родитељског права у односу на малолетно дете ВВ, рођеног ...2023. године, са позивом на одредбе члана 5. – 10. Конвенције о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и сарадњи у материји родитељске одговорности и мера заштите деце, објављене у „Службеном гласнику РС“, Међународни уговори бр. 20/2015, а која се примењује у Републици Србији од 01.01.2016. године, уз закључак да у конкретном случају нису кумулативно испуњени услови предвиђени чланом 10. наведене Конвенције за проширење надлежности домаћег суда да о вршењу родитељског права одлучује у спору за развод брака.

Конвенција о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и сарадњи у материји родитељске одговорности и мера за заштиту деце, прописује норме о међународној надлежности, меродавном праву, условима за признање и извршење одлука о родитељској одговорности и мерама за заштиту деце, укључујући и одредбе о сарадњи између уговорница. Наведена конвенција је потврђена законом објављеним у „Службеном гласнику Републике Србије“ - Међународни уговори број 20/2015 и примењује се у Републици Србији од 01.01.2016. године, када је ступила на снагу у складу са чланом 61. став 2. тачка А у вези члана 58. став 3. Конвенције. Потврђивањем и ступањем на снагу у Републици Србији Конвенција је, у складу са чланом 16. став 3. Устава Републике Србије, постала саставни део њеног правног поретка и непосредно се примењује.

Према члану 5. став 1. Конвенције, судски или управни органи државе уговорнице у којој дете има уобичајено боравиште надлежни су да одреде мере за заштиту личности и имовине детета. На тај начин се Конвенцијом успоставља принцип једнаког третмана деце која живе у истој држави, без обзира на њихово држављанство, и штити најбољи интерес детета које у држави уобичајеног боравишта има свој дом. Овим чланом омогућено је заснивање надлежности суда оне државе уговорнице који најподробније може да процени најбољи интерес детета и утврди околности у којима оно живи јер су му, по правилу, докази лако доступни и без тешкоћа може да прибави (евентуално) мишљење детета. С`тога је по критеријуму уобичајеног боравишта детета заснована редовна међународна надлежност за одлучивање о свим врстама мера (трајним, привременим и хитним) за заштиту личности или имовине детета. Промена уобичајеног боравишта детета и заснивање уобичајеног боравишта у другој држави уговорници води уступању надлежности суду новог уобичајеног боравишта детета (члан 5. став 2. Конвенције), осим у случају незаконитог одвођења или задржавања детета (члан 7. Конвенције).

Корекција претпоставке да је у најбољем интересу детета да се о његовој заштити одлучује у држави уобичајеног боравишта извршена је установама уступања надлежности (чланови 8. и 9. Конвенције) и проширења надлежности поводом бракоразводног поступка или поступка за раставу брака родитеља детета (члан 10. Конвенције).

Установа уступања надлежности омогућава заснивање супсидијарне надлежности онда када најбољи интерес конкретног детета може боље да процени иначе ненадлежни суд, због чега му се препушта вођење поступка. Уступање надлежности може тражити редовно надлежни суд - суд државе уобичајеног боравишта детета (ако сматра да би суд друге државе могао ефикасније да процени најбољи интерес одређеног детета), суд државе који није надлежан (ако сматра да је погоднији за одлучивање), а и саме странке могу бити упућене на подношење одговарајућег захтева. Судови којима се може уступити надлежност, као и они који могу да траже уступање

су судови држава чије је дете држављанин, у којима се налази имовина детета, чијим је органима поднет захтев за развод брака или законску раставу родитеља детета или за поништај њиховог брака, као и државе са којом дете има значајну везу. Специфичност ове установе је у томе што се само суд државе уобичајеног боравишта детета може одрећи своје надлежности, било да он предложи уступање или је замољен да то допусти, али се у сваком случају оба суда морају сложити у погледу најбољег интереса одређеног детета.

Проширење надлежности за одлучивање о родитељској одговорности приликом развода или раставе брака родитеља детета може уследити ако су кумулативно испуњени следећи услови: да је проширење надлежности допуштено по праву државе суда (у којој се одлучује о разводу брака); да у тренутку покретања поступка један од родитеља има уобичајено боравиште у држави суда; да је један од родитеља титулар родитељске одговорности и да постоји њихова сагласност у погледу проширења; и да је то у најбољем интересу детета.

У поступку је утврђено да малолетно дете странака, живи са оцем у Бечу. Отац има стално запослење а у Бечу живи непрекидно од 1989 године. Отац мал. детета има обезбеђено стамбено питање и помоћ у одгајању детета од стране мајке и сестре које живе у истом месту. Малолетно дете у стану има своју собу, прима дечији додатак, похађало је редовно вртић, сада похађа основну школу и успешно је савладало језик, добро се адаптирало и уклопило у групу. Управо је на основу ових чињеница и критерија из члана 5 Конвенције Окружни суд Leopoldstadt у Бечу засновао своју међународну надлежност за одлучивање о вршењу родитељског права над мал. ВВ по тужби оца ББ.

Најбољи интерес малолетног детета је приоритет у свим поступцима, па и у поступцима одлучивања о вршењу родитељског права у ком поступку се коначно разрешавају питања не само у односу на права родитеља, већ и на положај детета и његово право да му буду обезбеђени најбољи могући животни и здравствени услови за правилан и потпун развој, као и лични однос са родитељем са којим не живи.

Полазећи од чињенице да у конкретном случају малолетно дете нема уобичајено боравиште у Републици Србији и чињенице да живи са оцем у Бечу и условима у којима живи, те полазећи од одредби члана 5 Конвенције о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и сарадњи у материји родитељске одговорности и мера за заштиту деце, овај суд налази да је правилна и законита одлука која се жалбом побија, јер се најбоље може проценити интерес детета и о његовој заштити одлучује у држави уобичајеног боравишта.

Дакле, како је конкретно одлука о разводу постала правноснажна, то се у правној ствари у којој се одлучује о поверавању малолетног детета има применити став 2. ч. 10 Конвенције, који упућује на примену одредбе чл.5 ст. 1 Конвенције, која представља општу одредбу по којој је надлежан суд државе уговорнице у којој дете има уобичајено боравиште.

Потврђени међународни уговори су део правног поретка Републике Србије и у хијерархији домаћих и међународних правних аката имају приоритет, јер је чланом 194. став 5. Устава Републике Србије прописано да закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права. Због тога Конвенцијско решење о надлежности суда државе уобичајеног боравишта детета значи да до проширења надлежности у бракоразводном спору за одлучивање о вршењу родитељског права више не може долазити по службеној дужности, на основу члана 226. став 1. Породичног закона.

(Пресуда Вишег суда у Крагујевцу Гж2-9/24 од 01.03.2024. године)

*Сентенцу приредио: Душан Штрбац,
судијски помоћник Вишег суда у Крагујевцу*